

OVERSETTELSE AV KULTURBUNDNE ELEMENTER

I PRAGMATISKE TEKSTER

**En analyse av oversatte allmenntekster basert på
den interpretative oversettelsesteorien.**

Cecilie Nilsson Pilemand

Masteroppgave i Oversettelse, fransk fordypning

Veileder: Prof. Antin Fougner Rydning

Universitetet i Oslo

Humanistisk Fakultet

Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk

Våren 2012

TAKKSIGELSER

Jeg vil gjerne takke min alltid vennlige og imøtekommende veileder, professor Antin Fougner Rydning, for hennes konstruktive råd og innspill i forbindelse med arbeidet med masteroppgaven.

Jeg retter en stor takk til professor Sunniva Whittaker fra Institutt for fagspråk og interkulturell kommunikasjon ved NHH som har vært behjelpelig med å skaffe til veie tekstmaterialet fra translatøreksamen ved NHH. Disse tekstene danner grunnlaget for analysen av de oversatte tekstene i dette prosjektet.

Til slutt vil jeg også si tusen takk til min familie og nærmeste venner som har støttet og oppmuntret meg under den tiden jeg har arbeidet med oppgaven. Dette har vært av uvurderlig betydning slik at jeg har kunnet ferdiggjøre masteroppgaven i oversettelse ved UiO.

København, mai 2012

Indholdsfortegnelse

TAKKSIGELSER	2
SAMMENDRAG	5
FORKORTELSER.....	10
DEL 1: TEORI.....	11
1. OVERSETTELSE SOM DISPLIN	11
2. DEN INTERPRETATIVE OVERSETTELSESTEORIEN	14
2.1 ESIT	14
2.2 OVERSETTELSE VED HJELP AV INTERPRETATIV FORSTÅELSE.....	17
2.3 OVERSETTELSESSPROSSEN	19
2.3.1 Forståelsesfasen ("la compréhension").....	20
2.3.2 Deverbaliseringsfasen ("la déverbalisation").....	22
2.3.3 Gjenformuleringsfasen ("la réexpression").....	24
2.3.4 Kontrollfasen ("la vérification").....	26
2.4 SKOPOS I OVERSETTELSE.....	26
3. KULTUR I OVERSETTELSE.....	29
3.1 HVA ER KULTUR?	29
3.2 OVERSETTEREN SOM KULTURFORMIDLER	30
3.3 LEDERERS 3 KATEGORIER AV KULTURELLE ELEMENTER.....	30
3.3.1 Utenom-språklige elementer ("éléments extra-linguistiques")	31
3.3.2 Språkrelaterte elementer ("les éléments proprement linguistiques")	31
3.3.3 Underforståtte elementer ("les allusions culturelles extra-linguistiques").....	32
3.4 LEDERERS STRATEGIER FOR OVERFØRING AV KULTURELLE ELEMENTER	34
3.4.1 Tilpassning ("l'adaptation")	35
3.4.2 Omskrivning ("la conversion")	35
3.4.3 Hjemliggjøring ("l'ethnocentrisme").....	36
3.4.4 Eksplisitering ("l'explicitation").....	37
3.4 SYNEKDOKEBEGREPET I DEN INTERPRETATIVE OVERSETTELSESTEORIEN	38
4. TEORETISK PERSPEKTIV PÅ OVERSETTELSE.....	42
4.1 PRAGMATISKE TEORIER STRATEGIER	42
4.2 SLUTNINGSBASERTE TEORIER	43
5. PRAGMATISKE TEKSTER	45
5.1 PRAGMATISKE TEKSTER KONTRA LITTERÆRE TEKSTER.....	46
5.2 PRESSEARTIKLER	47
DEL 2: ANALYSE	48
6. TEKSTMATERIALE	48
6.1 TEKSTMATERIALE	48
6.1.1 Le Monde	49
6.1.2 Le Figaro	49
6.2 MÅLGRUPPE (TL)	50
7. TEKSTANALYSER.....	53

7.1 NHH-TEKST 2010 : « COMMENT LA CRISE ECONOMIQUE A "GISCARDISE" NICOLAS SARKOZY » (APP. 1)	53
7.1.1 Kulturell innsikt	53
7.1.2 Eksempler	55
7.2 NHH-TEKST 2009 : « PROPOSITIONS POUR LA DEFENSE DE LA LAÏCITE » (APP. 2).	64
7.2.1 Kulturell innsikt	64
7.2.2 Eksempler	68
7.3 NHH-TEKST 2008: "QUAND LE CHAMPAGNE FAIT EXPLOSER SES FRONTIERES » (APP.3)	75
7.3.1 Kulturell innsikt	75
7.3.2 Eksempler	76
8. KONKLUSJON	83
8.1 GENERELLE KONKLUSJONER	83
8.1.1 Kommentarer til NHH-tekst 2010	84
8.1.2 Kommentarer til NHH-tekst 2009	84
8.1.3 Kommentar om NHH-tekst 2008	87
8.2 SLUTTKOMMENTAR	88
9. APPENDIKS	91
APPENDIKS 1:	91
<i>Translatøreksamen ved NHH 2010: Originaltekst + 6 eksamensbesvarelser (T1-T6)</i>	91
APPENDIKS 2 :	91
<i>Translatøreksamen ved NHH 2009 :Originaltekst + 9 eksamensbesvarelser (T1-T9)</i>	91
APPENDIKS 3 :	91
<i>Translatøreksamen ved NHH 2008 : Originaltekst + 6 eksamensbesvarelser (T1-T6)</i>	91
APPENDIKS 1 ORIGINALTEKST	92
APPENDIKS 1: T 1	93
APPENDIKS 1: T 2	94
APPENDIKS 1: T 3	95
APPENDIKS 1: T 4	96
APPENDIKS 1 : T 5	97
APPENDIKS 1: T 6	98
APPENDIKS 2 ORIGINALTEKST	100
APPENDIKS 2 T 1	101
APPENDIKS 2 T 2	102
APPENDIKS 2 T 3	103
APPENDIKS 2 T 4	104
APPENDIKS 2 T 5	105
APPENDIKS 2 T 6	106
APPENDIKS 2 T 7	107
APPENDIKS 2 T 8	108
APPENDIKS 2 T 9	109
APPENDIKS 3 ORIGINALTEKST	110
APPENDIKS 3 T 1	111
APPENDIKS 3 T 2	112
APPENDIKS 3 T 3	114
APPENDIKS 3 T 4	116
APPENDIKS 3 T 5	117
APPENDIKS 3 T 6	118
BIBLIOGRAFI	119

SAMMENDRAG

Det sentrale emne i denne masteroppgaven er overføring av kulturelle elementer i oversettelse. Det finnes ulike oppfatninger om hva både språk, kultur og oversettelse egentlig er for noen størrelser. Likeledes eksisterer det forskjellige meninger om hvordan kulturelle utfordringer i oversettelse kan/bør håndteres. Det er skrevet og teoretisert en hel del om oversettelse opp gjennom tidene, og denne masteroppgaven er nok et bidrag til samlingen. Oppgavens innfallsvinkel til emnet begrenser seg ved at den i hovedsak belyser oversettelse ut i fra den interpretative teoriens perspektiv. Ytterligere begrenser oppgaven seg til en analyse av konkrete oversatte versjoner av tre ulike originaltekster som etterfølgende blir avstemt med teorien for å kartlegge om teori og praksis stemmer. Dette kommer til uttrykk ved at oppgaven søker å bekrefte hvorfor den interpretative oversettelsesteorien er så anvendelig i praktisk utførelse av profesjonen.

I oppgavens første del presenterer jeg den interpretative oversettelsesteorien, også kalt meningsteorien. Innledningsvis gir jeg først et kort historisk overblikk over hvordan oversettelse som disiplin har blitt oppfattet gjennom tidene. Etterfølgende ser jeg på meningsteoriens opprinnelse og prinsipper. Som navnet på teorien allerede indikerer, handler oversettelse ifølge denne teorien om å interpretere en mening i en tekst. Oversetterens oppgave er å gjengi avsenders intenderte budskap i originalteksten på en slik måte at leserne av målteksten har de samme forutsetningene som leserne av originalen til å forstå meningen i teksten. Spørsmålet er hvordan lykkes dette best?

Når man oversetter er det absolutt vesentlig å forstå hva som skal oversettes. Tekster utgjør jo selve eksistensgrunnlaget for oversettelse som profesjon, men hva er egentlig en tekst? Er det trykksverte på papir som viser bokstaver og ord, eller er det noe mer? Det er avgjørende at oversetteren evner å forstå hva en tekst rent faktisk rummer. Derfor kommer jeg i denne oppgaven også inn på hva meningsteorien sier om *tekst*.

Videre forklarer jeg hvordan den interpretative oversettelsesteorien definerer selve oversettelsesprosessen. Selv om jeg ikke har til hensikt å sammenligne den interpretative

teorien med andre oversettelsesteorier, har jeg likefullt funnet det relevant å gi et lite innblikk i enkelte andre teorier og synspunkter for å gi et perspektiv på det hele.

Med tanke på oppgavens kulturelle dimensjon, finner jeg det likeledes vesentlig å vie relativt stor oppmerksomhet til hva som defineres som kultur, og samtidig hvilken rolle oversetteren spiller i overføringen av typisk kulturbundne elementer. Jeg har valgt å gi relativt stor plass til en utdypning av kulturbegrepet, både sett fra meningsteoriens vinkel, men faktisk også fra en mer generell vinkel, og den er hentet fra forretningsverdenen. Deretter jeg forklarer hvilke strategier den interpretative teorien anbefaler når det gjelder overføring av kulturelle trekk fra en språklig virkelighet til et annen.

Oversettelse på det teoretiske plan i forhold til slik det utøves i praksis har vært gjenstand for mange forskningsprosjekt, og noe av det jeg ønsker å oppnå med denne oppgaven er å illustrere hvordan og hvorfor den interpretative oversettelsesteorien kan anvendes i praksis. For å unngå å sprengte grensene for dette prosjektet, og for å holde fokus på oppgavens tema, blir det derimot ikke mulig å gå i dybden av alle sider ved oversettelse. Oppgavens primære mål er å undersøke hvordan man som oversetter best mulig kan møte kulturelle utfordringer i teksten slik at man får overført meningen med originalbudskapet til målteksten. Dette blir grundigere presentert i den delen som omhandler mulige oversettelsesstrategier, og ikke minst det sentrale synekdokebegrepet innenfor den interpretative oversettelsesmodellen angående ekplisitering og implisitering.

Andre del av oppgaven omfatter den empiriske delen. Jeg velger primært å fokusere på oversettelse av kulturbundne elementer i pragmatiske tekster, det vil si ikke-litterære tekster. Oppgavens tekstmateriale består av tre ulike journalistiske tekster. Optimalt kunne jeg ha ønsket flere originaltekster, men det var ikke så enkelt å skaffe til veie fra kilden NHH. Slik har jeg måttet nøyes med de tre originaltekstene som er inkludert i oppgaven. Til hver av de tre tekstene hører henholdsvis seks, ni og seks oversatte versjoner som utgjør 21 versjoner tilsammen. Dette må kompensere for antallet av originaltekster.

Alle tekstene som analyseres er fra translatøreksamen ved NHH og går under betegnelsen allmenntekst. Dersom en kandidat består translatøreksamen kan vedkommende utøve profesjonen som statsautorisert translatør. Allmennteksten utgjør én av tilsammen fire ulike teksttyper ved translatøreksamen. Jeg har valgt denne type tekst framfor en fagtekst

fordi det i en såkalt allmenntekst som regel finnes flere typisk kulturbundne elementer enn i mer spesialiserte tekster. Ved å foreta en kvalitativ analyse av de oversatte versjonene av NHH-tekstene, forsøker jeg å illustrere hvordan en rekke kulturelle utfordringer i oversettelse har blitt håndtert, og videre om resultatet gir god mening. Målet med analysen er å undersøke om praksis samsvarer med hva den interpretative teorien hevder.

Et av de sentrale spørsmålene jeg ønsker å utforske i masteroppgaven, er som sagt *hvordan* en oversetter best kan imøtekomme kulturelle utfordringer i pragmatiske tekster. For å søke et tilfredsstillende svar på dette, er det viktig å definere hva som ligger i ”kulturelle utfordringer”. Hvorfor er dette så viktig? Kan man ikke bare oversette det som står i teksten? Det hadde jo vært lettvint dersom en oversetter kunne nøyes med å oversette ”det som står i teksten”, men det er nettopp dette som skiller en vellykket og mindre vellykket oversettelse fra hverandre. Med kulturelle utfordringer mener jeg spesifikke, kulturelle elementer/begreper som ikke uten videre lar seg overføre grunnet utenom-tekstlige, kulturelt betingete forhold. Dette skyldes som regel at det ofte er ekstra-lingvistiske elementer som byr på de største utfordringene ettersom disse gjerne skjuler underforståtte ytringer. Det er altså ikke kun snakk om betydningen av enkelte ord/uttrykk som kan være vanskelige å oversette, men om meningen som ligger implisitt i teksten. Sagt på en annen måte; en oversetter støter fra tid til annen på tekster hvor visse enheter i teksten skaffer mer hodebry enn andre fordi de er kulturelt betinget. Med dette mener jeg enheter i teksten, det være seg ord, setninger eller deler av setninger, som refererer til særlige kulturelle trekk, og som er inneforstått i originaltekstens kultur, men som ikke er allmenn kjent og inneforstått i den kulturen det oversettes til. Det betyr ganske enkelt at visse kulturspesifikke elementer som er inneforstått for lesere av originalspråket (SL), ikke nødvendigvis i samme grad er inneforstått for lesere av målspråket (TL). Her er det oversetterens rolle som kulturformidler i en kommunikasjonsprosess spiller en avgjørende faktor. Oversetterens oppgave er å gjøre originalteksten forståelig for målspråksleserne, spørsmålet er hvordan lykkes man best?

Et annet sentralt poeng jeg ønsker å fremheve i denne oppgaven er betydningen av oversetterens kulturelle innsikt i og forståelse av landet og språket vedkommende oversetter fra og til. Utover innlysende, nødvendige språklige kompetanser, forsøker jeg på bakgrunn av den interpretative teorien å fastslå hvor avgjørende det er at oversetteren er

seg bevisst om hva som er spesifikt knyttet til et lands kultur, og som dermed utfordrer oversetteren, men først og fremst leserne av målteksten. En oversetter som er seg dette bevisst, kan foreta valg i oversettelsesprosessen slik at helheten i den oversatte versjonen gir mening for målspråksleserne. Hvordan kan man så best imøtekomme utfordringene de kulturelle fenomenene i teksten byr på? I et forsøk på å besvare dette spørsmålet, oppsummerer jeg med følgende påstand i denne hypotesen:

Eksplisitering av typisk implisitte kulturelle trekk er nødvendig for at oversetteren lykkes med å formidle meningen i tekstbudskapet.

Eksplisitering er én av flere mulige strategier en oversetter kan benytte seg av for å håndtere kulturelle utfordringer i en tekst. Dersom eksplisitering ikke er den beste løsningen, hva gjør man så? Det finnes andre strategier som også kan overveies, og de blir ganske kort presentert i den teoretiske delen av oppgaven. På grunn av oppgavens begrensninger har jeg ikke mulighet for å gå i dybden av alle de ulike strategiene i forhold til tekstmaterialet. Oppgaven utdyper om synekdokebegrepet innenfor rammen av den interpretative oversettelsesteorien som nettopp innebærer eksplisitering. I den forbindelse omtaler jeg også ekvivalenser og korrespondanser slik disse begrepene defineres innenfor den interpretative oversettelsesteorien.

I oppgavens avsluttende del forsøker jeg å konkludere hvordan eksplisitering kan påvirke leseropplevelsen for målspråksleserne, og hvorfor eller hvorfor ikke denne strategien er avgjørende for en optimal oversettelse av kulturbundne elementer. Dette er basert på de analyser og observasjoner jeg har gjort ved å studere NHH-tekstene og oversettelsene av disse. Det kan argumenteres at oppgavens tekstmateriale gir et noe begrenset grunnlag for å trekke helt generelle konklusjoner, men jeg mener likefullt å kunne trekke noen klare slutninger. Oppgavens konklusjon samt eventuelle ubesvarte spørsmål kan muligvis gi inspirasjon til videre studier angående oversettelse av kulturbundne elementer.

Til sist vil jeg forøvrig nevne at jeg har valgt å skrive oppgaven på norsk i forbindelse med masterstudiet i oversettelse med fransk som fordypning. Dette begrunner jeg med at denne teorien har sitt opphav fra den franskspråklige verden, noe som blir mer utførlig beskrevet i selve oppgaven. Min oppfatning er at til tross for at det har blitt publisert en del om teorien på engelsk, kunne den med fordel bli bedre kjent og diskutert blant ikke-franskspråklige

miljøer. Etter hva jeg har erfart, har det blitt skrevet ulike oppgaver om den interpretative teorien på fransk, men ikke så mange på norsk. I norske miljøer er det dessverre begrenset hvor mange som leser fransk. Dermed er det dessverre også begrenset hvor mange som blir kjent med den interpretative teorien på samme måte som var man fransktalende. Mitt inntrykk er at det i relativt stor utstrekning refereres til en del engelskspråklige og tildels tyskspråklige (ofte oversatt) teorier i norske miljøer. Den interpretative teorien derimot, med sitt franskspråklige opphav, har ikke fått/får ikke like mye oppmerksomhet innenfor oversettelsesstudier tross noe engelsk oversettelse om teorien. Jeg er av den oppfatning at den interpretative teorien er svært konkret og anvendelig i praktisk oversettelse. Nettopp derfor synes jeg det ville være gunstig om flere fattet interesse for meningsteorien ved å lese mer om den. Jeg understreker at dette er min personlig oppfatning uten vitenskaplig belegg eller offentlig statistikk.

Jeg legger ikke skjul på at jeg personlig er tilhenger av den interpretative teorien fordi den etter min oppfatning gir konkrete, praktiske forslag til hvordan en oversetter, uansett hvilke språk man arbeider med, kan utøve profesjonen og oppnå gode resultater. Den er langt fra noen fasit på alle utfordringene man møter i utøvelse av oversettelse, men jeg mener likefullt den gir en rekke konkrete bud på og nyttige verktøy til å håndtere dem.

Målet med oppgaven er som nevnt å undersøke hvordan profesjonelle oversettere kan overkomme praktiske utfordringer som overføring av kulturelle elementer i en tekst i virkeligheten, ikke bare på et teoretisk plan.

FORKORTELSER

SL: Source Language = **Originalspråket**

TL: Target language = **Målspråket**

ST: Source Text = **Originaltekst**

TT: Target Text = **Måltekst**

SC: Source Culture = **Originalkulturen**

TC: Target Culture = **Målkulturen**

DEL 1: TEORI

1. OVERSETTELSE SOM DISPLIN

Fra tidenes morgen har mennesker oversatt til og fra ulike språk, først muntlig, siden også skriftlig. Oversettelse er altså en måte å kommunisere med andre på. Når noe blir oversatt, formidles blant annet historier, viten, synspunkter og følelser fra et språk til et annet. Dette har i høy grad påvirket menneskenes oppfattelse av og forståelse for andre folkeslag, deres kultur og levevis.

Oversettelse har derimot ikke alltid blitt oppfattet som en egen disiplin, eller vitenskap for den saks skyld, og det er muligvis tilfelle i visse kretser i dag også. Noe av årsaken til at det er vanskelig å sette aktiviteten ”oversettelse” i en bestemt bås, kan bunde i at oversettelsesprosessen er mer kompleks enn hva man først skulle tro. Det vil de fleste som har beskjeftiget seg med oversettelse på profesjonelt plan ha erfart. Når man som oversetter søker å formidle et budskap fra et språk til et annet slik den interpretative teorien foreskriver, kreves blant annet egenskaper som sikre, språklige ferdigheter i de pågjeldende språk, kommunikative evner samt solide allmennkunskaper.

En kort historisk oppsummering viser at i Antikken praktiserte man nærmest direkte, ordrett oversettelse. Deretter svingte pendelen mot ”*les belles infidèles*” rundt det 18. århundrede hvor oversetteren tok seg relativt store friheter og tillot seg å farge oversettelsene med sitt personlige preg, som nok ikke alltid samsvarte med originalen verken rent språklig eller innholdsmessig. Dengang ble det ikke reflektert særlig grundig over selve prosessen forbundet med oversettelse. I det neste århundrede svingte pendelen tilbake igjen mot mer direkte/bokstavelig oversettelse, og det var først i løpet av det 20. århundrede at oversettelse ble betraktet som noe mer enn en kunst, nemlig en egen disiplin.

Når man i dag snakker om oversettelse som egen disiplin, brukes ofte begreper som «oversettelsesstudier», eller også «translatologi». Innenfor disiplinen «translatologi» finnes det ulike teorier om oversettelse, og denne opgaven tar for seg en av dem.

Oversettelse ble i lange tider oppfattet av svært mange som en ren språklig disiplin. Det ble primært fokusert på at oversettelse besto av en rekke lingvistiske prosesser, og følgelig at

det i hovedsak krevdes lingvistiske kompetanser og forståelse for ulike språklige system. I 1960-og 70-årene utviklet f.eks. J.P. Vinay og J. Darbelnet en teknikk for å sammenligne to ulike språklige system der de studerte hvordan man kunne overføre faste uttrykk og vendinger fra SL til TL. I boken "*Stylistique comparée du français et de l'anglais*" (Vinay et Darbelnet, 1977) sammenligner de to forfatterne det franske og det engelske språkets måte å uttrykke seg på. Slike komparative studier og teorier belyser først og fremst hvordan to lingvistiske system fungerer i forhold til hverandre mer enn de tar opp reelle oversettelsesteknikker.

Det eksisterer fremdeles delte meninger og ulike teoretiske oppfatninger av aktiviteten oversettelse innenfor fagområdet translatologi og blant praktiserende oversettere. Debatten går fortsatt livlig mellom tilhengerne av forskjellige oversettelsesteoriene, og dette har etter min mening bidratt til utviklingen av hvordan man betrakter oversettelse som disiplin i dag. En ting er å teoretisere om faget, noe annet er hvordan oversettelse praktiseres i virkeligheten. Selv om det fortsatt er flere ubesvarte spørsmål innenfor translatologifeltet, er de fleste i dag inneforstått med at oversettelse er en kommunikativ aktivitet som involverer både språklige og kulturelle aspekter. Det er også relativt stor aksept for at oversettelsesprosessen er mer kompleks enn mange hittil har vært klar over.

Selv om man i dagens velutviklede teknologiske verden benytter seg mer og mer enten helt eller delvis av maskinell oversettelse, enten som et kompletterende verktøy eller regelrett som substitutt for manuell oversettelse (dette blir overhodet ikke diskutert i denne oppgaven), vil jeg poengtere at den menneskelige faktor, hjernen, overgår maskinen. Dette kommer tydeligere fram ettersom man leser denne oppgaven.

For å gi et lite perspektiv, og for å nevne noen eksempler på divergerende synspunkter blant oversettelsesteoretikere, finnes blant annet de som mener at en oversettelse bør være så språklig og strukturelt lik originalteksten som målspråket (TL) overhodet tillater. Disse er hovedsaklig tilhengere av lingvistiske teorier. Et viktig poeng for mange teoretikere er også om oversettelsen er trofast mot originalen, mens andre er mer villig til å akseptere mer frigjorte versjoner. Så kan man jo spørre seg; trofast mot hva, originalen? Mot hvem, avsender eller mottaker? Frigjort fra hva (form, innhold, stil), for hvem, målpråksleserne?

Den interpretative teorien, eller meningsteorien, hevder at en oversettelse handler om å forstå meningen/budskapet i en tekst/ytring uttrykt på originalspråket for etterfølgende å gjenformulere meningen/budskapet på et annet målspråk. Oversetterens oppgave blir å gi de nye leserne de samme forutsetningene som originalleserne for å forstå teksten. På en slik måte blir det mulig å vekke tilnærmet samme følelser/inntrykk hos leserne av målteksten (TT) som hos leserne av originalteksten (ST).

Som nevnt innledningsvis, er det denne teorien jeg har valgt å benytte som teoretisk fundament for analysene i oppgavens empiriske del. Det finnes en rekke vinkler å studere oversettelse fra, men det blir for omfattende å gå inn på for mange av dem i denne masteroppgaven.

Det er likevel hensiktsmessig å stille seg følgende relevante spørsmål, uansett hvilken teori man måtte foretrekke: Hva er formålet, eller funksjonen, med oversettelsen? Hvem oversetter man for? For forfatteren, slik at han får formidlet en tekst? Eller oversetter man for leserne, slik at de blir mer opplyst? For begge parter, både avsender og mottaker?

Det kan nevnes kort at selv om de fleste i dag erkjenner at man i prinsipp oversetter mening framfor ord, er det ikke alltid dette praktiseres når det kommer til stykke. Det er en risiko for at man som oversetter blir hengende fast i ordenes betydning framfor å løfte blikket fra teksten, ta et skritt bakover og reflektere grundigere over hva som egentlig skal oversettes. Nettopp derfor er det så viktig å ha klare begrep om *hva gir hvilken mening for hvem?* Det blir altså grunnleggende å forstå nyansene som ligger i ord/ytring/tekst, og betydning/mening av budskap samt forskjellene på korrespondanser og ekvivalenser på tekstnivå framfor på leksikalsk nivå. Disse begrepene blir nærmere forklart i oppgaven.

Denne oppgaven analyserer hvordan oversettelse praktiseres i en reell, profesjonell kontekst, men jeg finner det likevel hensiktsmessig å presentere noen teoretiske synspunkter i forkant av den empiriske delen av oppgaven. Jeg har ikke som mål å sammenlikne de ulike oversettelsesteoriene, som etter min mening ikke alltid er sammenlignbare ettersom det forekommer ulike definisjoner av oversettelse og begreper i flere av dem. Jeg har altså valgt å konsentrere meg om den interpretative teorien ettersom jeg oppfatter den som mest anvendelig i utøvelsen av praktisk, profesjonell oversettelse.

2. DEN INTERPRETATIVE OVERSETTELSESTEORIEN

2.1 ESIT

Den interpretative oversettelsesteorien har sitt utspring fra den såkalte Pariser-skolen, ESIT¹ (École Supérieure d'Interprètes et de Traducteurs). ESIT tilhører universitetet i Paris (Sorbonne Nouvelles, Paris III) og er en av de mest anerkjente institusjoner for utdanning av konferansetolker og oversettere. Skolen ble grunnlagt i 1956, og som en motvekt til oversettelsesteorier basert på lingvistisk tenkning, utviklet den svært anerkjente og respekterte konferansetolken, Danica Seleskovitch, den interpretative oversettelsesteorien. En forskningsgruppe ved skolen hvor bl.a., Marianne Lederer, Jean Delisle og Michel Ballard inngikk, regnes også blant sentrale teoretikere innenfor den interpretative oversettelsesteorien. Jean Delisle utarbeidet bl.a. en metode for oversettelsesprosessen basert på den interpretative modellen, og dette presenteres utførlig i bøkene han har utgitt; *"L'analyse du discours comme méthode de traduction"* (1984) og *"La traduction raisonnée"* (1993). Marianne Lederer har også utgitt flere bøker og artikler som forklarer den interpretative oversettelsesteoriens prinsipper.

Marianne Lederer har undervist tallrike studenter i oversettelsesteori og regnes blant en av ESITs høyst anerkjente professorer. På et tidspunkt var hun også leder av institusjonen. Lederer har dessuten arbeidet som tolk og oversetter i en årrekke. Hun har utgitt flere bøker og artikler om tolkning og oversettelsesteori. Denne masteroppgaven bygger som nevnt i stor grad sitt teoretiske fundament på ESIT-teoretikernes interpretative oversettelsesmodell, og særlig på Lederers prinsipper som omhandler overføring av kulturbundne elementer slik de blant annet legges frem i *"La traduction aujourd'hui – le modèle interprétatif"* (Lederer, 2006). I tillegg er en av Lederes artikler, *"Quelques considérations théoriques sur les limites de la traduction du culturel"* (2004) også med til å understøtte de teoretiske rammene for oppgaven. Dette begrunnes med at det er overføring av kulturelle elementer i pragmatiske tekster som står i fokus når det gjelder tekstanalysene i oppgavens andre del.

Innen jeg presenterer teoriens prinsipper nærmere, finner jeg det passende å framheve at den interpretative oversettelsesteorien handler om nettopp det, interpretasjon. Her følger

¹ Israël, Fortunato, Lederer, Marianne: *la Théorie Interprétative de la Traduction* (2005)

noen fortydeliggjørende definisjoner på norsk hentet fra *Fremmedord og synonymer blå ordbok* (2004):

Fra fremmedordboken:

- **interpretasjon**, en. lat., fortolkning, forklaring, utlegging
- **interpretativ**, adj., som gjelder tolkningen el. forståelsen av noe
- **interpretere**, v., tolke, forklare

Fra synonymordboken:

- **interpretasjon** se fortolkning
 - **fortolkning** se *betydning, forklaring*; framførelse (frem-), gjengivelse, interpretasjon, oppfatning, tolkning, versjon.
- **interpretere**, se tolke
 - **tolke** eksegere, *forklare*, frambære (frem-), framføre (frem-), *gjengi*, interpretere, kommentere, *oppfatte, tyde*, utlegge, *uttrykke*; omsette; avkode, dekode

Den interpretative oversettelsesteorien, også kalt meningsteorien, er inspirert av hvordan man ved muntlig tolkning (for)tolker hva som blir ytret på et språk (SL), for så å gjenformulerer dette på et annet språk (TL). Jeg finner det på sin plass å presisere at når man snakker om tolkning, refererer man i fagmiljøet rent faktisk til muntlig tolkning. Innenfor tolkning skilles videre mellom *konsekutiv tolkning*, dvs. tolkeprosessen følger *etter* en ytring, og *simultan tolkning*, dvs. tolkeprosessen foregår *samtidig/parallelt* med ytringen.

Denne masteroppgaven beskjeftiger seg ikke med muntlig tolkning, men derimot med skriftlig oversettelse. Oversettelse refererer i fagmiljøet primært til skriftlige ytringer, altså en tekst med alt det den måtte inneholde av informasjon, idéer og budskap. Prinsippet for den interpretative oversettelsesteorien går ut på at man som oversetter skal *overføre meningen med budskapet i ytringen*, akkurat slik man gjør i forbindelse med tolkning. Man tar som utgangspunkt at en ytring er en kommunikasjonsprosess med omverdenen, og videre at man må anvende språket som et verktøy på en slik måte at budskapet når fram. Så blir det sekundært om ordlyden eller syntaksen er noe annerledes på målspråket (TL) i

forhold til originalspråket (SL). Så lenge meningen er intakt, og denne formidles på en naturlig og forståelig måte for målspråksleserne, vil oversettelsen lykkes.

Det optimale for oversetteren er, i følge den interpretative teorien, å kunne gjengi en tekst på et annet språk på en slik måte at leserne av den oversatte versjonen (TT) har de samme forutsetningne for å forstå og tolke teksten liksom leserne av originalteksten (ST). Som teoriens betegnelse klart indikerer, koker alt med til et spørsmål om interpretasjon.

Det finnes aldri én fasitløsning på en oversatt versjon, men som regel flere akseptable løsninger. Dersom oversetteren lykkes med å gjengi de opprinnelige idéer, stemninger og følelser som originalteksten bar preg av, kan man ifølge den interpretative oversettelsesteorien betegne oversettelsen som vellykket.

I følge ESIT-teoretikerne dreier oversettelse seg om mye mer enn bare oversettelse av ord. Den interpretative oversettelsesteorien hevder således at det ikke er tilstrekkelig å referere til lingvistiske teorier når det gjelder oversettelse. Dette omtales som «*la traduction linguistique*» eller «*le transcodage*» innenfor den interpretative teorien.

ESIT-teoretikerne poengterer at en tekst rommer både språklig og i høy grad ikke-språklig informasjon som oversetteren må forholde seg til. Dette kommer jeg nærmere inn på senere i oppgaven.

Det er viktig å framheve skillet mellom oversettelse som pedagogisk instrument i forbindelse med språkundervisning på den ene siden, og oversettelse i profesjonell forstand på den andre siden. I det første tilfellet anvendes oversettelsesøvelser som et nyttig verktøy i språkundervisningen til å tilegne seg og perfektionere et fremmedspråk. Her er det snakk om oversettelse i mer lingvistisk forstand hvor det primært handler om språklig innlæring.

I det andre tilfellet har oversettelse et helt annet mål enn språklig forståelse. Det gir seg selv at en profesjonell oversetter allerede kan begge språkene det er snakk om, altså har han i utgangspunktet ingen problemer med å forstå utgangsteksten. Den store utfordringen for den profesjonelle oversetteren består i å gjengi meningen med tekstbudskapet fra originalspråket til målspråket slik at budskapet blir forståelig for leserne av den oversatte versjonen. Oversetteren, i kraft av sin posisjon som både leser av originalteksten (mottaker

av budskap) og forfatter av målspråksteksten (avsender), spiller dermed en sentral rolle i kommunikasjonsprosessen mellom tekstforfatter og lesere.

Veldig forenklet kan man oppsummere den interpretative teoriens oppfattelse av oversettelse slik:

Oversettelse handler om å forstå meningen/budskapet i en tekst/ytring uttrykt på originalpråket for tilslutt å gjenformulere meningen/budskapet på et annet målspråk.

2.2 Oversettelse ved hjelp av interpretativ forståelse

Før jeg presenterer de ulike fasene i oversettelsesprosessen nærmere og hva disse omfatter, vil jeg tilføye hva Lederer (2006) sier angående selve teksten som skal oversettes. Lederer understreker at det er særlig vesentlig å definere klart og tydelig fra start *hva* det er som skal oversettes. Her tenker Lederer altså på selve teksten, for hva består egentlig en tekst av? Teksten utgjør jo selve grunnlaget for eksistensen av oversettelse som profesjon. Hvis man ikke er helt på det rene med *hva* som skal oversettes, og dermed *hva* som skal forstås for etterfølgende å gjenformuleres, er sjansen for å lykkes nokså begrenset.

I følge Lederer består en tekst både av språklige og ikke-språklige elementer. Dette blir mer utførlig utdypet senere i oppgaven. I første omgang vil jeg vise til hva Lederer hevder er særdeles relevant å se på i forbindelse med oversettelse av en tekst. Hun mener oversettelse av en tekst kan finne sted på tre nivåer, men oversettelsesprosessen er ikke den samme for de ulike nivåene i en tekst (Lederer 2006:10):

a) Leksikalsk nivå ("*niveau de la langue*")

Når man snakker om oversettelse på rent *leksikalsk nivå* ("*niveau de la langue*"), isoleres ordet fra den øvrige sammenhengen, eller konteksten. Dersom ordet blir oversatt uten å ta hensyn til resten av setningen, for ikke å snakke om hele teksten sett i én sammenheng, kan man lett komme galt avsted slik at det oversatte ordet faktisk ikke gir mening i en oversatt versjon.

I forbindelse med f.eks. språkundervisning kan oversettelse på dette nivået være nyttig, men i en praktisk oversettelsessituasjon vil det være utilstrekkelig fordi ordet står utenfor en relevant kontekst.

b) Setningsnivå ("*niveau de la parole*")

Andre nivå omfatter en *ytring* ("*niveau de la parole*"), hvor ordets betydning ("*signification*") blir påvirket av de andre ordene omkring, altså i resten av setningen. Hvis man slår opp i en ordbok finner man ofte leksikalske korrespondanser for et ord, men man er stadig begrenset til en snever ordforståelse i en mikro-kontekst. Det vil si at det er bare den verbale ytringens kontekst som blir tatt i betraktning. Andre utenomspråklige eller makrokontekstuelle elementer blir ikke tatt med i betraktningen.

c) Tekstnivå ("*niveau de texte*")

Hvis man beveger seg videre til det tredje nivået, *tekstnivået* ("*niveau du discours*"), blir meningen med ytringene avgjort av en kontekstuell situasjon *pluss* oversetterens kognitive viten som tilsammen hjelper oversetteren å forstå helheten i teksten og budskapet. Med kognitiv viten mener jeg oversetterens generelle, kognitive baggasje (allmennviten, i særdeleshet om originalkulturen, noe han for øvrig deler med forfatteren) samt vedkommenes kognitive kontekstuelle viten; det selve teksten og situasjonen omkring denne indikerer (f.eks. tekstforfatter, utgivelsessted/tidspunkt, målgruppe med mer...).

Når man som oversetter tolker/interpreterer en utgangstekst, krever det altså at man gjør bruk av sin kognitive viten. Det er nemlig ikke bare de skrevne ordene og setningene som forteller oversetteren hva teksten handler om og hva budskapet går ut på. De gir selvsagt en stor del av bildet, men oversetteren er også avhengig av å mobilisere sin allmennviten og kognitive kunnskaper for at teksten skal gi komplett mening. Her kommer den interpretative, eller tolkende, dimensjonen med i prosessen. Uten oversetterenes interpretative evner, kan deler av tekstbudskapet gå tapt.

Det er nemlig avgjørende for gjenformuleringen til målspråket at oversetteren evner å forstå den fulle meningen som teksten inneholder, ellers finnes det en risiko for misforståelser eller direkte feiloversettelse. Meningen med ordene i teksten gir først mening når man også har oppfattet det som står mellom linjene, og det som ordene rent faktisk refererer til i den konkrete sammenhengen. Her kommer vi inn på det eksplisitte og

det implisitte i en tekst/et budskap. Dette blir omtalt i nærmere detaljer senere i oppgaven. Ord kan som kjent ha ulik betydning ettersom hvordan de blir brukt og i hvilke situasjoner de blir ytret. Til forskjell fra en muntlig kommunikasjonsprosess, hvor tonefall, ansiktsuttrykk og andre faktorer kan bidra til forståelse for hva som menes med ytringen, er budskapet i en skriftlig ytring avhengig av korrekt tolkning/interpretasjon for at mottaker skal forstå budskapet slik avsender hadde til hensikt å formidle det.

Oversetteren er i første omgang mottaker/leser av SL-teksten, for deretter å innta rollen som avsender ved at han/hun gjenformulerer teksten/budskapet på målspråket (TL). På den måten kan oversetteren betraktes som kommunikasjonsformidler, og innehar dermed en dobbeltrolle i kommunikasjonsprosessen mellom avsender fra en kultur til mottaker i en annen kultur.

Når oversetteren har bragt på det rene *hva* vedkommende faktisk skal oversette, altså den konkrete teksten og alt den måtte romme, er det på sin plass å se på hvordan oversettelsesprosessen foregår, stadig i følge ESIT-teoretikerne.

2.3 Oversettelsesprosessen

Det er viktig å forstå hva selve oversettelsesprosessen innebærer før man går i gang med å analysere ulike resultater av oversettelse. Hvis man forstår prosessen og tankevirksomheten som ligger bak en oversettelse, vil man lettere forstå betydningen av oversetterens språklige og kognitive kunnskaper samt de valg han foretar. I boken *La traduction aujourd'hui – le modèle interprétatif* (Lederer, 2004), forklarer Lederer hvordan oversettelsesprosessen ifølge den interpretative teorien foregår. Lederer hevder at denne måten å arbeide med oversettelse på kan anvendes av enhver oversetter, uavhengig hvilke språk eller type tekst man arbeider med, det være seg litterære eller mer pragmatiske tekster.

Den interpretative teorien deler opp oversettelsesprosessen i tre ulike faser:

- 1) *forståelsesfasen*, hvor originalbudskapet oppfattes
- 2) *deverbaliseringsfasen*, hvor oversetteren løsriver seg fra seg fra ordenes og konseptenes betydning på originalspråket (SL) for å forstå idéer og budskap i teksten

3) *gjenformuleringsfasen*, hvor de oppfattede meningsenhetene blir uttrykt og gjenformulert på målspråket (TL)

Tilslutt kan nevnes en avsluttende *kontrollfase* hvor den oversatte versjonen blir nøye gjennomgått for å sikre et vellykket resultat. Denne kontrollfasen (*l'analyse justificative*) beskrives også utførlig av Jean Delisle (1984). Hos Lederer inngår den mer eller mindre som en del av gjenformuleringsfasen. Det vesentlige er å kontrollere at den oversatte versjonen uttrykker de samme meninger og idéer som originalen, og at det er en logisk sammenheng i teksten.

2.3.1 Forståelsesfasen (*la compréhension*)

I den første fasen handler det om å forstå originalteksten (ST) og hva denne faktisk uttrykker. Forutsetningen for å lykkes i denne fasen, er at oversetteren har tilstrekkelige språklige og ikke minst utenom-språklige kunnskaper slik at han/hun evner å fatte hva tekstforfatteren har på hjertet. Oppfattelse av meningen med tekstbudskapet skjer ved at oversetteren interpreterer (tolker) tekstforfatterens budskap (forfatterens *voloir-dire*) og hva sistnevnte ønsker å uttrykke. I henhold til hva som ble sagt ovenfor angående oversettelse og forståelse av en tekst på tre nivåer, vil jeg her poengtere en viktig forskjell på *betydning av ord* og *forståelse av mening* i en tekst.

Når oversetteren skal tolke en tekst for å forstå denne, må vedkommende selvsagt forstå betydningen av ordene, men samtidig forstå hvilken *mening* de gir i den aktuelle konteksten. Det er som sagt på et komplett tekstnivå (*niveau du discours*) at oversetteren skal finne meningen, og dette blir, i følge den interpretative teorien, mulig dersom han/hun mobiliserer både de språklige og de utenomspråklige kunnskapene vedkommende besitter.

Lederer presiserer at det er en forskjell på oppfattelse av ordenes betydning (*signification*) kontra mening (*sens*). Meningen oppstår i kommunikasjonsprosessen mellom aktørene (avsender – oversetter – mottaker) ved hjelp av samspillet mellom de språklige og utenomspråklige elementene som finnes i teksten og konteksten rundt denne.

Sagt på en annen måte oppnåes dette ved hjelp av oversetterens interpretasjon, eller tolkning, av teksten.

Det vesentlige i denne første fasen, er som nevnt å forstå meningen med teksten. Meningen kan være tildels innlysende og eksplisitt og ved første øyekast virke utvetydig. Men under toppen av isfjellet skjuler det seg ofte en implisitt og mindre innlysende mening. Det er avgjørende at oversetteren er oppmerksom på den implisitte meningen i ST slik at dette blir overført på en veloverveid måte til TT (dette blir omtalt mer detaljert under avsnittet om synekdokebegrepet). Det er blant annet her oversetteren får bruk for å mobilisere sin kognitive viten, dvs. han/hennes kognitive allmennkunnskap samt kontekstuelle forståelse som oppstår ved dekoding av ST.

I motsetning til teoretikere som deler opp forståelsesprosessen i to etapper (først på et lingvistisk plan, dernest på et semantisk plan), mener Lederer (2006:19) at forståelsen kun foregår i én samlet mental prosess. Lederer er av den oppfatning at man ikke først oppfatter ordenes betydning isolert sett, og etterfølgende ytringens mening, men snarere at oversetteren oppfatter den fulle mening med teksten på et samlet grunnlag. Hun beskriver blant annet hvordan man i en muntlig tolkesituasjon ikke kan tillate seg å henge seg opp i enkelte ord uten at tankestrømmen stopper opp og går i stå, men hvor man fokuserer på helheten i ytringen og idéene/meningen som formidles, slik at man oppfatter budskapet og kan gjenformulere dette. Oversetteren (eller tolken for den saks skyld) kan ikke memorisere hvert enkelt ord som ytres, men skal i stedet konsentrere seg om avsenders (forfatterens) budskap (*''le vouloir-dire''*, idéer/meninger som avsender ønsker å formidle). Det er nettopp oversetterens tankevirksomhet og hjerneaktivitet som hjelper vedkommende å løsrive seg fra ordenes faste konsepter og hva de representerer, slik at oversetteren blir i stand til å forstå hva ordene refererer til i den gitte sammenhengen. På den måten kan oversetteren formidle en mening/idé framfor bare å oversette en strøm av ord.

Forståelsesfasen er en svært viktig del av oversettelsesprosessen ettersom den er avgjørende for resten av prosessen. Hvis man som oversetter allerede fra start har misforstått/misoppfattet meningen i en tekst, vil det unektelig påvirke sluttresultatet negativt.

Når oversetteren har forstått hva han/hun skal oversette, kommer vi til neste fase, nemlig deverbaliseringsfasen.

2.3.2 Deverbaliseringsfasen ("*la déverbalisation*")

Den andre fasen, deverbaliseringsfasen, har en sentral plass i den interpretative teoriens oppfattelse av oversettelsesprosessen. Denne fasen omhandler den mentale prosessen som foregår i oversetterens hode ved at han/hun løsriver seg fra de språklige tegn for å omsette disse til meningsfylte konsept og idéer.

I deverbaliseringsfasen handler det altså om at oversetteren frigjør seg fra ordenes betydning på det rent leksikalske plan. I oversetterens hode foregår en mental prosess hvor ord og etablerte konsepter fra én språklig verden blir deverbalisert slik at selve kjernen i budskapet fra ST blir bevisstgjort i oversetterens tanker. Når oversetteren på et tidspunkt har forstått tekstens meninger og idéer, vil han i neste fase gjenformulere disse i ny språkdrakt til TT. Oversetteren gjør her i høy grad også bruk av sin kognitive viten.

I deverbaliseringsfasen får oversetteren bruk for å tenke ut av boksen. Ved å løsrive seg fra ordenes leksikalske betydning slik de står på skrift i ST, blir ikke ordene stående i veien for tankens frie bane. I mange tilfeller kan selvfølgelig oversettelse av den leksikalske betydningen være i orden og passende, og i slike tilfeller krever det ikke så mye tankevirksomhet fra oversetterens side. En slik prosessering foregår nærmest automatisk. Resultatet gir seg selv hvis det ikke er tvil om betydningen av ordene og hvilken mening de uttrykker i den gitte sammenhengen.

Dersom den leksikalske betydningen ikke gir god mening på TL i den gitte konteksten, kreves derimot at oversetteren evner å se utover det språklige nivået slik at han/hun oppfatter avsenders intenderte mening med tekstbudskapet. For å lykkes med dette, er det en forutsetning av oversetteren har kjennskap til og kunnskap om originalspråkets mange fasetter og kulturbundne koder. Dette kan kreve en noe mer omfattende tankeprosessering hvor oversetteren fortløpende overveier ulike mulige løsninger innen han finner det mest passende.

Det handler ganske enkelt om å oppfatte den "riktige" meningen, og hva er så det? I følge Lederer (2006:18) er meningen ("*le sens*") en helhet/enhet som deverbaliseres og etterfølgende fusjonerer med utenomspråklige kunnskaper. Lederer (2006:19) henviser videre til hvordan Danica Seleskovitch oppfatter mening ("*le sens*") i boken "*La Traductologie entre exégèse et le linguistique*":

Le sens d'une phrase c'est ce qu'un auteur veut délibrement exprimer, ce n'est pas la raison pour laquelle il parle, les causes ou les conséquences de ce qu'il dit. Le sens ne se confond pas avec des mobiles ou des intentions. Le traducteur qui se ferait exégète, l'interprète qui se ferait herméneute transgresseraient les limites de leurs fonctions. (D. Seleskovitch et M. Lederer, *Interpréter pour traduire*,:269)

Meningen i teksten er det som forfatteren bevisst ønsker å uttrykke, ikke å forveksle med bakgrunnen for forfatterens budskap, ei heller avsenders intensjoner med teksten. En oversetter skal selvfølgelig være varsom så han/hun ikke overskrider rollen som fortolker av teksten ved også å fortolke forfatterens holdninger og intensjoner. Oversetteren skal nøyes med å interpretere og gjenformulere meningen i teksten slik den kommer til uttrykk i ST.

I følge Lederer (2006:20,21) bør man oversette meningsenheter ("*unités de sens*") framfor ord og setninger. Dette er basert på observasjoner fra tolkesituasjoner hvor den diskursive meningen ("*le sens du discours*") oppstår helt naturlig. Dette kan overføres til en skriftlig oversettelsessituasjon, forskjellen er bare at ordene står på skrift og oppfattes visuelt i stedet for auditivt. Lederer (2006:18) forklarer at når strømmen av ord i en muntlig tolkesituasjon flyter forbi tolkens ører, er det ikke hvert enkelt ord som bidrar til at tolken oppfatter meningen med hva som blir sagt. De verbalt uttrykte ordene gir opphav til tolkens forståelse av hva ordene refererer til i den gitte konteksten. Det er denne forståelsen vedkommende legger seg på minne samtidig som ordstrømmen og ytringene forsvinner. Tolken interpreterer altså hva som ble ytret, og det han/hun forsto gir først komplett mening når tolken også mobiliserer sin kognitive viten. En slik deverbalisering danner således grunnlaget for den meningen som tolken videreformidler. En oversetters hjerne fungerer liksom en tolks hjerne, så oversetteren gjennomgår samme mentale deverbaliseringsprosess.

Det vil variere fra person til person hva en såkalt meningsenhet inneholder ettersom hvert menneske har individuelle kunnskaper, både språklige og kognitive. I visse situasjoner vil et individ kunne interpretere en meningsenhet uten å ha hørt/lest hele ytringen, mens andre trenger å høre/lese siste ord før vedkommende forstår den fulle meningen. En meningsenhet er altså en mental forestilling i oversetterens hode, og eksisterer på det diskursive nivå fordi det er her oversetteren finner helheten i meningen. Ettersom den

interpretative teorien hevder at den fulle mening i teksten oppstår som en fusjon av språklig og kognitiv viten, vil ulike oversettere ikke nødvendigvis oppdele meningsenheter i en tekst helt identisk.

Hovedpoenget er at oversetteren søker hva som ligger i teksten foruten selve ordene. Som nevnt tidligere, handler det om å frigjøre seg fra ordenes rent språklige betydning slik at man ser den fulle, overordnede meningen teksten uttrykker. Dersom oversetteren hopper over deverbaliseringsfasen, finnes det en risiko for at vedkommende utfører transkoding i motsetning til profesjonell oversettelse. Det kan oppstå feil bruk av etablerte uttrykk, direkte overføringer som ikke gir mening eller som er misvisende i den aktuelle konteksten.

Faktisk kan man argumentere at det i en skriftlig oversettelsessituasjon er særdeles viktig å deverbalisere for å unngå å gå i fellen for å transkodere. Når ordene står på trykk kan det oppstå en risiko for å henge seg opp i ord og ikke meningsenheter, mens når ordene en gang er uttalt muntlig, forsvinner de, og da kan man ikke spole tilbake. Tolken sitter kun igjen med en erindring av den meningen ordene uttrykte. Oversetteren kan alltid lese teksten flere ganger.

2.3.3 Gjenformuleringsfasen ("*la réexpression*")

Den tredje fasen innebærer at oversetteren evner å gjenformulere meningen og idéene fra originalteksten (ST) på målspråket (TL). Denne fasen krever på sin side gode kommunikasjonsegenskaper samt evnen til å formulere seg på et naturlig og flytende språk. Målet for oversetteren blir å uttrykke meningen han/hun har oppfattet og deverbalisert fra originalteksten til en ny versjon på målspråket, TL.

Det har blitt understreket at den interpretative teorien oversetter mening og ikke ord. Derfor er det også viktig å forstå hvordan en idé, eller en mening, blir oppfattet på tekstnivå ("*niveau du discours*") og ikke på ordnivå. Det er først når oversetteren har forstått hele sammenhengen at en idé eller mening uttrykt på en måte i SL kan deverbaliseres, for så å gjenformuleres på TL på en slik måte som er naturlig for dette språket.

Når en oversetter skal gjenformulere et tekstbudskap, søker vedkommende å formulere en ekvivalent versjon som uttrykker det samme som originalteksten. Får å lykkes med dette, er det avgjørende å ha klart for seg hvordan man oppnår ekvivalente meninger/budskap, og hva som defineres som ekvivalent.

Marianne Lederer (2006:40) påpeker at det er en vesentlig forskjell på hvordan man definerer korrespondanser og ekvivalenser innenfor ulike teoretiske rammer. I følge den interpretative teorien handler oversettelse om ekvivalenser, i motsetning til den lingvistiske teorien som oversetter korrespondanser. Meningsteorien oversetter altså ved hjelp av diskursive ekvivalenser, det vil si på tekstnivå ("*niveau du discours*"), og ikke på leksikalsk nivå. Det er sånn sett likegyldig om det ekisterer ekvivalente ord eller uttrykk i to forskjellige språk dersom de ikke anvendes på samme måte for å uttrykke det samme. Da kan f. eks. tilfeller med såkalte "falske venner" ("*faux amis*") oppstå, og misforståtte budskap kan oppre i den oversatte versjonen.

I følge Lederer er tekster ekvivalente når de uttrykker samme mening, uansett om det finnes ulikheter på strukturelt grammatisk nivå eller når det gjelder ordvalg.

Korrespondanser er i følge den interpretative teorien forholdet mellom de ulike leksikalske betydningene i forskjellige språk. Slike korrespondanser søkes ofte etablert i komparative lingvistiske studier, og man finner det likeledes i ordbøker. Enhver som har slått opp i en ordbok vil vite at de fleste ord kan referere til flere mulige betydninger, altså ha flere språklig korrespondanser.

Som forklart ovenfor, er ikke oversettelse ved hjelp av korrepondanser tilstrekkelig i henhold til meningsteorien. Sistnevnte teori adviserer oversettelse på diskursivt og ikke på leksikalsk nivå. Derfor er det som regel særlig vanskelig å skulle oversette kulturspesifikke ord eller faste uttrykk utenfor en kontekst, for det er nettopp på grunnlag av både kontekst pluss kognitiv viten at en oversetter kan finne en ekvivalent gjenformulering. I visse tilfeller kan det naturligvis være passende med en leksikalsk korrepondanse dersom konteksten åpner for det, men oftest er det de tekstuelle, eller diskursive ekvivalensene som fungerer best i en måltekst.

Lederer sier følgende:

Toute traduction comporte certes des correspondances entre des termes et des vocables, mais elle ne devient texte que grace à la creation d'équivalences.
(Lederer, 2006:44)

2.3.4 Kontrollfasen ("*la vérification*")

Den siste fasen består i å analysere det oversatte produktet for å kontrollere at den oversatte versjonen samsvarer med originalen med tanke på tekstbudskapet slik at oversettelsen gir mening. Oversetteren inntar ennå en gang rollen som mottaker, denne gangen av sin egen oversatte versjon. Gjennomgang av oversettelsen for å kontrollere inter-og intratekstuell logikk og konsekvens bidrar til å øke kvaliteten av oversettelsen. Ved hjelp av en grundig kvalitetskontroll av den oversatte versjonen kan oversetteren sikre seg at originalforfatterens intenderte meninger og idéer er overført til den nye versjonen i en utforming som gir leseren av det oversatte produktet på nær samme leseropplevelse som originalleserne. Helt identisk kan en oversettelse sjelden bli ettersom to språk anvendes ulikt for å uttrykke det samme, men en oversettelse kan strebe etter å være så ekvivalent i mening og tekstbudskap som overhodet mulig. Med ekvivalent refererer jeg til Lederers definition (Lederer, 2006, s.40) om at ekvivalens ikke betyr lingvistisk identisk, men snarere tilsvarende innhold.

Det er også avgjørende for den intertekstuelle helheten at oversetteren er konsekvent i bruk av stil og termer. I visse tilfeller vil disse samsvare nært med originalteksten, i andre vil det muligvis fremstå noe annerledes, men det betyr ikke, med tanke på hva den interpretative teorien hevder, at mening og idéer er gått tapt. Budskapet er simpelthen gjengitt på en slik måte at leseren av målteksten får de samme forutsetningene som originalleseren til å forstå teksten, og dette er gjort på en slik måte at det oppleves som naturlig.

2.4 Skopos i oversettelse

For å utvide det teoretiske perspektivet noe, inkluderer jeg til sist i dette avsnittet av oppgaven noen ord om formålet med oversettelse.

Det vil være matnyttig for den kvalitetsbevisste oversetter å søke svar på en rekke relevante spørsmål som vil medvirke til å gi et komplett bilde av oversettelsessituasjonen.

Hva er formålet med oversettelsen, og hvilken funksjon har den? Hvem er budskapet myntet på, hvilken målgruppe ønsker man å kommunisere med? Hvordan bør man fremstille budskapet? Hvem er teksten skrevet av? Hva slags type tekst dreier det seg om? Vil budskapet bli forstått i TC dersom teksten oversettes direkte slik den framstår i SC? Kan man tillate seg å endre og tilpasse teksten slik at leserne av TT forstår den bedre?

Mange av disse spørsmålene ble tatt opp i det man innenfor translatologi betegner som Skoposteorien. Det greske ordet ”*skopos*” betyr nettopp *formål* eller *hensikt*. Skoposteorien kom fram i 1980-årene i Tyskland og forbindes først og fremst med Katharina Reiss og Hans Vermeer. Denne teorien finnes blant annet nærmere beskrevet i Laurence Venutis ”*Translation Studies Reader*” (2000:221). I nevnte bok, kapittel 17, forklarer Vermeer at teorien tar som utgangspunkt at oversettelse er en handling, og at enhver handling har et formål. Ergo bør de strategiene som oversetteren velger ta hensyn til hvilken funksjon, eller hvilket formål, oversettelsen har. Skoposteorien setter altså tekstfunksjon over teksttype og innhold.

Skoposteorien stiller spørsmålsteget ved hvilken rolle originalteksten bør ha. Teoriens tilhengere ser ST som et utgangspunkt, men mener at målteksten kan ha en helt annen funksjon enn den opprinnelige teksten. Dette åpner for at oversetteren kan utforme målteksten relativt fritt slik at den passer til sitt nye publikum. Skoposteorien søker ikke ekvivalente tekster slik ekvivalent defineres i følge den interpretative teorien. Skopostilhengerne er snarere opptatt av å skape adekvate versjoner til TT-leserne.

Liksom i andre teorier om oversettelse, betrakter Skoposteorien oversettelse som en aktiv kommunikasjonsprosess mellom ulike språklige aktører. Formålet med denne prosessen kan variere avhengig av hvem oversetteren reelt oversetter for. I følge skoposteorien er det sluttresultatet, altså målteksten, som er det viktigste, og derfor hevder teorien at det er TT-leserne som avgjør om oversettelsen kan betraktes som vellykket eller ei.

Til tross for at Skoposteorien har blitt kritisert av andre teoretikere, har denne teorien likevel bragt oppmerksomhet på sluttresultatet, den oversatte versjonen, noe som i andre teoretiske sammenhenger lett har kommet i bakgrunnen fordi det fokuseres betydelig mer på originalteksten og dennes lingvistiske trekk.

Jeg går ikke nærmere inn på Skoposteorien i denne oppgaven, men nøyes med å nevne den i korte trekk for å utvide forståelsen av betydningen av en tekstanalyse. Dette blir mer utførlig gjennomgått i oppgavens kapittel om nettopp tekstanalyse.

Liksom den interpretative teorien egner Skoposteorien seg særdeles godt til skriftlig oversettelse. Her blir en en tekstanalyse vesentlig fordi oversetteren må ta i betraktning hvem leseren av oversettelsen er, hvem er det han oversetter for? Det har avgjørende betydning for hvilke valg han treffer i løpet av oversettelsesprosessen. Her blir ikke en eventuelt tilpassing av målteksten oppfattet som om noe blir lagt til eller trukket fra i forhold til utgangsteksten, men som en integrert fase av operasjonen. Dette gir oversetteren en stor grad av frihet og et visst rom for kreativitet. Her evalueres oversettelsen i forhold til hvor godt den fungerer sammenlignet med originalen, og det innebærer at siden det finnes flere måter å uttrykke et budskap på, finnes det også flere mulige adekvate løsninger på oversettelsen.

3. KULTUR I OVERSETTELSE

3.1 Hva er kultur?

Begrepet ”kultur” kan defineres på ulike måter. Marianne Lederer bygger sin definisjon av kultur på en samlet oppfatning av både en fransk og en anglosaksisk forståelse av hva kultur omfatter (Lederer, 2006:102). I et fransk perspektiv omfatter kultur blant annet kunst, historiske fakta, litteratur, musikk samt vitenskap. I et anglosaksisk perspektiv inkluderer man også mat, skikk og bruk, klesdrakter, tradisjoner, byggverk mm. Alle disse størrelser omfattes av hva Lederer mener tilhører et lands kultur.

For å komplettere forståelsen av hva kultur egentlig rommer, og hvilken betydning den har i forbindelse med oversettelse, trekker jeg også frem to modeller fra Trompenaar (1993) og Hofstede (1991) for å klargjøre begrepet kultur. Disse modellene har jeg hentet fra David Katan (1999, 2004) : *”Translating Cultures ; An Introduction for Translators, Interpreters and Mediators”*.

Jeg valgt å bruke noen eksempler fra forretningsverdenen hvor det har blitt forsket mye angående interkulturell kommunikasjon og forståelse samt adferd i forbindelse med fusjoner og oppkjøp av multinasjonale selskaper. Oversettelse innebærer som nevnt i stor grad kommunikasjon mellom ulike parter (avsender - oversetter - mottaker), og som det framkommer av Lederers artikkel spiller det interkulturelle aspektet en særdeles viktig rolle i en slik prosess.

Fons Trompenaar (1993) utviklet en tredelt modell med 3 lag av kulturer. Det ytre laget representerer det helt synlige, det eksplisitte, f. eks. produkter og kunst. Dette omfatter også organisering av institusjoner, f.eks rettssystemet, det administrative system ol.

Det midterste laget illustrerer kulturens normer og verdier. Normer blir formet av sosiale regler og styrer i høy grad samfunnets oppfatning om hva som er akseptert oppførsel. Verdier er samfunnets ønsker og mål som muligvis aldri blir helt innfridd.

Det innerste laget, kjernen, omfatter den usynlige eller implisitte del av kulturen. I hjertet av kulturen finner man alt det uskreve som hovedsaklig bygger på nedfelt viten og tradisjoner fra eldre tider, uten at det nødvendigvis har særlig mye å gjøre med dagens realiteter. Disse dypt funderte oppfatninger ligger solid nedgravet i kulturen gjennom

bevisst og ubevisst overførsel fra tidligere generasjoner og har stor betydning for hvordan kulturen reagerer på dagens situasjon.

Geert Hofstede (1991) utviklet en løkmodell for å illustrere de mange nivåer man kan finne innenfor en kultur. Hofstedes løkmodell beskriver kultur som lag-på-lag hvor de ytterste lagene er lett synlige og svært tydelige (eksplisitte), mens under overflaten ligger det flere lag som bliver mindre og mindre tydelige (implisitte) jo dypere inn mot kjernen man kommer.

Begge disse modellene illustrerer at kultur er et kompleks begrep som innebærer mer enn hva øye blott ser. Det krever også en tillært viten, innarbeidete kunnskaper og en viss porsjon intuisjon for å forstå fullt ut hva en spesifikk kultur egentlig rommer.

3.2 Oversetteren som kulturformidler

Oppgaven tar utgangspunkt i oversetterens rolle som interaktiv kulturformidler mellom tekster fra to kulturer, nemlig originaltekst/kultur (ST/SC) på den ene siden og måltekst/kultur (TT/TC) på den andre. Dette er i tråd med flere teorier om at det er vesentlig å forstå de kulturelle trekk ved en tekst, både de implisitte og de mer eksplisitte, for å oppnå en vellykket oversettelse. Jeg slutter meg derfor til teorier som bl.a. taes opp i Katan (2004) av f. eks Snell-Hornby (1988:39-64) og Hatim og Mason (1990:128, 223-24) om at oversetteren forutsettes å være både bispråklig samt bikulturell og dermed i stand til å identifisere og begrense ulikhetene mellom ordenes betydning og verdi på tvers av kulturer. Denne oppfattelsen er også i tråd med synspunkter som kommer fram i Marianne Lederers artikkel om ulike overveielser angående kulturelle begrensninger innen oversettelse (Lederer 2004).

3.3 Lederers 3 kategorier av kulturelle elementer

Denne delen av oppgaven bygger i stor grad på Marianne Lederers teori om overføring av kulturelle element i en oversettelse, og da særlig med utgangspunkt i en av hennes

publiserte artikler: "Quelques considérations théoriques sur les limites de la traduction du culturel" i : *Les limites du traduisible. Forum Vol.3 No 2, 2004*².

Lederer påpeker at de to fasene ved en oversettelse, *forståelsesfasen* og *gjenformuleringsfasen*, også gjelder de kulturelle sidene av oversettelsen. For lettere å overvinne eventuelle kulturelle utfordringer ved oversettelse av en tekst, deler Marianne Lederer de kulturelle elementer inn i 3 kategorier:

3.3.1 Utenom-språklige elementer ("*éléments extra-linguistiques*")

Disse finnes i teksten og må forstås av sammenhengen. De blir ofte oversett som en viktig faktor i oversettelse av kulturelle elementer fordi de ikke byr på konkrete språklige problemer. Lederer er overbevist om hypotesen at det vesentlige i en fremmed kultur overføres via det utenom-språklige.

En historie/fortelling/tekst kan inneholde kulturelle elementer som overføres uten særskilte vanskeligheter fra en kultur til en annen; de overføres av historien selv og skaper ikke problemer med helhetsforståelsen for TT-leseren.

For oversetteren derimot gjelder utfordringen som i alle oversettelser: å gjenskape den samme stemning og vekke de samme følelser/assosiasjoner hos TL-mottaker som forfatteren gjorde hos SL-mottakeren. Det er ikke alltid det lykkes å overføre hundre prosent identisk leseropplevelse på grunn av ulike kulturelle utgangspunkt, men målet er å oppnå dette så nær som overhodet mulig.

3.3.2 Språkrelaterte elementer ("*les éléments proprement linguistiques*")

Denne type elementer forstås av tekst og sammenheng. Eksempler på dette kan være *toponymer* (stedsnavn) som evt. kan bevares slik de opptrer i ST, men det kan i visse tilfeller også gi mening å oversette toponymer til TT slik at mottaker forstår det fullt ut. Andre språkrelaterte elementer kan være talemåter (slang, dialekter) som brukes i skrift for å frembringe en viss stemning. Endelig finns det spesifikke ord som ikke eksisterer i TL,

² Når jeg i de neste avsnittene henviser til Lederers påstander og synspunkter, finnes disse i den nevnte artikkelen.

men som kan forstås som fremmedord i TT ut fra sammenhengen, og dermed kan de bli stående som de er.

3.3.3 Underforståtte elementer ("*les allusions culturelles extra-linguistiques*")

Enkelte ord eller uttrykk, allusjoner, har en underforstått betydning i en kultur (SC), men ikke nødvendigvis samme underforståtte mening i en annen kultur (TC). Oversetteren må sikre seg at det underforståtte kommer riktig frem i TL, og for å oppnå dette må han kjenne begge kulturene tilstrekkelig slik at han finner en ekvivalens som gjenskaper samme assosiasjoner i TL som i SL.

I følge Lederer trenger det meste som er blitt sagt og skrevet om det kulturelle i oversettelse å bli revurdert i lys av vår egen tidsepoke og med tanke på de teknologiske framskritt som er gjort. Lederer hevder at de vanskeligheter og utfordringer som kulturelle karakteristika byr på lettere kan overvinnes dersom oversetteren kan støtte seg til visse eksplisitte teoretiske prinsipper.

Lederer utfordrer en del utbredte påstander i forbindelse med det kulturelle aspektet i oversettelse. En av disse påstandene er at ettersom en oversettelse sjelden kan bli *helt* identisk med en original, må dette nødvendigvis innebære at det går noe tapt i oversettelsen (Sapir-Worf hypotesen). Lederer synes det har vært for mye fokus på de negative sider, dvs. på alt som går tapt eller blir fordreid. Lederer mener tvertimot at man bør se på oversettelse som noe positivt, uansett om den betraktes som god eller dårlig ettersom den faktisk tilfører mottakeren noe nytt. Med et slikt synspunkt blir oversettelse en berikelse, og Lederer påpeker det faktum at verden hadde vært uendelig mye fattigere uten all verdens oversettelse!

En annen påstand Lederer stiller seg kritisk overfor, er at oversettelse utfordrer leserens fremmedkunnskaper. Dette var muligvis tilfelle tidligere da folk flest ikke var like bereist og verdensvant, og dermed ikke like opplyst som i våre dager. Mannen i gata hadde mindre tilgang til informasjon og viten enn i dag, og var derfor noe mindre kulturelt bevisst om fremmede kulturer. Verden i dag blir stadig mindre, og folk flest har en relativt stor allmennviten (kognitiv bagasje) takket være vår tids informasjonssamfunn hvor allmenn kulturell forståelse stadig utvides via konstant nyhetspåvirkning. Lederer mener å kunne bevise at en del kulturelle trekk faktisk kan oversettes uten større vanskeligheter ettersom

teksten bærer mye av den kontekstuelle forståelsen i seg. Dette mener hun er særlig relevant i litterære tekster, men det kan også forekomme i mer generelle, pragmatiske tekster.

En tredje påstand Lederer sår tvil om er at oversetteren ikke er i stand til å forstå originalkulturen (SL-kulturen) fullt ut. Hun henviser til Brisset (1998:38-9) som mener at oversettelsen blir subjektiv på grunn av oversetterens egen kognitive bagasje og forutinntatte forståelse av SL-kulturen, og at han blir ”blendet” av sin egen kultur. I tillegg henviser Lederer til Venuti (1995: 18, 306) som hevder at uoverstigelige og uforenlige kulturelle forskjeller umuliggjør å bevare originale kulturtrekk i en oversettelse, og at mottakerens kultur og språk vil prege oversettelsen i den grad at SL-kulturen drukner i TL-kulturen.

Ledere påpeker at både Venuti og Brisset har fokus på litterær oversettelse og poesi, og hun synes de er vel pessimistiske i deres syn på oversettelse av kulturelle karakteristika. Lederer forutsetter at oversetteren er både bispråklig og ikke minst bikulturell, og altså i stand til å oppfatte SL-kulturen på dens egne premisser og ikke kun gjennom sin egen kultur. I følge Lederer må man utvise en minimum av tillit og troverdighet til oversetterens kulturelle innsikt og forståelse av vesentlige begivenheter, historiske hendelser, matkultur, alminnelig aksepterte holdninger og oppfattelser, litterære verk, fordommer mm. Kort sagt, alt ikke-språklig som skjuler seg bak ordene.

Dette fører til en fjerde påstand Lederer kritiserer, nemlig at det er blitt hevdet at det er umulig å oversette det underforståtte fra SL-kulturen uten å krenke originalteksten. Denne påstanden har sitt utspring i oppfatningen av at for å kunne oversette det underforståtte, må *alt* som kan assosieres til et kulturelt fenomen oversettes. Tidligere mente man at oversetteren forræder originalteksten dersom han tillater seg å tilføye eller utelate et eneste ord i henhold til forfatterens utgangstekst. Lederer mener derimot at man må ha en viss tiltro til mottakerens kognitive bagasje ettersom de fleste mennsker er relativt godt opplyste i dagens informasjonssamfunn. Videre sier hun at man ikke bør undervurdere leserens kulturelle forståelse av fremmedkulturen (SL-kulturen). Lederer mener påstanden om at mye kulturel forståelse går tapt i en oversettelse også må sees i lys av at det samme faktisk er tilfelle *innenfor* SL-kulturen, fordi ulike mottakere har ulik allmenkunnskap/kognitiv bagasje, selv innenfor samme kultur!

Lederer er dessuten overbevist om at det blir lettere å sikre en logisk sammenheng i oversettelsen dersom man har visse teoretiske hjelpemidler å støtte seg til. Hun underbygger sine påstander ved å henvise til Berman (1984:301) som sier at logisk sammenheng i en oversettelse kan måles i graden av systematikk. Berman (1984:301) fortsetter at dette er utenkelig uten grundig refleksjon, som innebærer interpretasjon, når man leser SL-teksten for å kunne utarbeide et gjennomtenkt system av bevisste valg. Videre støtter Lederer seg til grunnregelen for teorien om interpretativ oversettelse som er å gjengi mening fremfor å reprodusere en språklig korrekt enhet slik at det kulturelle bevares. Lederer refererer til hvordan Israël uttrykker dette:

Le transfer du culturel n'est aléatoire voire impossible que si l'on privilégie le plan de la langue. En revanche des lors que l'on se situe au plan du discours et que l'on cherche moins á reproduire des entités linguistiques qu'á réexprimer un sens notionnel et formel par un jeu d'équivalences non symétriques, tout devient traduisible sans qu'il y ait entropie ou déculturation significative (Israël, 2002:30):

Hvis man kun tenker på det rent språklige plan, blir det altså lett tilfeldig, hvis ikke umulig, å oversette kulturelle sætrekk. Hvis man derimot tar utgangspunkt i teksten som helhet og er mindre opptatt av å gjengi korrekte, språklige enheter, kan man ved bruk av ikke-symetriske ekvivalenser uttrykke en tilsvarende mening uten å miste nevneverdig av det kulturelle aspektet.

Dette skulle dermed tilsi at det er mulig å oversette kulturelle sætrekk dersom man følger den interpretative teoriens prinsipper..

3.4 Lederers strategier for overføring av kulturelle elementer

En oversetter tar som vi har sett flere bevisste og ubevisste strategiske valg i løpet av oversettelsesprosessen. Lederer viser til ulike strategier oversetteren kan benytte seg av når det gjelder å håndtere kulturelle elementer i en tekst. I et forsøk på å illustrere hva de ulike strategiene innebærer, er de følgende eksemplene hentet fra Lederer (2006).

3.4.1 Tilpassning ("*l'adaptation*")

Denne strategien anvendes gjerne når referenten eksisterer på TL, men ikke nødvendigvis har identisk betydning eller henviser til samme konsept. I tilfeller som gjelder juridiske tekster kommer det tydelig fram at transkoding oftest vil lede til misforståelser ettersom rettssystemene kan være svært ulike fra land til land. Det eksisterer forskjellige institusjoner og rettspraksis i mange land, og derfor er det særdeles viktig med presise oversettelser i en juridisk kontekst.

Lederer gir et eksempel (2006:104):

"She works for a law firm from 9-5..."

I flere franske oversettelser konstaterer Lederer at begrepet "*law firm*" blir oversatt med "*cabinets juridiques*", mens i andre versjoner har uttrykket blitt oversatt med "*cabinets d'avocats*". Lederer påpeker at sistnevnte løsning nok gir et mer reelt bilde av den amerikanske virkeligheten, hvor hyppigheten av rettssaker og rettsforfølgelse er imponerende sammenliknet med europeiske forhold. Dette til tross for at en "*lawyer*" i amerikansk forstand ikke alltid samsvarer med "*avocat*" i en fransk kontekst. I et slikt tilfelle kan man kalle dette oversettelsesvalget for tilpasning til målkulturen (TC).

I et forsøk på å trekke en parallell til norske forhold, ville man kunne argumentere for nyansene som eksisterer mellom "*advokat*" og "*jurist*"; ikke alle jurister innehar en funksjon som en advokat.

3.4.2 Omskrivning ("*la conversion*")

Noen ganger kan det være påkrevet å skrive helt om ved å bruke andre ord og uttrykksmåter hvis man vil lykkes med å overføre en idé eller mening som finnes i ST. Lederer gir et eksempel (2006:104,105) hvor det i ST blir nevnt en sydamerikansk matrett ("*fried beans*", som igjen refererer til en svært alminnelig sydamerikansk rett; "*frijoles refritos*"). Denne matretten blir inntatt av en nordamerikansk familie, og essensen i det relevante tekstbudskapet handler om å formidle idéen om at en nordamerikansk familie spiser en for dem uvant middag. Nordamerikanske lesere kan meget vel relatere til uttrykket "*fried beans*" på bakgrunn av deres kognitive viten om Sydamerika og matkulturen derfra. Det kan ikke nødvendigvis franske TT-lesere (eller norske, for den

saks skyld) i samme grad. Derfor kan man argumentere for at det strengt tatt er underordnet hva retten består av ettersom poenget ikke er å formidle en oppskrift. Poenget er å få fram at den nordamerikanske familien spiste en for dem uvant sydamerikansk matrett, og derfor kan en oversettelse som f. eks. ”*chili con carne*” være fullt ut akseptabel under forutsetning av at ”*chili con carne*” betraktes å være mer allmenn kjent i TC og dermed inngå i TT-lesernes kognitive viten.

3.4.3 Hjemliggjøring (”*l’ethnocentrisme*”)

Selv om hvert språk uttrykker seg på forskjellig vis i henhold til hvordan verdensbildet ser ut i det respektive språklige univers, betyr ikke det at man kun kan se verden utifra sitt eget bilde. En leser av en oversatt tekst kan saktens ta andre briller på og prøve å se verden utifra et annet kulturelt ståsted enn sitt eget. Dersom en oversetter prøver å erstatte et typisk kulturelt element i originalteksten (ST) med et annet kulturelt trekk fra målkulturen (TC), betegnes dette som en hjemliggjøring av teksten. Lederer anvender uttrykkene ”*l’ethnocentrisme*” eller ”*naturalisation*” når hun forklarer denne type strategi. Lederer sier følgende i denne forbindelse:

Le souci de faire accepter l’autre va parfois au-delà de la préoccupation de le faire connaître et il arrive que le traducteur substitue des faits de sa propre culture à ceux qu’évoque le texte; il le naturalise (Lederer, 2006:105,106)

Det er altså en viss risiko for at når man erstatter visse særkulturelle trekk fra originalteksten med andre typiske særtrekk fra sin egen hjemmekultur, så blir meningen lett misforstått fordi de hjemliggjorte uttrykkene refererer til noe helt annet enn dem i originalen. Selv om ST-leserne og TT-leserne lever i to forskjellige språklige verdener, er jo ikke det ensbetydende med at de ikke forstår at virkeligheten er noe annerledes i den andre kulturen enn i sin egen. Som oversetter bør man være varsom med å undervurdere TT-lesernes evner til å forstå SC, særlig med tanke på at øvrig informasjon i teksten pluss TT-lesernes formodete kognitive bagasje vil bidra til forståelsen av SC. Det er et spørsmål om avveining, men denne strategien anbefales ikke spesielt av Lederer.

Lederer (2006:106) illustrerer dette med et eksempel fra en amerikansk tekst hvor supermarkedkjeden ”*Safeway*” ble oversatt til fransk. I noen oversettelser var ”*Safeway*” overført direkte uten noen forklaring. Her har oversetteren formodet at TT-leserne, på lik

linje med ST-leserne, skulle være inneforstått med at det var snakk om en allmenn kjent supermarkedkjede i USA.. Det er nok ikke tilfelle at alle TT-lesere er like kjent med den amerikanske virkeligheten som de innfødte. En måte å løse denne utfordringen på kunne i en fransk kontekst være å erstatte ”Safeway” med ”Monoprix”, eller i en norsk kontekst med ”Rimi” eller ”Kiwi”. Men en slik hjemliggjøring ville være misvisende fordi verken den franske supermarkedkjeden ”Monoprix”, eller de norske kjedene ”Rimi” eller ”Kiwi”, eksisterer i USA. En slik strategi ville derfor viske ut de kulturelle ulikhetene mellom originalkulturen (SC) og målkulturen (TC) og dermed gi TT-leserne en falsk eller feilaktig oppfattelse av originalkulturen.

I stedet for hjemliggjøring anbefaler Lederer bruk av en annen strategi, nemlig eksplisitering. Det var tilfelle i de franske versjonene hvor ”Safeway” veldig enkelt og forklarende ble oversatt til ”supermarkedet Safeway” (”le supermarché Safeway”).

3.4.4 Eksplisitering (”l’explicitation”)

En tekst inneholder av og til visse elementer som ikke alltid er like innlysende å forstå fordi de refererer til en kulturel virkelighet som leseren ikke nødvendigvis er hundrede prosent kjent med. I mange tilfeller kan leseren likevel forstå meningen i teksten ved hjelp av kontekstuelle informasjoner pluss andre utenomtekstlige forhold. Dersom ingen kontekstuelle forhold indikerer overfor leseren hva teksten henviser til, blir det oversetterens oppgave å eksplisitere, det vil si gi en utdypende, eller forklarende tilleggsinformasjon i den oversatte versjonen. Når en oversetter velger å eksplisitere visse deler av en SL tekst i den oversatte versjonen skrevet på TL, er dette for å fortydeliggjøre for TL-leserne hva som er inneforstått i originalkulturen (SC), men ikke nødvendigvis i målkulturen (TC). Denne strategien vil typisk være relevant for utenomspråklige elementer som er dypt forankret i SC, f.eks. egennavn som refererer til nasjonale steder, personer eller institusjoner.

I følge Lederer er balansen mellom det implisitte og det eksplisitte i en tekst avgjørende for om leserne vil kunne forstå teksten slik avsenderen hadde intendert.

”Le principe de l’explicitation est fondamental en traduction. Dans le rapport implicite/explicite que connaît tout texte, l’auteur suppose présente chez son

lecteur une quantité d'informations que le traducteur possède aussi mais que le lecteur étranger ne possèdera pas ou ne possèdera pas intégralement. Le bon traducteur modifie avec doigté le rapport implicite/explicite de l'original pour atteindre un nouvel équilibre implicite/explicite dans sa langue.” (Lederer, 2006:105)

Forfatteren forutsetter at SL-leserne, deriblant oversetteren, er innforstått med eventuelle kulturelt implisitte budskap i teksten. Det er nødvendigvis ikke TC-leserne, ihvert fall ikke i like stor grad. Derfor er det oversetterens oppgave å finne en nøye avveid balanse mellom det eksplisitte og det implisitte i teksten. Ved å anvende denne strategien muliggjør oversetteren en dypere forståelse av ST for leserne av TT.

Oversetteren skal altså eksplisitere det kulturelt implisitte slik at leseren får de nødvendige informasjonene til å konstruere meningen. Oversetteren skal ikke implisitere avsenders intensjon! Liksom avsenderen lar ST-leserne interpretere den implisitte intensjonen med meningen i teksten, skal også oversetteren la leserne av TT gjøre det samme. Formålet med eksplisiteringen er å gi leserne av TT de samme, eller tilnærmet de samme forutsetningene for å dekode budskapet ved nettopp å gi dem noen forklarende indisier som gjør dem i stand til å forstå den implisitte intensjonen med tekstbudskapet. For å komplettere Lederes beskrivelse av hva eksplisitering innebærer, kan nevnes Delisles definisjon på dette begrepet:

Procédé de traduction consistant à introduire, pour des raisons de clarté, dans le TA des précisions non formulées dans le TD, mais qui se dégagent du contexte cognitif ou de la situation décrite” (Delisle, 2000:30)

Nettopp eksplisitering i en oversettelse bringer oppmerksomheten over til et av de mest sentrale begrepene innenfor den interpretative teorien; synekdokebegrepet.

3.4 Synekdokebegrepet i den interpretative oversettelsesteorien

Synekdokebegrepet står svært sentralt innenfor den interpretative oversettelsesteorien. Lederer (2006:182, 183) understreker at uttrykket er lånt fra retorikken, og at det i en oversettelsessammenheng henviser til den delen i teksten som uttrykker en del av helheten.

Videre sier Lederer at synekdoke opptrer ulikt i de ulike språkene fordi ordenes betydning bare eksplisiterer det aktuelle konseptet delvis. For å beskrive dette, bruker Lederer det franske og tyske språket som eksempel og viser hvordan de på forskjellig vis betegner ordet ”*skuff*”. På fransk henviser man til at man trekker i noe (”*tiroir*”), mens man på tysk henviser til noe man dytter/skubber (”*Schubblade*”).

Synekdoke i oversettelse finner i følge Lederer ikke sted på det språklige plan, men derimot på det diskursive nivå (tekstnivå). En oversetter, uavhengig av hvilke språk han/hun arbeider med, vil kunne skape sine egne synekdoke i en oversettelse utifra den meningen som skjuler seg i teksten. Slik vil nemlig en oversettelse skape en funksjonell ekvivalent versjon av originalteksten.

C’est toute au long des textes que des synecdoques librément composés désignent des sens plus vastes que leur sémantisme et c’est tout au long des traductions que les synecdoques librément composés par le traducteur créent des equivalences. (Lederer, 2006:47).

Sagt på en annen måte; i en tekst er det synlige eksplisitt, man ser toppen av isfjellet, mens den delen av isfjellet som skjuler seg under overflaten, den meningen som ordene refererer til i den aktuelle konteksten, er lik med det implisitte. Slik kan man si at synekdokebegrepet i oversettelse er synonymt med den eksplisitte meningen som kun gir leseren en del av helheten i avsenders budskap. Den fulle meningen blir først komplett ved at leseren også er i stand til å dekode den implisitte meningen. I første omgang er det oversetteren som dekode ST, og etterfølgende har leserne av TT mulighet å gjøre det samme forutsatt at oversettelsen presenterer de riktige informasjonene på en klar og forståelig måte for dem.

Synekdokebegrepet i følge Lederer:

Tout texte est un compromis entre un explicite suffisamment court pour ne pas laisser par l’énoncé de choses vagues et un implicite suffisamment évident pour ne pas laisser le lecteur dans l’ignorance du sens désigné par l’explicite. (Lederer, 2006:46)

For å forklare begrepet enda bedre, henviser jeg også til den leksikalske definisjonen av synekdoke som gis i Store norske leksikons nettutgave³:

billedspråk som består i at man erstatter en forestilling med en annen som er nært forbundet med den, f.eks. ved å nevne en del for helheten (*hvite seil* for *seilskip*), et abstrakt for et konkret eller omvendt (*kronen* for *kongemakten*), eller noe spesielt for noe generelt (*krøsus* for en *rikmann*).

Som det har blitt forklart tidligere, hevder meningsteorien at meningen i teksten (*le vouloir-dire*) som skal oversettes, først oppstår når både språklige *pluss* utenomspråklige kunnskaper fusjonerer. For oversetteren er det viktig å avveie hvor mye av det kulturelt implisitte som behøver å eksplisiteres for at leserne av TT skal forstå teksten utifra de samme forutsetningene som leserne av ST.

Oversetteren kan eksplisitere ved å legge til en kort forklaring i forbindelse med oversettelse av typisk kulturelle trekk som er inneforstått i SC, men ikke i TC. Slik får mottakerne av TT de nødvendige opplysningene for konstruere en meningen i teksten. Oversetteren skal være forsiktig så han ikke overeksplisiterer, men kun gi tilstrekkelige tilleggsopplysninger slik at TL selv kan utlede intensjonen med avsenders budskap.

Et illustrerende eksempel på dette kan sees ved en engelsk oversettelse av en koreansk tekst. Eksempelet er hentet fra Lederers foredrag ved UiO 11.03.2011 hvor hun omtalte Neil Hoyts engelske oversettelse av Sun-Won Hwangs *Widows*. Historien er tett knyttet til koreansk kultur, og i det aktuelle eksempelet handler det veldig kort sagt om en kone og hennes dødssyke ektemann.

I den koreanske teksten står det, oversatt til engelsk:

”she cut off a finger, but it was no use”

I den engelske oversettelsen er det lagt til en forklarende eksplisitering:

”she cut off a finger to give her husband blood, but it was no use”

³ synekdoke. () I Store norske leksikon. Hentet fra: <http://snl.no/synekdoke>

Oversetteren forklarer hermed for leserne, som ikke nødvendigvis er inneforstått med koreansk kultur, at handlingen ”å skjære av seg en finger” uttrykker det implisitte ”for å gi blod”. Oversetteren har derimot ikke overeksplisitert forfatterens implisitte intensjon med budskapet:

”for å redde livet hans”

Den koplingen er opp til leserne av *både* ST og TT å gjøre på bakgrunn av de opplysningene som finnes i teksten.

Selv om dette eksempelet er tatt ut av historiens fulle kontekst, viser det at det er mulig å eksplisitere uten å utbrodere alle implisitte budskap, med fare for å pådytte TL-leserne forfatterens egne slutninger, eller å undervurdere TT-lesernes kognitive kunnskaper. Liksom leserne av ST må dekode intensjonen forfatteren henviser til, må leserne av TT gjøre det samme, men takket være oversetterens eksplisitering av teksten, har TT-leserne tilnærmet de samme forutsetningene som ST-leserne for å forstå intensjonen.

Når det gjelder faste uttrykk og egennavn har disse både en allerede etablert mening, men kan også endre mening i forhold til hvilken kontekst og på hvilken måte de blir brukt. Dette skyldes at selv om de er nettopp faste uttrykk på grunn av hvordan de normalt anvendes, vil den diskursive konteksten endre seg fra gang til gang. Dermed åpner konteksten for en utvidet fortolkning gjennom assosiasjoner til andre idéer eller forestillinger enn de normalt ville gjøre.

Dette kan sies å samsvare med definisjonen om ekvivalenser og korrespondanser innenfor meningsteorien. Det ble påpekt at ord, eller faste uttrykk, kan ha mulige leksikalske korrespondanser, men avhengig av konteksten vil oversetteren fornemme om de er passende i den aktuelle situasjonen, eller om det er mer hensiktsmessig å oversette ved hjelp av en ekvivalent eksplisitt forklaring, altså anvende synekdokeprinsippet for å formidle idéen det refereres til. Faste uttrykk kan som sagt anvendes i overført betydning, men det fremkommer sjelden eksplisitt i en tekst. Da må oversetteren eksplisitere det implisitte for TT-leserne.

4. Teoretisk perspektiv på oversettelse

4.1 Pragmatiske teorier strategier

Før jeg går videre inn på de konkrete teksttyper og tekstanalyser som denne oppgaven beskjeftiger seg med, vil jeg i tillegg til Lederers synspunkter også kort presentere oversettelsesstrategier sett fra andres perspektiv. Selv om jeg har presisert at det er den interpretative oversettelsesteorien som er fundamentet for denne oppgaven, finner jeg det interessant å se hvordan andre teoretikere tar opp spørsmål om strategier i oversettelse. Det er som sagt viktig å forstå hvilke strategier oversetteren har valgt og som ligger til grunn for de konkrete beslutningene som er truffet når det gjelder overføringen av de kulturspesifikke elementene.

Lundquist (1994:48) snakker om globale såvel som lokale oversettelsesstrategier: lån, oversettelseslån, direkte oversettelse, ordklasseskift, synsvinkelskift, ekvivalens og tilpasning. Hun tar også opp mulighetene om eksplisitering/fortydeliggjøring eller tilføyelser. Lundquist mener disse strategiene kan brukes til å beskrive og evaluere allerede eksisterende oversettelser, hva enten det er egne eller andres. Ved å avgrense den enhet man ønsker å kommentere i oversettelsen, kan man så analysere hvilke(n) strategi(er) oversetteren har valgt.

Liksom Lederer, tar også Lundquist (1994: 82) for seg ekstra-tekstuelle referanser, og Lundquist beskriver uttrykk som er bundet til den situasjonen de blir brukt i. I følge Lundquist (1994) kan man i enkelte tilfeller, som når man skal overføre kulturbundne uttrykk eller bevare et snev av lokalt preg, velge å benytte seg av en oversettelsesstrategi som innebærer lån. Dette begrunnes med at det kan vise seg vanskelig å finne ekvivalente termer for uttrykket, men begrepet må likefullt være forståelig ut fra konteksten. Lundquist (1994) gir eksempler på flere kulturbundne ”låneord”: *imam*, *chador*, *glasnost*, *tsunami*.

Lundquist (1994:14) tar også opp den utenomspråklige faktor som påvirker leseren til å trekke slutninger (inferenser) i sin søken etter å forstå teksten fullt ut. Det er snakk om oversetterens bakgrunnsviden, eller kognitive bagasje, som bidrar til at oversetteren er i stand til å lese mellom linjene samt å forstå hele innholdet av et begrep.

Lundquist forklarer at det ofte forekommer spesifikke kulturelle trekk i en tekst, og noen av disse lett vil kunne overføres fra originalen til målteksten. Årsaken til dette kan f.eks.

være at disse trekkene er såpass kjent for TC, eller det finnes allerede etablerte ekvivalente uttrykk, slik at de ikke byr på problemer for TL-leseren. Andre kulturspesifikke trekk risikerer derimot å kreve mer omfattende tankevirksomhet og dermed også en større beslutningsprossesering som bygger på oversetterens slutningsbaserte tolkning av originalteksten. Dette bringer oppmerksomheten over til Durieuxs⁴ slutningsbaserte teorier.

4.2 Slutningsbaserte teorier

Liksom Lundquist nevner den inferensielle faktoren i forbindelse med oversettelsesprosessen, tar også Christine Durieux (2009) opp inferensielle (slutningsbaserte) teorier i en av sine artikler. I motsetning til de lingvistiske teorier som fokuserer på det rent språklige uttrykk/den språklige koden, støtter de slutningsbaserte teoriene seg mer til de interpretative teorier om at oversettelse er en kommunikasjonsprosess der det handler om fortolkning av budskapet. Det store spørsmålet er på hvilken måte oversetteren kommer fram til sin fortolkning. Durieux (2009) betrakter en oversettelse som en interspråklig og interkulturell kommunikasjonshandling som fører til en rekke bevisste og underbevisste avgjørelser og valg i løpet av hele prosessen. Hun påpeker at de slutningsbaserte teoriene kan forklare budskapets mening ved hjelp av pragmatiske prinsipper; en mening oppstår ikke bare ved en ytrings betydning isolert sett, eller ved å dekode lingvistiske koder. Meningen oppstår som et resultat av en slutningsbasert, logisk tankeprosess som dels bygger på lingvistisk, men også ekstra-lingvistisk informasjon.

I følge Durieux (2009) går de inferensielle teoriene noe videre i forhold til de opprinnelige interpretative teoriene, og hun forklarer de slutningsbaserte teoriene som følger: oversetteren oppfatter meningen med teksten gjennom språklig og ikke-språklig informasjon (både lingvistisk og kognitiv viten) som til sammen utgjør grunnlaget for oversetterens slutninger. Dette forutsetter at oversetteren aktiverer sin viten utenom teksten, og det blir så en fusjon mellom all denne viten som fører til oversetterens gjenformulering av tekstbudskapet. Durieux minner om prinsippene fra de interpretative

⁴ I følgende avsnitt ar alle referanser hentet fra Durieuxs artikkel "Vers une théorie décisionnelle de la traduction », *La Revue LISA*, Vol. VII – nr 3/2009.

teorier som sier at den fulle meningen i budskapet dannes ved at oversetteren mobiliserer og kombinerer både lingvistisk og allerede innlært (og dermed forhåndslagret) kognitiv viten. Det er verdt å merke seg at den slutningsbaserte teorien sier dette ikke alltid skjer på et nøye kalkulert slutninggrunnlag, men at det er et resultat av en spontan aktivering av oversetterens hjernevirksomhet, det vil si den mye omdiskuterte deverbaliseringfasen fra meningsteorien. I praksis foregår ikke oversetterens valg utelukkende på bakgrunn av en objektiv, veloverveid tankeprosess. En slik gjennomtenkt, logisk tankeprosess er en del av bildet, men i tillegg kommer oversetterens spontane slutninger basert på aktivering av *relevant* bakgrunnsviden.

Durieux (2009) henviser i denne sammenheng til relevansprinsippet framsatt av Sperber og Wilson (*Relevance: communication and cognition*, 1986, Oxford: Basil Blackwell) som sier at den sannsynligvis mest presise og relevante oversettelsesløsningen er den hvor den kognitive anstrengelse er minst mulig. Det vil si at oversetterens slutninger vil være et resultat av hvordan han anvender sin relevante, kognitive viten. Desto mer relevant viten oversetteren besitter, jo mer presis vil sannsynligvis oversettelsen bli. De inferensielle teoriene som beskrevet av Durieux (2009) kan også sies å være i overensstemmelse med den relevanteoretiske⁵ oppfatning om at betydning oppstår i kommunikasjonen på grunnlag av både lingvistiske koder *pluss* det som oversetteren utfyller med av egne slutningsbaserte tolkninger.

Durieux (2009) hevder at oversettelsesvalgene også preges av *hvor* oversetteren legger fokus, noe som igjen avhenger av hvor mye relevant bakgrunnsviden han har. Fokus styres mot de enheter som krever størst innsats (typisk i gjenformuleringsfasen), mens de enheter som krever mindre mobilisering av relevant kognitiv viten vil falle på plass mer naturlig og presist (typisk i forståelsesfasen). I og med at oversetteren må velge hvor han skal fokusere, vil slike avgjørelser innebære at beslutninger blir fattet dels på grunnlag av rasjonell viten, dels på subjektive slutninger og verdier, men også på oversetterens sinnsstemning i beslutningsøyeblikket. Durieux (2009) mener altså at man bør ta den emosjonelle menneskelige faktor med i betraktningen når det gjelder kognitiv hjerneaktivitet.

⁵ Relevanteorien bliver ikke diskutert i denne oppgaven.

5. PRAGMATISKE TEKSTER

I denne oppgaven anvender jeg pragmatiske tekster som analysemateriale. Dermed er det på sin plass å klargjøre hva jeg refererer til når jeg snakker om pragmatiske tekster. Veldig enkelt sagt er det tekster som regnes for ikke-litterære, dvs. tekster som ikke faller inn under skjønnlitteratur og poesi. Begrepet ”pragmatisk” defineres følgende i Store norske leksikons nettutgave⁶:

som gjelder handling og det som er praktisk nyttig mer enn f.eks. prinsipielt viktig; (i historieforskning:) som legger vekt på årsakssammenheng i stedet for f.eks. det kronologiske.

For å relatere til den leksikalske definisjonen av ”pragmatikk”, finner vi følgende i Store norske leksikons nettutgave⁷:

dyktighet, sakkyndighet, sans for det praktisk nyttige.

Ser vi på hva Store norske leksikons nettutgave⁸ sier angående ”pragmatikk” i en språkvitenskapelig forstand, gir den følgende forklaring på begrepet:

Pragmatikk betegner også flere til dels svært forskjellige retninger innen språkfilosofien som har som sitt program å forklare fenomener ved språket, for eksempel mening (semantikk) eller muligheten for å kommunisere budskap som ikke ytres, utfra språkbruk. Talehandlingsteorien fra J. L. Austin til J. R. Searle, kommunikasjons- og meningsteorien til H. P. Grice og relevanteorien til D. Sperber og D. Wilson faller alle innenfor den moderne pragmatikken. Antagelsen er at bruk av språk i en sammenheng (kontekst) må ligge til grunn for en analyse av språklige fenomener, såsom mening eller kommunisert budskap. Pragmatikk har en stor og økende betydning innen en rekke fag, bl.a. språkfilosofi og da kanskje spesielt referanseteori, lingvistikk, språkfagene og innen samfunnsvitenskapene.

⁶ pragmatisk. (12.03.2012) I Store norske leksikon. Hentet fra: <http://snl.no/pragmatisk>

⁷ pragmatikk. () I Store norske leksikon. Hentet fra: <http://snl.no/pragmatikk>

⁸ pragmatikk – språkvitenskap. () I Store norske leksikon. Hentet fra: <http://snl.no/pragmatikk>

Pragmatiske tekster har vanligvis som overordnet mål å virke opplysende og informative og formidle informasjon. Slike typer tekster kan faktisk være ganske forskjellige. I den ene enden av spekteret finner man journalistiske tekster som av og til kan sies å ha et visst litterært preg avhengig av hvordan de er skrevet, mens man i den andre enden av spekteret finner tekster med ren faktisk informasjon. Delisle nevner f.eks hva han mener hører hjemme i kategorien pragmatiske tekster:

(...) les articles de presse, la correspondance générale, les brochures explicatives non techniques, la documentation touristique, les rapports et documents officiels, bref, tout texte general traitant de pollution, santé, physique, consommation, drogue, loisirs, économie, sports et autres domaine d'activité analogues (Delisle, 1984:24)

Pragmatiske tekster kan altså i følge Delisle omfatte alt fra presseartikler, generell korrespondanse, bruksansvisninger, rapporter av ulike slag, informasjonsbrosjyrer og offentlige dokumenter samt diverse informasjonsmateriale.

5.1 Pragmatiske tekster kontra litterære tekster

En pragmatisk tekst skiller seg fra litterære tekster på flere punkter. En åpenbar forskjell er at i pragmatiske tekster blir form mindre viktig ettersom stilistiske og poetiske trekk har mindre betydning enn i litterære tekster. I motsetning til litterære verk hvor forfatteren ofte legger stor vekt på form, stil og språklige sjanger i formidling av budskapet til leseren, blir dette mindre fremtredende i pragmatiske tekster. I en skjønnlitterær tekst har forfatteren som regel friere tøyler til måten han/hun anvender språkets mange fasetter på. I pragmatiske tekster derimot, som primært er informative og faktuelle, har tekstforfatteren ikke like stor grad av frihet når det gjelder bruk av verken språklige eller stilistiske virkemidler.

En annen forskjell er at litterære tekster som regel er mer subjektive og implisitte enn pragmatiske tekster. Sistnevnte type tekster kjennetegnes oftest ved en større grad av objektivitet og faktisk framstilling. Hensikten er typisk av opplysende og informativ karakter, og budskapet søkes formidlet på en nøytral, effektiv måte. En pragmatisk tekst refererer gjerne til en aktuell og saklige virkelighet. Nyten av den informasjonen

pragmatiske tekster genererer kan også være av en mer forbigående eller kortvarig karakter.

Ofte kjennetegnes pragmatiske tekster også ved at de er anonyme. Tekstforfatteren er ikke vesentlig i formidlingen av budskapet på samme måte som f. eks. ved et litterært verk. Som allerede forklart, finnes det mange slags typer pragmatiske tekster. Det sier seg selv at f.eks. offentlige dokumenter, en markedsføringsbrosjyre, en bruksanvisning eller en avisartikkel verken har samme funksjon, stil eller innhold, men de hører alle likevel inn under betegnelsen pragmatiske tekster.

5.2 Presseartikler

Presseartikler faller også inn under gruppen pragmatiske tekster, men de kan bevege seg noe i retning av den litterære sjanger ettersom journalisten har mulighet til å sette et visst personlig avtrykk på teksten. Med dette in mente er det derfor relevant å ha noe kjennskap til tekstforfatteren av journalistiske tekster.

Denne oppgavens pragmatiske tekster er alle presseartikler, eller journalistiske tekster. Jeg finner det derfor relevant å ta med i betraktningen journalistens bakgrunn så langt det er mulig fordi det bidrar til en dypere forståelse av meningen og budskapet teksten. Hvis man har kunnskap om journalistens politiske holdninger, vedkommendes skrivestil, profesjonelle erfaring osv., kan dette være med til å gi et bredere perspektiv på tekstbudskapet. En presseartikkel kan sies å være en mellomting mellom rent nøytrale, faktuelle tekster på den ene siden og de mer litterære, subjektive tekster på den andre siden. En presseartikkel kan ha ulik funksjon avhengig av journalistens vinkling av det aktuelle temaet som omtales. Det er vanlig å karakterisere en slik tekst som værende primaært informativ, ekspressiv (subjektiv) eller appellativ. En tekst kan selvsagt også bære preg av en kombinasjon av flere av disse karakteristika.

DEL 2: ANALYSE

6. TEKSTMATERIALE

6.1 Tekstmateriale

På bakgrunn av de teoretiske rammer som blir presentert i oppgavens første del, vil jeg i denne delen av oppgaven ta for meg et utvalgt tekstmateriale som jeg analyserer i henhold de interpretative oversettelesesprinsippene. Analysen danner grunnlaget for oppgavens konklusjon angående bruken av eksplistering i overføringen av kulturbundne elementer i oversettelse. Tekstmaterialet er hentet fra translatøreksamen som arrangeres ved NHH, Norges Handelshøyskole, i Bergen. På vegne av Kunnskapsdepartementet har NHH som eneste instans i Norge løyve til å utstede statsautorisert translatørbevilling.

Tekstene som anvendes til nærmere analyser i denne masteroppgaven er de franske, allmennfaglige originaltekstene med tilhørende oversatte kandidatbesvarelser fra translatøreksamen i 2010 (6 besvarelser), 2009 (9 besvarelser) og 2008 (7 besvarelser). Dermed gir de tre utgangstekstene til sammen 21 oversettelser, og disse utgjør altså det tekstmaterialet jeg anvender i analysen av oversettelse av kulturbundne elementer. Besvarelsene blir benyttet med kandidatens samtykke. Den allmennfaglige teksten utgjør én av i alt fire skriftlige tekster som kandidatene skal oversette fra fransk til norsk for å bestå translatøreksamen. Jeg har valgt å benytte meg av de allmennfaglige tekstene fordi det som regel er her man finner flest kulturelle utfordringer, i motsetning til f.eks. de mer tekniske eller fagspesifikke tekstene som ikke i like stor grad refererer til særlige, kulturspesifikke elementer/begreper.

Jeg oppfatter tekstanalysen som en elementær del av oversettelsesprosessen for å forstå en tekst fullt ut. Jeg finner det avgjørende å analysere utgangsteksten grundig for å kunne se helheten og konteksten, både den tekst-interne og den tekst-eksterne. Med tanke på argumentene om hva en tekst faktisk rommer av eksplisitte, men også i stor grad implisitte budskap, blir det viktig å få fram betydningen av utenomspråklig, kulturell viten. Det er derfor med hensikt at jeg vier såpass stor plass til kulturel bakgrunnsviden angående de tre NHH-tekstene. Etter min oppfatning krever tekstene fra translatøreksamen i 2010 og 2009 størst kulturell innsikt. Dette begrunner jeg med at artiklene inneholder særlig typiske franske kulturelle begrep. Jeg mener ikke oversetteren kan ta for gitt at norske lesere

forstår dette uten videre. Dette blir nærmere utdypet i selve tekstanalysen av den aktuelle teksten. Alle de tre originaltekstene fra NHHs translatøreksamen er hentet fra den fransk dagspressen.

6.1.1 Le Monde

*Le Monde*⁹ ble grunnlagt i 1944 og har i dag et opplag i Frankrike på 324. 592 eksemplarer. Avisen er Frankrikes mest solgte avis i utlandet med et opplag på 40.000 utenfor landegrensen, og den utkommer som den eneste i landet om ettermiddagen. *Le Monde* har historisk sett blitt betegnet som en sentrum-venstreorientert avis, men i dag oppfatter mange den som moderat. Likefullt har avisen flere ganger offentlig tilkjennegitt sin sympati for de sosialdemokratiske verdier og oppmuntret sine lesere til å stemme sosialistisk. Tradisjonelt har *Le Monde* ytret seg i kritiske ordelag om de mer konservative krefter i Frankrike, og avisen har deltatt i opprullingen av flere politiske skandaler på høyt nivå. I de fleste tilfeller har konservative politikere vært innblandet, men også den tidligere sosialistiske president Mitterand ble offer for *Le Mondes* avsløringer da det ble avdekket at Mitterand hadde fått avlyttet avisen. *Le Monde* har heller ikke lagt skjul på sin kritikk av den nåværende franske presidenten, Nicolas Sarkozy, selv ikke innen han vant det franske presidentvalget i 2007.

6.1.2 Le Figaro

Den konservative dagsavisen *Le Figaro*¹⁰ ble grunnlagt i 1826 med en satirisk profil (navnet er hentet fra den kjente operaen ”*Barberen fra Sevilla*”). *Le Figaro* er i dag en av Frankrikes største dagsaviser sammen med *Le Monde*. Den er dessuten Frankrikes eldste avis som fortsatt eksisterer, og *Le Figaro* regnes blant Frankrikes førende aviser som det ofte referes til.

Avisen eies av Serge Dassault, en forretningsmann med sterke eierinteresser i blant annet fransk militær-og våpenproduksjon. Han har også tette relasjoner til det konservative politiske partiet UMP, og disse forhold har vært opphav til stor kontroversiell debatt i

⁹ http://fr.wikipedia.org/wiki/Le_Monde

¹⁰ http://fr.wikipedia.org/wiki/Le_Figaro

Frankrike. Avisens eier hevdet sågar i et intervju at det var viktig å få fram ”sunne idéer” i pressen og i media, og at venstreorienterte idéer langt fra var sunne.

6.2 Målgruppe (TL)

Ingen av presseartiklene har meg bekjent blitt publisert i norsk presse, men jeg forestiller meg at dersom de skulle bli utgitt i norske medier, ville Norges største riksdekkende avis, *Aftenposten*, være en sannsynlige utgiver av artiklene. I *Aftenposten* finnes både en utenrikspolitisk og kulturell seksjon som omfatter både samfunnssosiale, økonomiske og gastronomiske emner. De tre artiklene som denne oppgaven omhandler, vil alle kunne passe inn i *Aftenpostens* redaksjonelle repertoire.

På *Aftenpostens*¹¹ egen hjemmeside finner vi følgende informasjon om avisens opplag og lesere:

Aftenposten er den største avisen i Norge med et opplag på 239.831 eksemplarer. Morgenutgaven fokuserer på de viktigste nyhetene og fremstår som landets ledende avis innenfor områdene analyse, bakgrunn, kommentar og debatt. Samtidig representerer den en stor og viktig markeds plass både for bedrifter og private. Avisen har gjennomsnittlig 679.000* lesere fra mandag til lørdag. Søndagsutgaven har 465.000* lesere. Aften er lokalavisen for hovedstadsområdet og har 311.000* lesere. A-magasinet ble relansert i oktober 2005, og har 610.000* lesere.

*Kilde: TNS Gallup F&M 2/11

Aftenposten regnes for å være en saklig og seriøs aktør i det norske mediebildet, med en noe konservativ dreining. Som oversetter er det ikke uten betydning å tenke over hvem man oversetter for, og i dette tilfelle forestiller jeg meg at målgruppeleserne kunne være lik *Aftenpostens* lesere. De kan generelt betraktes som opplyste, utdannede lesere med en interesse for allmennviten både nasjonalt og internasjonalt, og man kan nok også formode at noen, men slett ikke alle, har et visst kjennskap til fransk samfunn og kultur. På mange måter kan man derfor forestille seg at leserne av målteksten er relativt lik leserne av originalteksten, men ettersom artiklene refererer til flere franske kulturbundne begrep, vil

¹¹ <http://a.aftenposten.no/kontakt/article3854.ece>

noe av tekstenes implisitte budskap kreve en viss eksplisitering slik at de norske leserne får på nær de samme forutsetningene til å forstå meningen med budskapet som de franske leserne.

En annen avis som kunne tenkes å utgi artiklene, ville være *Dagens Næringsliv*, en av Norges førende aviser innenfor næringslivsrelaterte emner. Avisens egen hjemmeside¹² opplyser følgende fakta om seg selv og dens lesere:

... Dagens Næringsliv gir deg avsløringer, nyheter, kommentarer, analyser og debatt om norsk nærings- og samfunnsliv. Vi følger de sentrale aktørene, investorene og selskapene i finans- og næringsliv med et kritisk blikk. Rammebetingelsene er viktig for næringslivet – derfor følger DN politikk og arbeidsliv tett. (...)

Vi lever i en globalisert verden. Derfor gir vi deg også nyheter, reportasjer og analyser om internasjonale økonomiske trender og om små og store selskaper fra hele verden. (...)

D2 er et livsstilsmagasin (...)Magasinet dekker kultur- og livsstilsområder som design, arkitektur, mote, kunst, reiseliv, motor, teknologi og mat - områder vi vet våre lesere er opptatt av. (...) Hver dag leser 265 000 mennesker Dagens Næringsliv.

Dagens Næringsliv leses av en attraktiv målgruppe for annonsører. De er hovedsakelig mellom 25 og 65 år gamle. 65 prosent er menn, og de fleste er i etablerte forhold med hjemmeboende barn (eventuelt med barn som har flyttet hjemmefra). De er bosatt over hele landet, men bor oftest i storbyområdene. De fleste har utdanning på universitetsnivå, oftest innen økonomiske, tekniske eller samfunnsvitenskapelige fag. De arbeider hovedsakelig i privat sektor, og 4 av 10 har lederstillinger.

Man kunne forestille seg at det ville være relevant for avisens lesere å bli opplyst om visse politiske forhold i Frankrike ettersom det politiske klima ofte påvirker en rekke betingelser for næringslivet og vilkårene for forretningsvirksomhet. Således kunne *Dagens Næringsliv* muligvis ha utgitt artikkelen som omhandler de franske presidentene Sarkozy og Giscard d'Estaing, og eventuelt også artikkelen som tar opp rettighetene angående den varemerkebeskyttede betegnelsen på champagne.

¹² <http://www.dn.no/avis/info/2290902>

Jeg vil ikke utelukke at noen av de nevnte artiklene kunne blitt publisert i andre trykkte media. Det finnes ulike politiske redaksjoner hvor NHH-teksten fra 2010 kunne tenkes publisert. Likeledes kunne man forestille seg at NHH-teksten fra 2008 f. eks. kom på trykk i et gastronomisk fagblad, og at NHH-teksten fra 2009 ble utgitt i et kirkelig eller religionsrelatert tidsskrift. Jeg vil mene at eventuelle lesere av denne type magasiner/blader har noenlunde samme allmennviten og kulturelle dannelse som det store flertall av *Aftenpostens* eller *Dagens Næringslivs* lesere.

7. TEKSTANALYSER

7.1 NHH-tekst 2010 : « Comment la crise économique a "giscardisé" Nicolas Sarkozy » (app. 1)

7.1.1 Kulturell innsikt

Denne artikkelen er skrevet av Bertrand Le Gendre og ble publisert den 6. april 2010 i Frankrikes kanskje mest kjente dagsavis blant nordmenn, *Le Monde*. Artikkelforfatteren¹³ er en fransk journalist og forfatter, og har arbeidet for *Le Monde* siden 1974. Bertrand Le Gendre har arbeidet som både journalist og redaktør i den aktuelle avisen, og han var lederskribent i perioden 2006-2011.

Artikkelen omtaler hvordan den globale økonomiske finanskrisen påvirker Frankrike og landets politiske aktører, nærmere bestemt president Nicolas Sarkozy. Det trekkes paralleller til en av hans forgjengere, den konservative Valéry Giscard d'Estaing, allerede i artikkelens overskrift, og igjennom hele artikkelen sammenlignes de to presidentene. Dels blir begges personlighet beskrevet og sammenlignet, dels blir det trukket paralleller mellom den politisk-økonomisk konteksten i deres respektive presidentperioder.

Artikkelen kan omtales som informativ og deskriptiv, men dog farget av forfatterens holdning til de to personer. Som leser fornemmer jeg en nokså sarkastisk tone i formuleringer og ordvalg, noe som gjør at artikkelen kan sies å ha et subjektivt aspekt. Til tross for at artikkelen gir informative opplysninger og refererer til faktuelle hendelser, skinner artikkelforfatterens personlige betraktninger igjennom. Personlig tolker jeg forfatterens bruk av sarkastiske virkemidler som bevisst i den hensikt å påvirke leserne. Artikkelen er ment som et opprop og en protest mot hva artikkelforfatteren finner forkastelig; blant annet politikernes arrogante holdning overfor velgerne. Journalisten ønsker å vekke lesernes følelser og engasjement for å få dem til å innse hva slags politikere som styrer landet deres. Jeg fornemmer en sterk uvilje mot den politisk konservative makteliten i Frankrike fra artikkelforfatterens side, og det preger tonen i teksten.

For å forstå de underliggende budskapene forfatteren sender i artikkelen, blir det vesentlig med bakgrunnskunnskap om de politiske og samfunnsmessige forhold i dagens Frankrike

¹³ http://fr.wikipedia.org/wiki/Bertrand_Le_Gendre

såvel som for noen år tilbake ettersom perioden med tidligere president Valéry Giscard d'Estaing også omtales. Uten et visst kjennskap til disse forhold, kan det bli vanskelig å fortolke hva artikkelforfatteren refererer til. Det er også relevant å vite hvilken politisk holdning avisen *Le Monde* uttrykker.

En ikke uvesentlig hendelse i fransk politisk historie som omtales i artikkelen er ”diamantskandalen”¹⁴ fra 1979. Da saken dukket opp var Valéry Giscard d'Estaing president i Frankrike, men skandalen stammer fra 1973, den gang han var finansminister i regjeringen til tidligere president Georges Pompidou. ”Diamantskandalen” ble i første omgang avdekket av den franske satiriske og samfunnskritiske ukeavisen *Le Canard enchaîné*¹⁵, og saken ble siden fulgt opp av *Le Monde*. Veldig enkelt oppsummert handlet saken om flere diamantgaver Valéry Giscard d'Estaing hadde mottatt fra den sentralafrikanske presidenten Bokassa, både som privatperson, og senere også som representant for den franske regjering. Det har blitt spekulert voldsomt i den franske pressen om hvilken verdi disse diamantene representerte og hvor de egentlig tok veien. Det har også blitt spekulert over om ”diamantskandalen” fra 1979 var helt eller delvis skyld i at Valéry Giscard d'Estaing tapte det franske presidentvalget to år senere, i 1981, til sosialisten François Mitterand.

Foruten de konkrete kulturspesifikke oversettelsesenheter som nevnes nedenfor, finner man i teksten at forfatteren latterliggjør begge omtalte presidenters forsøk på å virke folkelige. Her gjelder det for oversetteren å være oppmerksom på hva som er allmen kjent blant franskmenn, men som ikke nødvendigvis er det i like stor grad for målgruppsleserne. En slik løsning vil gi de norske leserne muligheten til å tolke den implisitte ironien i forfatterens artikkel. Jeg tenker her på når artikkelforfatteren f.eks. skriver om Giscard d'Estaings adelige primadonnanykker samt hans tvilsomme forbindelser til afrikanske statsledere.

Artikkelforfatteren skriver også om Sarkozys arrogante holdning og forrækt for kritikk rettet mot ham, og insinuerer at diverse rykter fra sladderpressen preller av ham som vann på gåsa. Jeg tolker artikkelforfatteren slik at han implisitt refererer til kritikk og annet folkesnakk Sarkozy har blitt utsatt for spesielt i franske media. Én ting er hans politiske

¹⁴ http://fr.wikipedia.org/wiki/Affaire_des_diamants

¹⁵ http://fr.wikipedia.org/wiki/Le_Canard_encha%C3%AEn%C3%A9

budskaper og arrogante framtoning for offentligheten. Noe annet er Sarkozys dårlig skjulte sans for omgang med maktfulle og formuende personer i det franske samfunn. For mange katolsk oppdratte franskmenn er det heller ikke likegyldig at presidenten i Frankrike har latt seg skille, og senere giftet seg med Carla Bruni, en tidligere topmodell som også har utgitt flere musikkalbum og medvirket i ulike filmproduksjoner. Carla Bruni er i mange franskmenns øyne nok ikke helt prototypen på Frankrikes førstedame. Denne bakgrunnsviten er vesentlig for å forstå noe av kritikken og upopulariteten rettet mot presidenten.

7.1.2 Eksempler

Nedenfor følger et utvalg eksempler på hva jeg definerer som kulturbundne, implisitte elementer i teksten som oversetteren etter min mening bør være særlig oppmerksom på.

1) ST: *Comment la crise économique a "giscardisé" Nicolas Sarkozy*

Allerede i overskriften finner vi et særfransk uttrykk som etter min mening krever eksplisitering fordi det refererer til en fransk kontekst som ikke kan forventes å bli allmennt forstått blant norske lesere. Dette hevder jeg til tross for at jeg erkjenner at mange nordmenn nok har et visst kjennskap til, eller i hvert fall har hørt om, Frankrikes tidligere president, Valéry Giscard d'Estaing. Jeg mener likefullt at man ikke kan forutsette at TT-leserne forstår uttrykket slik det anvendes i ST uten en utdypende forklaring.

Dette har to av oversetterne løst ved å eksplisitere på følgende måte:

T1: Den økonomiske krisen årsak til at Nicolas Sarkozy **lider samme skjebne som en av sine forgjengere**

T2: **Slik** har den økonomiske krisen **gjort president** Nicolas Sarkozy **lik tidligere president Giscard d'Estaing**

Her kan man utlede at T1 har forutsatt at leserne er inneforstått med hvem Sarkozy er. Sarkozys presidentrolle er ikke eksplisitert. T1 har derimot ikke forutsatt at leserne er inneforstått med hvem Valéry Giscard d'Estaing er (tidligere fransk president fra 1974-1981), og heller ikke at referenten "giscardisé" henviser til den tidligere franske

presidenten. I T1 eksplisiteres Giscard d'Estaings rolle senere i artikkelen, se annet eksempepl nedenfor.

T2 har eksplisitert både hvem Sarkozy og hvem Giscard d'Estaing er ved å introdusere "president" i TT. Felles for begge versjonene er at de har eksplisitert hva Sarkozy utsettes for, nemlig *en sammenlikning* med en tidligere fransk president. T2 kan sies å være vel eksplisitt fordi versjonen fortydeliggjør både rollen til Sarkozys og den han sammenliknes med, Giscard d'Estaing. På den annen side kan man diskutere om det strengt tatt er nødvendig å eksplisitere for de relativt opplyste TT-leserne at Sarkozy er president i Frankrike.

Når det gjelder de øvrige oversettelsene av denne ytringen, finner vi hos T3, 4, 5 og 6 nærmest en transkoding som alle likner hverandre på nær et enkelt ord eller to:

T3, 4, 5: Hvordan (den) økonomiske krisen har **"giscardisert"** Nicolas Sarkozy

T6: Om hvordan den økonomiske krisen har **"giscardisert"** Nicolas Sarkozy

Disse versjonene har etter min mening ikke lyktes i å overføre meningen fra originalteksten fordi *"giscardisé"* refererer til noe særlig fransk som er inneforstått i en fransk kontekst, men som ikke kan forventes å være det i samme grad i en norsk kontekst. Jeg mener heller ikke at TT-leserne uten videre kan utlede av konteksten hvem Sarkozy sammenliknes med. Selv om noen nordmenn vet hvem Valéry Giscard d'Estaing er, tviler jeg sterkt på at flertallet av TT-leserne ville oppfatte referenten *"giscardisé"* slik som leserne av originalteksten. I dette tilfellet vil jeg hevde at en eksplisitering absolutt er nødvendig for å lykkes med formidling av budskapet. Dermed ikke sagt at man behøver å overdrive med tilleggsopplysninger.

Man kunne tenke seg en omvendt situasjon hvor det f.eks. ble skrevet i norsk presse noe i stil med *"Norges statsminister lider en "willochsk" eller "brundtlandsk" skjebne..."*. Det ville, etter min beste oppfattelse, ikke være liketil å skulle oversette verken *"willochsk"* eller *"brundtlandsk"* for en fransk lesergruppe. Jeg vil påstå at det ville være innlysende at dette krevde en eksplisitering slik at leserne av TT kunne forstå hva man refererte til dersom et slik budskap skulle blitt forstått av lesere med en begrenset kulturell viten om Norge. Så kan man eventuelt argumentere for at nordmenn vet mer om Frankrike og fransk

politikk enn omvendt, men jeg mener likevel at en eksplisitering i NHH-teksten utgjør den store forskjell på om budskapet overføres tydelig til TT-leserne eller ikke.

2) ST: *..., les deux jeunes presidents Valéry Giscard d'Estaing et Nicolas Sarkozy...*

T1: ...de to unge, **franske** presidentene, Valéry Giscard d'Estaing og Nicolas Sarkozy

T2-T6: ...**de to unge presidentene**, Valéry Giscard d'Estaing og Nicolas Sarkozy...

Her er det kun T1 som har valgt å eksplisitere at det er snakk om en fransk kontekst. Alle de andre versjonene har utelatt presisering av hvor de to omtalte presidentene regjerte. behovet for eksplisitering kan diskuteres jamfør eksempel 1 angående TT-lesernes formodete forkunnskaper om franske forhold.

3) ST: *Mais, le temps de s'installer à l'Élysée, la crise économique les rattrape.*

T1: De har begge knapt nok kommet seg innenfor dørene **i regjeringslokalene i Elysée-palasset** før de innhentes av den økonomiske krisen.

T2: Men den økonomiske krisen innhenter dem begge så snart de er installert **i Elysée palasset**.

T3: ...men i løpet av tiden det tar å innstallere seg **i Elysée-palasset**, innhenter den økonomiske krisen dem.

T4: Likevel kommer økonomiske krisen på bane før de rekker å etablere seg **i Elyseen**.

T5: Men ikke før er de fallt til ro **i Elysée-palasset**, så blir de innhentet av den økonomiske krisen.

T6: Men i løpet av den tiden det tok å innstallere seg **på Elyseet** ble de innhentet av den økonomiske krisen.

”L’Elysée” er faktisk en synekdoke i seg selv som refererer til den franske presidenten og dennes funksjon som statsoverhode. Avhengig av konteksten kunne ”l’Elysée” muligvis referere til den fysiske bygningen, selv om man da nok heller ville anvende uttrykksmåten ”le palais de l’Elysée”. Enhver franskmann ville intuitivt forstå hva det henvises til utifra den gitte konteksten. I en fransk kontekst henviser altså «l’Elysée» normalt til presidentembetet og de funksjoner dette vervet representerer mer enn det henviser til den fysiske palassbygningen. Til tross for at mange nordmenn har hørt om Élysée-palasset, tør jeg påstå at mange allikevel ikke alltid ville kunne gi en helt presis forklaring på om det er snakk om den franske presidenten som person, embetet som sådan eller selve bygningen.

Elysée-palasset¹⁶ er den franske presidents hovedsete med både en offisiell og privat del. Det varierer noe om presidenten bor der privat på heltid eller deltid eller har en egen privatbolig.

I dette konkrete eksempelet interpreterer jeg det slik at det i teksten refereres til når den nyvalgte presidenten har inntatt sin nye funksjon, altså presidentembetet. Derfor gir det god mening å eksplisitere ved f. eks. å skrive ” *presidentembetet/presidentposten*”. Man kunne formode at TT-leserne på dette tidspunkt var inneforstått med at det er snakk om presidentposten i Frankrike ut i fra øvrig informasjon (tekstrelatert pluss lesernes kognitive viten om Sarkozy som Frankrikes president). En eksplisitering slik foreslått ovenfor ville etter min oppfatning være en vellykket måte å formidle budskapet på. Her er noen personlige forslag til formulering av teksten på TT:

Forslag a): ”Men ikke før har de inntatt **presidentembetet/presidentposten i Élysée-palasset** før de innhentes av den økonomiske krisen”.

Forslag b): ”Men den økonomiske krisen rammer dem under tiden det tar dem å **innta presidentvervet i Élysée-palasset**”.

Slik blir det ingen tvil hos de norske leserne hva det her er snakk om. De omtalte presidentene hadde knapt nok satt seg på posten, som styres fra Élysée-palasset, før de ble konfrontert med virkeligheten.

¹⁶ http://fr.wikipedia.org/wiki/Palais_de_l%27Elys%28e%29

Analysen viser at T1 har uttrykt seg noe misvisende/feilaktig ved formuleringen ”**regjeringslokalene i Elysée-palasset**”. Det kan oppstå tvil om det henvises til den franske regjering, som jo ikke er identisk med presidentens embete. På den annen side kan man også hevde at presidenten regjerer landet... De øvrige versjonene henviser alle til selve bygningen, uansett om de har latt uttrykket fra ST stå alene (”**Elyséen**”, **Elyséet**”...) eller om de har forsøkt å eksplisitere (”**Elyséepalasset**”). Jeg finner dessuten flere av versjonene noe uidiomatiske, men det diskuterer jeg ikke nærmere her.

I dette tilfellet stiller jeg meg tvilende til om formidlingen av budskapet kommer klart og tydelig fram på grunn av mangelfull eller upresis eksplisitering. Så kan man spørre seg om det er avgjørende for den fulle tekstforståelsen. Muligvis ikke altavgjørende, men likevel mener jeg det påvirker TT-leserens oppfattelse av den franske virkeligheten.

4) ST: *Giscard donne un style nouveau à la présidence de la République, ...*

T1: Giscard innfører en ny **presidentstil i den franske republikken**.

T2: Giscard gir en ny stil til **presidentembetet** og...

T3: Giscard gir en ny stil til **republikkens presidentverv** og...

T4: Giscard innfører en ny stil i **Republikkens presidenthus**, ...

T5: Giscard gir **Republikkens presidentskap** en ny stil, og...

T6: Giscard gjør en ny vri på vervet som **Republikkens president** og ...

Referenten ”*la République*” med stor ”R” er også en synekdoke i seg selv som referer til den franske nasjon, altså landet Frankrike. Enhver franskmann tenker automatisk på sitt fedreland når han/hun leser ”*la République*” med stor ”R”, i motsetning til hvis man skrev ”*la république*”. I sistnevnte tilfelle kunne det være snakk om hvilken som helst republikk.

Overfor norske lesere derimot kan man forsvare en eksplisitering ved f.eks. ”*den franske republikk*” fordi nordmenn flest ikke nødvendigvis gjør samme kobling til den franske nasjon som de franske leserne. Man kan heller ikke forvente at alle lesere av målteksten automatisk vet at Giscard d’Estaing var president i nettopp Frankrike. Man kan

argumentere at konteksten kunne indikerer forholdene for TT-leserne. Jeg vil likevel forsvare en eksplisitering av "*la République*" i TT.

Som eksemplene viser, er det bare T 1 som har eksplisitert hvilken republikk det refereres til i dette tilfellet. T2 har regelrett unnlatt å nevne hvilken republikk det er snakk om. De øvrige oversetterne formoder tydeligvis av TT-leseren er inneforstått med at republikk med stor "R" automatisk refererer til den franske. Jeg mener det er misvisende å uttrykke seg slik på norsk ettersom dette ikke er tilfelle; republikk med stor "R" på norsk henviser *ikke* automatisk til Frankrike.

- 5) ST: *VGE, le patricien, qui se dit descendant de Louis XV, exige d'être servi le premier à table à l'Elysée.*
- T1: Aristokraten Valéry Giscard d'Estaing påstår han **nedstammer fra Ludvig den 15.** og forlanger å være den første som får servert mat i **Elysée-palasset.**
- T2: Den aristokratiske Valéry Giscard d'Estaing, som påstår å være **etterfølger fra Ludvig den femtende**, forlanger å bli servert først ved bordet i Elysée **palasset.**
- T3: Den fornemme Valéry Giscard d'Estaing, som hevder å være **etterfølger av Ludvig XV**, krever å bli servert først i **Elysée-palasset.**
- T4: Praktiserende lege, som påstår han er **etterkommer fra Louis XV**, krever VGE å være den første som får servert på bords på **Elyséen.**
- T5: VGE, aristokraten, som påstår han er **etterkommer av Ludvig XV**, forlanger å bli servert først ved bordet i **Elysée-palasset.**
- T6: VGE, **patrisieren**, som påstår at han **stammer fra Louis XV**, krever være den første til å bli servert ved bordet i **Elyséet.**

I eksempel 5) noterer jeg meg flere oversettelsesenheter som påkaller oppmerksomheten for nærmere analyse. Det gjelder flere egennavn både på personer og institusjoner. Det er

ikke ukjent at man i franske journalistiske tekster finner forkortelser av egennavn , og som kan karakteriseres som underforståtte elementer. Disse lar seg ikke overføre til et annet språk uten videre. Ofte krever det et betydelig kjennskap til SC for å forstå hva de refererer til. Det blir oversetterens oppgave å formulere TT slik at det oppstår balanse mellom det eksplisitte og det implisitte.

I det første tilfellet har T1, T2 og T3 eksplisitert ”VGE”. Dette uttrykkes ved at den tidligere franske presidentens navn skrives fullt ut; ”*Valéry Giscard d’Estaing*”. Hos T4-6 finner vi en ren transkoding av ”VGE”. Denne måten å referere til den tidligere franske presidenten på kunne muligvis tenkes å kunne dekodes av noen av de norske leserne, dog ikke alle. Det er ikke tradisjon i norske medier å omtale personer ved bruk av initialer på samme måte. Derfor er det nok mer hensiktsmessig å eksplisitere ved å skrive navnet fullt ut.

I fransk presse er det derimot ikke uvanlig å omtale offentlig kjente personer ved å referere til personens initialer med store bokstaver slik det er tilfellet her. Et annet eksempel fra nyhetsbildet den senere tid er den høyt profilerte sosialistpolitikeren i Frankrike, og tidligere sjef for det internasjonale valutafondet (IMF), Dominique Strauss-Kahn. I franske medier refererer man ofte bare til ham som ”DSK”. Dette er ST-leserne vant med, men det er ikke TT-leserne. Det blir igjen et vurderingsspørsmål om man kan forvente at TT-leserne kan forstå det implisitte ved hjelp av den øvrige tekstkonteksten samt deres formodete kognitive viten, men jeg mener ikke det er tilstrekkelig å omtale Valéry Giscard d’Estaing som ”VGE” i en norsk oversettelse. For at leseropplevelsen skal være lett og flytende, bør det fremgå klart hvem man omtaler.

Når det gjelder begrepet ”*le patricien*” har T1,T2 og T5 eksplisitert ved å benytte et uttrykk som er mer allmennt kjent i TC, ”*aristokrat*”. T3 har eksplisitert til en viss grad, ved å benytte ”*fornemme*”. Jeg synes at noe av budskapet om aristokratiet ikke blir overført på en tilfredsstillende måte, men det er min individuelle interpretasjon. Dette kan sies å oppveies ved den etterfølgende konteksten som antyder at Valéry Giscard d’Estaing besitter en viss porsjon adelig arroganse.

I T4’s versjon er det tydelig at det er oppstått en misforståelse. Personlig tolker jeg det som om T4 har lest feil og oppfattet uttrykket ”*le patricien*” i betydningen ”*le praticien*”.

Sistnevnte uttrykk kan på fransk referere til en allmennpraktiserende lege... Dette eksempelet illustrerer hvor avslørende det er dersom oversetteren interpreterer på leksikalsk nivå. T4 har "hengt seg opp" i betydningen av et ord, men har glemt å gjøre bruk av den kontekstuelle og kognitive viten vedkommende råder over. Hvis T4 hadde løftet blikket og foretatt en kontrollerende ("analyse justificative"), ville denne type misforståelser forhåpentligvis vært unngått. Jeg er overbevist om at T4 ved nærmere ettertanke ville være enig i at Valéry Giscard d'Estaing ikke er en praktiserende lege, men derimot en personlighet av adelig herkomst slik artikkelen hentyder.

I versjonen T6 ser vi at foruten en transkoding av "VGE", er også "*le patricien*" overført direkte i form av "*patrisieren*". Jeg mener det er tvilsomt om dette uttrykket gir de norske leserne tilstrekkelig informasjon da jeg ikke tror nordmenn generelt vil forstå at "*patrisieren*" refererer til aristokratiet og fornem, adelig herkomst. Selv om "*patrisier*" kan brukes på norsk, mener jeg ikke det kan formodes at TT-leserne er allmennt kjent med begrepet. Derfor vil en fortydeliggjøring i form av uttrykket "aristokrat" være mer hensiktsmessig med tanke på å formidle et forståelig budskap. Selv om oversetteren, sammen med eventuelt andre særlig franskspråklige interesserte nordmenn har kjennskap til dette uttrykket, mener jeg at det store flertall av TT-leserne bedre ville kunne relatere til "*aristokraten*" enn "*patrisieren*". I dette tilfellet er ekplisteringen i form av "aristokrat" ikke uttrykt ved å tilføye implisitt informasjon, men snarere uttrykt gjennom en fortydeliggjøring. Det karakteriserer jeg også som en eksplistering fordi det implisitte i "*patricien*" refererer til aristokratiet og adelen.

En tredje enhet i eksempel 5) fra ST er egennavnet "*Louis XV*". Her ser vi at T1, T2, T3 og T5 alle har valgt å anvende det mer brukte referenten i en norsk kontekst, nemlig "*Ludvig*". Det varierer noe i de nevnte versjonene hvordan de har uttrykt "XV". Noen har overført den franske skrivemåten med bruk av romertall direkte, mens andre har brukt en mer norsk uttrykksmåte ved å benytte latinske tall, eller skrive tallet fullt ut. Denne siste delen av enheten finner jeg mindre interessant da den ikke utgjør en stor forskjell for tekstforståelsen. Hos T4 og T6 finner vi en ren transkoding. Man kan diskutere hvor avgjørende det er for forståelsen av TT hvorvidt "*Louis XV*" fortydeliggjøres/eksplisiteres til f. eks "*Ludvig 15*". Nok en gang blir det et spørsmål om interpretasjon, men personlig

synes jeg en slik fortydeliggjøring er mer vellykket fordi man på norsk som regel snakker om ”*Ludvig*” og ikke ”*Louis*” når man henviser til tidligere franske konger fra historien.

Den siste enheten jeg vil trekke fram fra eksempel 5), er ”*l’Elysée*”. Her henviser jeg til utredningen om denne synekdommen slik den fremgår eksempel 3). I dette tilfellet vil jeg bare bekrefte at i denne konteksten refererer ”*l’Elysée*” til palasset og ikke til presidentembetet. Dette er inneforstått for ST-leserne, og her har T1, T2, T3 og T5 funnet det hensiktsmessig å eksplisitere ved å tilføye ”*Elysée-palasset*”. T4 og T6 har derimot ikke eksplisert, men latt uttrykket stå liksom i ST. Jeg vil anta at disse oversetterne formoder at TT-leserne forstår av konteksten at presidenten inntar måltidende i selve bygningen, Elysée-palasset.

6) ST: *Bertrand le Gendre, Le Monde 06.04.10*

T1: Bertrand Le Gendre **i den franske dagsavisen ”Le Monde”** 06.04.10

T2-6: Bertrand le Gendre, **Le Monde** 06.04.10

Her er det bare T1 som har valgt å eksplisitere artikkelens opphavskilde, men ikke hvilken politisk holdning den har. Alle de andre har unnlatt å gjøre oppmerksom på hvilken type avis kilden er. Det tyder på at oversetterne formoder at de norske leserne er inneforstått med hvilken type avis *Le Monde* er. Jeg våger den påstanden at selv om de fleste nordmenn har hørt om denne franske avisen ettersom det er en av de største i Frankrike, er ikke alle informert om dens politiske holdninger og redaksjonelle stil. Det er viktig som oversetter å spørre seg om det er relevant å eksplisitere, eller om leserne av TT kan forstå meningen uten eventuelle tilleggsopplysninger som kan fremgå ved hjelp av eksplisitering. I dette tilfelle kan det sies at det er ikke avgjørende, men likevel relevant for forståelsen av artikkelens budskap ettersom en avis med tydelige sosialistiske holdninger publiserer en kritisk artikkel om den konservative makteliten i det franske samfunnet. Derfor mener jeg at en eksplisitering ved f.eks. ”*den venstreorienterte franske dagsavisen Le Monde*”.

7.2 NHH-tekst 2009 : « Propositions pour la défense de la laïcité » (app. 2).

7.2.1 Kulturell innsikt

Artikkelen ble publisert i Frankrikes nest største dagsavis, den konservative *le Figaro* den 28. august 2008. Den er skrevet av Jean-Michel Quillardet, advokat og inntil 2008 ”stormester i *Le Grand Orient de France*”, en religionsnøytral storlosje i Frankrike (jeg vender tilbake til oversettelsen av Quillardets tittel). Artikkelforfatteren tar allerede stilling til temaet om religionsnøytralitet i artikkelens overskrift idet han argumenterer for å forsvare nettopp adskillelsen av stat og religion. Selv om artikkelen delvis kan karakteriseres som informativ, har den også en ekspressiv funksjon ettersom forfatteren tydelig forsvare argumentene sine og lar personlige synspunkter komme til uttrykk. Dels er artikkelen opplysende da den uttrykker ulike grunner til hvorfor man bør verne om statens religionsnøytralitet, dels er den subjektiv fordi den farges av forfatterens personlige overbevisning. Videre appellerer forfatteren til leserens egne holdninger og overbevisninger i den hensikt å mobilisere leseren til å engasjere seg i debatten og ta stilling til et spørsmål som, i følge forfatteren, berører de fleste i samfunnet ettersom det kan påvirke enhver borgers dagligdag.

Ved hjelp av tekstanalysen vil/bør oversetteren bli oppmerksom på at en omfattende kulturell analyse av begrepet ”*laïcité*” er påkrevet hvis vedkommende skal lykkes med overføringen av budskapet i den aktuelle teksten. Dette skyldes først og fremst at det franske begrepet ”*laïcité*” inneholder en rekke assosiasjoner (se nedenfor) innenfor den franske kultur, men som ikke nødvendigvis gir leserne av oversettelsen de samme assosiasjoner da begrepet rommer flere dimensjoner enn hva ett spesifikt begrep på norsk vil kunne dekke. Det er her oversetterens kognitive viten gjør seg gjeldende i den forstand at jo mer bevisst han/hun er om hva begrepet ”*laïcité*” representerer i en fransk kontekst, desto bedre rustet er han/hun til å overføre meningen i teksten til TC-leserne. Dersom det skorter på oversetterens kognitive viten om det aktuelle begrepet, blir prosesseringen unektelig mer krevende og den kulturelrelaterte analysen av ”*laïcité*”-begrepet mer utfordrende.

Det er viktig å forstå historikken i sekulariseringsprosessen i det franske såvel som i det norske samfunnet for å kunne forstå fullt ut argumentene i den franske teksten når det gjelder holdningen til religion. Senere i oppgaven blir de ulike forslagene til oversettelse av

begrepet ”*laïcité*” gjennomgått mer i detalj. Foreløpig nevnes kort at til tross for at man kan overføre meningen med begrepet ”*laïcité*” til norsk, f. eks. ved å betegne det som sekularisering, adskillelse av stat og kirke, verdslighet, religionsnøytralitet mm., vil leserne av målteksten (i dette tilfelle norske lesere) ikke automatisk få de samme assosiasjoner og forståelse av begrepet som originalleserne ettersom tradisjonen for dette begrepet hviler på andre historiske og kulturelle hendelser enn i Frankrike. Tar man f. eks. uttrykket ”*verdslighet*”, eller ”*skillet mellom stat og kirke*”, vil en leser av målteksten nok forstå uttrykket, men med stor sannsynlighet tolke det innenfor sin egen kulturs referanserammer. Med andre ord er det svært usikkert om en norsk leser legger det samme i begrepet ”*laïcité*”, f. eks. uttrykt gjennom ”*verdslighet*”, som en fransk leser legger i dette franske uttrykket når han/hun møter denne teksten. Når man er oppvokst i den franske kultur, har man en inneforstått forståelse av ”*laïcité*” (bl.a. er skolen helt og holdent religionsfri) fordi det er så gjennomsyret i samfunnets levesett. Er man derimot oppvokst i en norsk kultur, vil man ha en annen forståelse av f. eks. ”*religionsnøytralitet*” idet det er en teoretisk opplevelse og ikke en faktisk, opplevet erfaring ettersom det norske samfunn rent faktisk ikke er religionsnøytralt. Enhver som er oppvokst innenfor en bestemt kultur i et bestemt samfunn vil intuitivt ha en hel rekke kulturelle referanser å assosiere til takket være hans selvopplevde, kognitive bagasje.

Jeg finner det relevant å henvise til Ingrun Furuhaugs masteroppgave (2006) som omhandler to utredninger i henholdsvis Norge og Frankrike om nettopp statens rolle i religionsspørsmål og felles verdier i samfunnet. Oppgaven beskriver bl.a. den historiske utviklingen i sekulariseringsprosessen i de to landene som er så vesentlig å forstå når man skal oversette begrepet ”*laïcité*”. Furuhaug (2006) påpeker paradokset som ligger i at selv om både Frankrike og Norge har et felles verdigrunnlag hvor menneskerettigheter og demokrati med prinsipper som frihet og likhet står sterkt, hviler disse felles verdiene på to ulike tradisjoner.

Det kristne Norge

Norge er fortsatt ett av få land som (stadig) har en offisiell statsreligion, nemlig den kristne luthersk-evangeliske tro. Slik har det vært siden sekulariseringsprosessen i Norge på midten av 1800-tallet, og da særlig uttrykt gjennom den nasjonale skolepolitikk, hvor det kristne verdigrunnlaget gjennomsyret opplæringen av nasjonens yngste. Riktignok ble

kristendomsopplæring i skolen endret slik at det ble undervist mer som et fag på linje med andre fag i motsetning til tidligere undervisningspraksis hvor kristendommen var mer forkynnende og var sentrum for skole og oppdragelse. I den norske Grunnloven av 1814 blir det også stadfestet at kongeriket Norge er et demokrati med et kristent verdigrunnlag og menneskesyn. Norge fikk derimot en ny skolelov i 1997 som endret kristendomsfaget til et mer nøytralt religionsfag som omfatter formidling av ulike trosretninger fremfor ren kristendomsopplæring.

Generelt kan man si at kristendommen er et felles kulturelt fundament for den norske nasjon og den nasjonale identitet. En stor del av de norske tradisjoner hviler på den kristne kulturarv, og dette har utvilsomt preget det norske folk og samfunn gjennom generasjoner. Til tross for at dagens Norge tildels også går mot et mer flerkulturelt og flerreligionsrettet samfunn, kan man hevde at nordmenn flest oppfatter kristendommen som en naturlig del av det norske samfunn. Riktignok er ikke alle medlemmer av folkekirken (illustrerende betegnelse!) såkalt praktiserende, men det høye medlemstallet (80,7 % av den norske befolkningen pr 1. januar 2009¹⁷) sier allikevel noe om det norske folks verdioppfatning (folk lar seg stadig døpe, konfirmere, vie, begrave etc. i kirken).

Få nordmenn reagerer på at det ulike steder i samfunnet finnes visuelle eller andre mindre iøyenfallende referanser til den kristne tro. Selv om et stort flertall av nordmenn identifiserer seg som kristne, er det likevel allmennt akseptert at andre trosretninger også skal tillates og praktiseres og dermed kunne vises/utøves offentlig, vel å merke uten at det sjenerer allmennheten. Selv om Norge altså har en offisiell statsreligion, står borgerne fritt å bekjenne seg til hvilken religion de ønsker, i motsetning til de regimer som påtvinger befolkningen en bestemt religion (tema som taes opp i originalteksten som oppgaven tar for seg).

Begrepet "laïcité" i Frankrike

I Frankrike finnes en lang tradisjon for "la laïcité", og det er ikke denne oppgavens mål å gi en historisk analyse av sekulariseringsprosessen i den franske republikk. Det er likevel hensiktsmessig å gi en kort forklaring på hva begrepet innebærer i en fransk kontekst. Furuhaug (2006¹⁸) forklarer at begrepet "laïcité" har endret betydning gjennom tidene.

¹⁷ Kilde: <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=230>

¹⁸ Se Furuhaug (2006) for ytterligere kildehenvisninger

Opprinnelig var det et uttrykk for alle ikke-geistlige, dvs. alminnelige folk, noe man finner i det norske uttrykket ”*lekfolk*”. I forbindelse med den franske revolusjonen i 1789 ble grunnlaget for den franske stats religionsnøytrale statsstyre dannet. Således ble ”*laïcité*” brukt om de deler av samfunnet som ikke var underlagt den katolske kirkes makt og innflytelse. De republikanske tilhengerne ville avskaffe aristokratiet, men for enhver pris også den klerikale (kirkelige) elite som hadde enormt stor innflytelse på samfunnet i de fleste henseender. Det ble besluttet at den franske stat offisielt skulle være religionsnøytral slik at det på et politisk, men også generelt på et offentlig administrativt nivå ikke skulle være innblanding av noen form for religion eller tros lære. Borgernes tro/religion ble betraktet som et privat anliggende, og man skulle ha lov å praktisere og utøve sin personlige tro i det private, men ikke i det offentlige rom. Liksom i Norge gjennomgikk den offentlige folkeskolen i Frankrike forandringer i løpet av 1800-tallet, og slik kom det til at den franske skolen regelrett ble religionsfri sone. Begrunnelsen hviler altså på den oppfatningen at religion og tros lære hører hjemme i privatlivet, men ikke i det offentlige, og dermed skulle den offentlige skole blande seg utenom religionsopplæring. Det offisielle skille mellom stat og kirke i Frankrike kom i 1905, og dette regnes som selve manifestasjonen av ”*laïcité*”, som etterhvert utviklet seg til å bli nærmest en politisk ideologi. I Furuhaugs oppgave (2006) blir det poengtert at begrepet ”*laïcité*” derfor må sees i konteksten (slik som så mye annet!), og i denne oppgaven blir det derfor så viktig å understreke.

Artikkelen som ligger til grunn for denne oppgaven tar nettopp opp debatten om religiøs påvirkning av samfunnet. Denne debatten er nok adskillig mer livlig i Frankrike enn i Norge i og med at Frankrike huser vesentlig flere tilhengere av de ulike religionene enn hva som er tilfelle i Norge. Likefullt kjenner man i Norge til bl.a. Frps debatt om ”snik-islamisering”, og likeledes debatten om kvinners påkledning/tildekking, særdeles i forbindelse med utøvelse av et yrke/en offentlig funksjon (politibetjent, dommer, lærer, pedagog etc.) I Frankrike finnes det sterke tradisjoner for fri religionsutøvelse, men det settes et skarpt skille mellom det offentlige og det private rom. Frankrike har derfor innført strenge regler som innebærer at ingen religiøse symboler, ei heller klesplagg (f.eks. *hijab*) må bæres i skolen. Et annet aktuelt tema er retten til å gå med *burka*, og mens debatten om dette stadig raser i flere vesteuropeiske land, vedtok Frankrike nylig at de ville gå inn for et lovforbud mot heldekkende klesplagg i alle offentlige rom. Etter heftig debatt ble loven

endelig vedtatt høsten 2010 og trådte i kraft fra oktober samme år. Fremmover vil utfordringen for den franske lovs lange arm bli hvordan loven skal håndheves i praksis. Begrepet ”*laïcité*” kan dermed sies å innebære at religiøse symboler, f. eks. klesdrakt, ikke skal forekomme i offentlig rom, ei heller være til sjenanse for allmenhetens sikkerhet og ve og vel.

Et annet tema som fra tid til annen debatteres i det norske samfunn er statskirkens særstatus i forhold til andre trossamfunn i kongeriket Norge. Argumenter for og imot dagens praksis av en offisiell norsk statsreligion blir stadig oftere gjenstand for offentlig diskusjon liksom det er og har vært tilfelle i våre naboland som Norge ofte sammenligner seg med. Samtidig kommenteres flittig andre religioners innflytelse i det offentlige Norge (skole, arbeidsplasser mm.) i ulike offentlige fora. Med dette i bakhodet finner jeg denne oppgavens utgangstekst spesielt interessant når man tenker ut fra et kulturelt oversettelsesperspektiv.

7.2.2 Eksempler

Ettersom denne teksten er skrevet på grunnlag av det komplekse, svært typisk kulturbundne begrepet ”*laïcité*”, vil jeg nå se nærmere på noen utvalgte eksempler av oversettelsesenheter og hvilke løsninger de ulike oversetternes har valgt.

- 1) ST: *Propositions pour la défense de la laïcité*
- T1: Til forsvar for verdsligheten
- T2: Initiativ til forsvar til verdsligheten
- T3: Forslag til forsvar av skilje mellom stat og kyrkje
- T4: Til forsvar for statens nøytralitet i trosspørsmål
- T5: Argumenter for forsvar av sekulariteten
- T6: Forslag til verdslighetens forsvar
- T7: Noen ord til forsvar for verdsligheten

- T8: Til forsvar for religionsnøytraliteten
- T9: Argumenter for å beholde et sekulært samfunn

Som eksemplene viser, er det mange alternativer som er brukt i de ulike versjonene for å overføre og eksplisitere uttrykket ”*laïcité*”. Et stort flertall har benyttet seg av uttrykket ”*verdsligheten*”, og mange har i tillegg brukt varierende uttrykk gjennomgående i teksten for å få fram statens nøytrale rolle i forhold til religion. Rent lingvistisk er det ellers mer typisk fransk enn norsk å variere referenten i den grad, men i dette tilfellet kan det skyldes at i en fransk kontekst rommer begrepet ”*laïcité*” så mye mer enn de enkelte norske uttrykkene som anvendes i de intratekstuelle situasjonene. Det kan f.eks. passe bra med et av de norske uttrykkene visse steder i teksten, mens der andre steder vil være mer treffende å benytte seg av noen av de andre norske alternativene.

- 2) ST: *La laïcité est en danger, ...*
- T1: Verdsligheten er i fare. ...
- T2: Verdsligheten er i fare, ...
- T3: ...er skiljet mellom stat og kyrkje i fare, ...
- T4: Statens nøytralitet i trosspørsmål (laïcité) er i fare, ..
- T5: Sekulariteten er i fare, ...
- T6: Verdsligheten er i fare - ...
- T7: Verdsligheten er i fare, ...
- T8: Religionsnøytraliteten er i fare, ...
- T9: Det sekulære samfunn er truet ...

I denne oversettelsesenheten som inneholder det særfranske begrepet ”*laïcité*” har nesten halvparten (T1, T2, T6 og T7) av versjonene anvendt ”*verdslighet*”. Tre av oversetterne (T3, T4 og T8) har valgt å eksplisitere at det handler om et skille mellom stat og religion/om tros-og religionsnøytralitet, mens det bare er T4 som har valgt å inkludere

uttrykket ”*laïcité*” fra SL. T5 og T 9 har formulert det franske begrepet ved å referere til en sekulær forståelse, men T5 har anvendt det på i utradisjonel form. I en norsk kontekst blir det uheldig å snakke om ”*sekularitet*” som et substantiv. Det ville være mer passende og formulere seg slik f.eks. T9 gjør..

Det er også verdt å kommentere at kun T4 har, foruten å oversette med en idiomatisk norsk uttrykksmåte, i tillegg inkludert det franske uttrykket som dermed fortydeliggjør at artikkelen har et frankofilt opphav. Jeg finner det passende her å minne om Lederer som forklarer forskjellen på interpretasjon på det leksikalske og det diskursive nivå. Det er tydelig at betydningen (”*la signification*”) av det franske begrepet ”*laïcité*” gir opphav til flere mulige tolkninger avhengig av konteksten. I tillegg blir Lederers definisjon av oversettelse ved hjelp av ekvivalens i motsetning til ved korrespondanser relevant fordi oversetterens oppgave er å formidle budskapet på teksts nivå, ikke bare med mulige språklige. Som det ble forklart i den teoretiske delen av oppgaven, faller ikke alltid leksikalske korrespondanser nødvendigvis særlig heldig ut i TT.

Hvis man slår opp ordet ”*laïcité*” i den norske ordboken *Fransk blå ordbok* (2002) gir den følgende definisjon:

- **Laïcité**, verdslighet, atskillelse av stat og kirke

Det franske oppslagsverket *Le petit Larousse illustré, 2005, 100e édition* ”(Larousse 2004) gir, fritt oversatt, følgende definisjoner :

- **Laïcité** 1. karakteristikk av det verdslige, uavhengig av religiøse eller partiske konsept,
2. system som utelukker kirkeordener å utøve noen form for politisk eller administrativ makt, i særdeleshet organisering av offentlig undervisning

Den norske oversettelsen i henhold til *Fransk blå ordbok* (2002) gir altså to muligheter, og disse er anvendt i flere av versjonene. I tillegg er det brukt andre ord/uttrykk, og det er interessant å gå nærmere i dypden for å finne hvilke assosiasjoner de kan gi opphav til. I følge oppslagsboken *Fremmedord og synonymer blå ordbok* (2004) får man følgende forklaringer:

- **Verdslighet:** dennesidig, jordisk, timelig, ikke-kristelig, lek, profan, sekulær, forgjengelig, forkrenkelig, kjødelig, gudløs, materialistisk
- **Skille mellom stat og kirke:** Dette uttrykket finnes ikke i en ordbok, men jeg tolker det som et uttrykk for et klart skille mellom offentlige, statlige anliggender på den ene siden og kirkelige/*religiøse* anliggender på den andre siden
- **Statens nøytralitet i tros/religions-spørsmål/Adskillelsen av religion og politikk:** Heller ikke dette uttrykket kan slås opp i en ordbok. Jeg tolker det som at staten forholder seg nøytral i tros-og religionsspørsmål og at den ikke blander religion og offentlig politikk. I motsetning til ”*stat og kirke*”, begrenses ikke statens rolle kun i forhold til *kirke*, men omfatter religion på et mer generelt grunnlag.
- **Sekulær:** lek, verdslig
- **Sekularisere:** inndra, verdsliggjøre
- **Religionsnøytralitet:** Finnes ei heller å slå opp i ordbok, men personlig tolker jeg det som at staten forholder seg nøytral i religionsspørsmål (lik som ovenstående) og dermed verken påvirker eller forfordeler noen trossamfunn fremfor andre.

Jeg legger til en definisjon fra nettugaven til Store norske leksikon¹⁹ for uttrykket

- **Sekulær stat:** stat uten statsreligion og med religionsfrihet.

Ut i fra disse ulike definisjonene kan man se at det finnes rom for oversetterens individuelle interpretasjon, og hvordan oversetteren fortolker ”*laïcité*” avhenger naturlig nok av vedkommendes kulturelle innsikt og forståelse av begrepet i konteksten.

3) ST: *Le principe de laïcité est ouverture et non fermeture.*

T1: **Verdslighetsprinsippet står for åpenhet, ikke utelukkelse.**

¹⁹ sekulær stat. () I Store norske leksikon. Hentet fra: [http://snl.no/sekulær stat](http://snl.no/sekulær_stat)

- T 2: Verdslighetens prinsipp er åpenhet, ikke det motsatte.
- T 3: Prinsippet om verdslegdom er openheit og ikkje utestenging.
- T 4: Prinsippet som ligger til grunn for statens nøytralitet i religionsspørsmål er ikke stengsel, men åpning.
- T 5: Prinsippet for sekularitet er åpning, ikke lukking.
- T 6: Verdslighetens prinsipp er åpenhet, ikke innelukning.
- T 7: Verdslighetens prinsipp er åpenhet og ikke stengsel.
- T 8: Religionsnøytralitetens prinsipp er åpenhet, ikke stengsel.
- T 9: Tanken bak et sekulært samfunn er åpenhet og ikke lukkethet.

I dette eksempelet gjentar problemstillingen seg om hvilket norsk uttrykk som er mest vellykket med tanke på å overføre meningen med begrepet "laïcité", derfor går jeg ikke nærmere inn på dette her annet enn å henvise til eksempel 2). Det er også interessant å se hvilke løsninger de ulike versjonene har anvent for å oversette meningen av hele setningen, men siden det er "laïcité"-begrepet og ikke andre leksikalske enheter jeg interesserer meg for i dette tilfellet, utdyper jeg ikke videre angående "ouverture et non fermeture".

Når det gjelder et annet kulturspesifikt elementet, "grand maître du Grand Orient de France", blir det ikke behandlet like detaljert som "laïcité" i denne oppgaven. Dette begrunnes med at det betraktes mer som nyttig enn desidert avgjørende viten for overføring av meningen i teksten.

- 4) ST: *Avocat, grand maître du Grand Orient de France*
- T1: Advokat og stormester av Grand Orient de France (fransk frimurerorden)
- T2: Advokat, ordensmester i den franske storlosjen
- T3: Advokat, stormeister i den sentrale frimurarlosjen Grand Orient de France i Frankrike

- T4: Advokat, stormester av Grand Orient de France
- T5: Advokat og stormester i den sentrale franske frimurerlosjen
- T6: Advokat, **Grand Maître** ved Grand Orient de France
- T7: Advokat, stormester i losjen Grand Orient de France
- T8: Advokat, ”stormester, Grand Orient de France”
- T9: Advokat og har høy gradering i frimureri i Frankrike

Når det gjelder artikkelforfatterens tittel/posisjon som ”*grand maître*” kan man se at et flertall av kandidatene, T1, T3, T4, T5, T7 har valgt samme løsning, nemlig en direkte overføring av det franske uttrykket formulert ved « *stormester* ». Det er bare T6 som har valgt å beholde originaluttrykket fra ST. T2 har valgt et uttrykk som kan sies å ligge nært, om enn ikke fullstendig tilsvarende, til originaluttrykket, nemlig ”*ordensmester*”. Til slutt kan nevnes T9 ”*høy gradering*”, som etter min oppfatning er nokså upresist og ikke helt i overensstemmelse med ST-uttrykket.

Her ser vi at det er så godt som de samme to tredjedeler som har brukt det originale uttrykket fra ST som de som hadde brukt direkte overføring av ”*grand maître*” til ”*stormester*”. To kandidater har eksplisitt ”*Grand Orient de France*”²⁰. Denne losjeordenen utviklet prinsippet om ”*laïcité*” samtidig som den var med å spille en viktig rolle under den franske revolusjonen. Tittelen ”*Grand maître*” brukes om den øverste leder i ordenen. Fortydeliggjøringen av ”*Grand Orient de France*” uttrykkes i de respektive versjonene ved ”*fransk storlosje/sentrallosje*” eller ”*fransk frimurerorden*”, men én kandidat har valgt å generalisere med uttrykket ”*frimureri*” (og dermed undereksplisert i og med at losjeordenens ”*rang*” om man kan kalle det det, ikke kommer frem). Med dette på minne kan man bedre tolke artikkelforfatterens utgangspunkt i debatten.

For artikkelforfatterens tittel/stilling er det altså ikke opphav for like mange individuelle tolkninger som når det gjelder begrepet ”*laïcité*”. Det kan muligvis forklares med at det er mer konkret og dermed mindre krevende å finne et akseptabelt norsk uttrykk som dekker

²⁰http://fr.wikipedia.org/wiki/Grand_Orient_de_France

betydningen av originaluttrykket. Dessuten finnes liknende forhold (losjer og graderinger av medlemmenes rang) i det norske samfunnet og språk, i motsetning til ”*laïcité*” som er et særfransk uttrykk, dog ikke konseptets innhold.

Etter min oppfatning handler originalteksten i all vesentlighet om at samfunnet skal tolerere og respektere de ulike religionene, men for å lykkes med dette kreves at samfunnet, representert gjennom Staten, forholder seg nøytral i religionsspørsmål slik at det blir plass til alle side om side. Det handler om gjensidig respekt for sine medmennesker, og at religion og tro er et personlig og ikke offentlig anliggende. Religion skal kunne praktiseres av den enkelte innenfor rimelighetens grenser uten å være til sjenanse for andre. Har oversetterne lyktes i å formidle dette budskapet, og i så fall hvordan kom de frem til resultatet?

De versjonene som har eksplisitert tydeligst (T1-4) er de jeg vil karakterisere som mest vellykket. De versjonene som har oversatt mer direkte (T5-9), framstår etter min vurdering ikke like tydelige i overføringen av tekstbudskapet.

7.3 NHH-tekst 2008: “Quand le champagne fait exploser ses frontières » (app.3)

7.3.1 Kulturell innsikt

Denne teksten er et utdrag av en artikkel publisert den 14. mars 2008 i Frankrikes neststørste dagsavis, den konservative *le Figaro*. Artikkelforfatteren er ikke opplyst. Det blir kun oppgitt at utdraget er hentet fra økonomiseksjonen i *le Figaro*.

Teksten tar opp retten til å dyrke vindruer for å få løyve til å kunne fremstille champagne. Det som er viktig å framheve, er retten til å selge produktet under den varemerkebeskyttede betegnelsen ”*champagne*”²¹. Artikkelutdraget er primært faktuellet og informativt med henblikk på å opplyse leserne om siste nytt angående utviklingen av landets champagneproduksjon.

Det er tilsynelatende ikke de store fallgruver med hensyn til kulturelt betingete enheter i teksten, men oversetterens kognitive viten blir likefullt verdifull i arbeidet med å overføre meningen i tekstens budskap. Selv om mange nordmenn gledelig nyter både vin og champagne, er det ikke alle som er fullt ut klar over kriteriene og betingelsene for å kunne fremstille og selge de edle champagnedråpene. Det er faktisk relevant å poengtere at det kun er vin produsert i et begrenset område, nettopp Champagne-distriktet omkring Reims, hvor det er tillatt å selge under betegnelsen ”*champagne*”. Det fremstilles og selges utallige champagneliknende, musserende viner, men disse skal kalles noe annet, f. eks. *cremant*, (Alsace, Bourgogne), *cava* (spansk), *spumante* (italiensk).

I årenes løp har det vært flere kommersielle stridigheter om retten til å betegne musserende vin produsert utenfor Champagne-distriktet i Frankrike for ”*champagne*”. Betegnelsen er varemerkebeskyttet i EU og en rekke andre land. Dette er nyttig og relevant bakgrunnsviden for å forstå hvorfor det ligger så mye prestisje for den omtalte kommunen i teksten i å få godkjent dyrking av vindruer til produksjon av champagne. Det er nemlig svært strenge kontrollkriterier som avgjør om man får godkjenning eller ei, og det sier seg selv av det ligger mye økonomi i tillegg til prestisje i en slik godkjennelse.

²¹ [http://fr.wikipedia.org/wiki/Champagne_\(AOC\)](http://fr.wikipedia.org/wiki/Champagne_(AOC))

Historisk sett er det også nyttig å vite litt om den geografiske konteksten ettersom den aktuelle kommunen ligger så nær Reims. For de fleste franskmenn er Reims selve champagnedistriktets vugge, og derfor er godkjennelsen av så stor betydning for kommunen som befinner seg midt i Champagne-distriktet. Det ville nok ikke være så underlig om en kommune i det nordvestlige eller sydlige Frankrike ikke fikk godkjent vindyrking til å produsere champagne, men for en kommune som mer eller mindre per definisjon befinner seg midt i et tradisjonelt champagnedistrikt, er det innlysende at det ligger mye prestisje i å få være med blant de utvalgte.

Det som her er implisitt for franskmennene, nemlig at Reims er champagnedistriktet over alle, kan forsvare bruken av eksplisitering i en norsk oversettelse slik at de norske leserne forstår hvor mye denne godkjenningen og blåstempelet betyr for den lille kommunen. Dette illustrerer at eksplisitering i en måltekst kan gi leserne av målteksten en tilleggsviten som gir dem bedre forutsetninger for å forstå budskapet i kildeteksten.

7.3.2 Eksempler

Jeg tar nå for meg enkelte utvalgte eksempler fra artikkelen for å vise hvordan visse oversettelsesenheter har blitt overført til TT.

- 1) ST: *L'institut national de l'origine et de la qualité (Inao) a arête hier la liste de quarante commune qui...*
- T1: **Det nasjonale institutt for opphav og kvalitet** (Inao) slo i går fast listen med de førti kommunene som...
- T2: **Det nasjonale institutt for opphav og kvalitet,** Institut national de l'origine et de la qualité (Inao), avgjorde nemlig i går fast listen med de førti kommunene som...
- T3: **Det nasjonale institutt for produksjonssted og kvalitet (INAO - Institut national de l'origine et de la qualité)** vedtok i går listen over de 40 kommunene som ...

- T4: Instituttet for kvalitets-og opprinnelsesmerking (Inao) avgjorde i går hvilke førti kommuner som...
- T5: Det franske instituttet for opprinnelse og kvalitet (Inao) vedtok i går en liste på førti kommuner som ...
- T6: Det nasjonale instituttet for opprinnelse og kvalitet (Inao - Institut national de l'origine et de la qualité) vedtok i går listen over 40 kommuner som ...

I dette eksempelet har alle oversetterne eksplisert det franske tilsynsorganet ved å oversette egennavnet ”*L’institut national de l’origine et de la qualité (Inao)*”²². Enkelte av versjonene inkluderer det franske originalbegrepet, noe som understreker for TT-leserne at det henvises til et fransk tilsynsorgan. Det er bare T5 som har utelatt originaluttrykket, men det kan forsvares med at det eksplisiteres at det er et fransk organ man snakker om. Det er likevel noe tvilsomt om ”institutt” er et heldig valg i denne konteksten. Spørsmålet er om det er vellykket å prøve å overføre slike kulturbundne egennavn som representerer et lands institusjoner eller andre nasjonale størrelser. Personlig tolker jeg ”*L’institut national de l’origine et de la qualité (Inao)*” som en fransk pendant til det norske ”*Mattilsynet*”²³ selv om de ikke er identiske. Jeg minner om Lederer som påpekte at det kan være risikabelt å omskrive eller tilpasse en referent som henviser til en nasjonal institusjon eller et organ med andre lands administrative system fordi de sjelden er ekvivalente. Felles for de nevnte franske og norske tilsynene er at de hører inn under offentlig administrasjon og er underlagt de respektive ”*Ministère de l’agriculture*” og ”*Landbruks-og matdepartementet*”. De administrerer begge offentlig kontroll og tilsyn med fødevarer.

- 2) ST: *Cette liste sera publiée au ”Journal officiel” dans quinze jours.*
- T1: Listen vil bli publisert i ”**Journal Official**” om **to uker** ...
- T2: Listen vil bli offentliggjort i **Europeiske Fellelesskaps Tidende**.

²² http://fr.wikipedia.org/wiki/Institut_national_de_l%27origine_et_de_la_qualit%C3%A9

²³ <http://www.mattilsynet.no/>

- T3: Denne listen vil bli publisert i det offentlige lysningsbladet *Le Journal Officiel* om femten dager.
- T4: Listen blir så publisert i **Journal Officiel** om to uker.
- T5: **Listen offentliggjøres i det franske lysningsbladet Journal Officiel om to uker, ...**
- T6: **Denne listen vil bli publisert i *Journal Officiel* (den Offisielle Journalen) om femten dager.**

Her er det etter min oppfatning bare T3 og T5 som har lyktes i å overføre meningen denne referenten henviser til. Dette uttrykkes ved eksplisitering av publikasjonen ”*Journal Officiel*”²⁴ som er en offisiell utgivelse fra den franske statsadministrasjonen. Det er typisk bekjentgjøring og informasjon om vedtak av offentlige lover og forskrifter som publiseres i denne utgivelsen. De andre versjonene har enten transkodert direkte uten nærmere forklaring på hva slags publikasjon det henvises til, noe som lar TT-leserne i uvisshet. T2 har freidig tolket svært fritt og gir direkte misvisende informasjon etter min oppfatning.

Til slutt nevner jeg det franske faste uttrykket ”*quinze jours*”, som man enkelt kan tilpasse en norsk virkelighet ved uttrykket ”*om fjorten dager*”. Det eksisterer altså nærmest en korrespondanse for det samme konseptet, men på norsk regner man 14 og ikke 15 dager når man refererer til en tidsperiode på ”*to uker*”. Sistnevnte uttrykksmåte har blitt anvendt i flere versjoner. De som har transkodert direkte til ”femten dager” har ikke tatt hensyn til målpråkets idiomatiske uttrykksmåte. Spørsmålet er om det påvirker forståelsen av tekstbudskapet. Det gjør det nok ikke i alvorlig forstand, men det virker likevel forstyrrende for leseropplevelsen når TT-leserne opplever slike unorske formuleringer.

- 3) ST: ... *Syndicat général des vignerons de la Champagne*.
- T1: ... foreningen for vindyrkere i Champagne.
- T2: ... hovedorganisasjonen for vindyrkere i Champagne (*Syndicat général des vignerons de la Champagne*).

²⁴ http://fr.wikipedia.org/wiki/Journal_officiel_de_la_R%C3%A9publique_fran%C3%A7aise

- T3: ... fagforeningsorganisasjonen, Syndicat général des vignerons de la Champagne.
- T4: ... Syndicat général des vignerons de la Champagne, vindyrkerne i landskapet Champagne sin egne yrkesorganisasjon.
- T5: ... champagneprodusentenes egen interesseorganisasjon.
- T6: Vindyrkernes Hovedsyndikat i Champagne (Syndicat Général des Vignerons de la Champagne).

Dette eksempelet viser mange interessante forslag til løsninger. Alle oversetterne har eksplisert, og T2 og T6 har inkludert det originale egennavnet det refereres til for å eksplisitere at det er snakk om en særlig fransk organisasjon. Det eksisterer ingen ekvivalent organisasjon for vindyrkere i Norge av den enkle grunn at det ikke dyrkes vin der. Vi har likevel tilsvarende organisasjoner/forbund for andre yreksgrupper (landbruksrelaterte, fra fiskerinæringen mm). T5 har i et forsøk på å eksplisitere rammt litt skjævt ved å insinuere at det kun gjelder champagneprodusenter, og ikke vindyrkere/vinbønder generelt (som strengt tatt også kan produsere "alminnelig" vin foruten champagne) i regionen "*la Champagne*". Referenten "*la Champagne*" henviser altså her til den geografiske regionen i Frankrike, og ikke til den boblende drikken. Den eneste som har gjort et forsøk på å eksplisitere dette er T4, men detter min mening er det ikke helt lykkes fordi "landskapet Champagne" ikke henviser tydelig nok til regionen/distriktet "*la Champagne*".

Mitt personlige bud ville f.eks. være "vindyrkernes/vinbøndernes fellesforbund i regionen Champagne/(Champagnedistriktet)". Etter min mening vil en slik eksplisitering gi en tilfredsstillende eksplisitering og dermed formidle av det refereres til i denne konteksten.

- 5) ST: ...*de part et d'autre du **chateau d'eau** et en lieu et place des champs de blé...*
- T1: ...på begge sider av **vannslottet**, og rundt omkring kornåkrene...
- T2: ...på begge sider av **vannverket** og der hvor hveteåkrene ligger i dag...

- T3: ...på begge sider av **vanntårnet** og der hveteåkrene er utbredte...
- T4: ...og ved **vanntårnet** kan man se utover kornåkrer...
- T5: ...på begge sider av **vanntårnet** og der det til nå har vært hveteåkrer...
- T6: ...på begge sider av **vanntårnet**, samt på områder der det normalt ble dyrket korn...

I dette tilfellet kan man ikke snakke om eksplisitering av et kulturelt begrep, men jeg tok denne enheten med for å illustrere et eksempel på transkoding som fører til en misvisende oppfattelse. T1 har misforstått referenten ”*château d’eau*” og transkodert enheten til ”*vannslott*”. Dette skyldes etter all sannsynlighet interpretasjon av ”*château*” (”*slott*”) på leksikalsk nivå istedet for på tekstnivå. De øvrige versjonene har oppfattet referenten korrekt; ”*vanntårn*”/”*vannverk*” (kunne også akseptert ”*vannreservoar*”/”*vannforsyning*”).

Jeg noterte andre feiloversettelser på leksikalsk nivå i andre steder i teksten, men ettersom jeg finner det mindre relevant i forhold det kulturelle aspektet i oppgaven, har jeg ikke viet disse større oppmerksomhet her.

4) ST: ... *sur les départements de Marne et de l’Aube*.

T1: ... i **de to fylkene** Marne og l’Aube.

T2: ... i **fylkene** Marne og Aube.

T3: ... i **regionene rundt** Marne et l’Aube.

T4: ... i **fylkene** Marne og Aube.

T5: ... i **fylkene** Marne og Aube.

T6: ...i **departementene** Marne og l’Aube.

I dette eksempelet har fire av de seks oversetterne forstått og eksplisitert korrekt det franske konseptet ”*les départements*” som henviser til en administrativ geografisk enhet i Frankrike. T4 har gjort et forsøk, men mislykkes etter min mening ved å formulere seg som om det er snakk om andre områder enn nettopp Marne et l’Aube. I T6 finner vi nok et

eksempel på transkoding som resulterer i misvisende framstilling av meningen i teksten. I en norsk kontekst refererer nemlig ”*departementer*” til en statlig enhet i regjeringsadministrasjonen. Den samme administrative enhet ville på fransk være “*ministère*”, og det har ingenting med de geografiske områdene Marne og l’Aube å gjøre.

- 5) ST: *Extrait d’un article paru dans le Figaro économie du ...*
- T1: Utkast fra en artikkel i **Le Figaro økonomi** ...
- T2: Utdrag av artikkel i **avisen Figaro, økonomidelen** ...
- T3: Utdrag av en artikkel fra **økonomitidsskriftet Le Figaro économie** ...
- T4: Utdrag av en artikkel trykket i **le Figaro économie** ...
- T5: Utdrag fra en artikkel publisert på **økonomisidene i Le Figaro** ...
- T6: Utdrag fra en artikkel publisert i **le Figaro économie** ...

Dette eksempelet viser at samtlige oversettere formoder at TT-leserne vet hva slags avis *le Figaro* er. I noen tilfeller presiseres det at publikasjonen er en avis, men ikke at det er en konservativ dagsavis. Jeg noterte meg at T3 ved en misforstått eksplisering misleder TT-leserne ved å kalle en av Frankrikes største dagsaviser for et økonomisk tidsskrift. For ordens skyld vil jeg nevne at i NHH-teksten fra 2009 har jeg ikke tatt opp kildereferansen, som også var *le Figaro*. Delvis fordi ”*laïcité*”-begrepet opptok så mye av oppmerksomheten i denne analysen, delvis fordi alle versjonene hadde overført kilden direkte. Det var ikke eksplisert i noen av dem.

Angående NHH-teksten fra 2008, synes jeg det varierer med tanke på hvor vellykket overføringen av kulturelle elementer er. Det er vanskelig å bedømme hvorfor tekstene fungerer relativt dårlig i følge min oppfatning. Jeg synes generelt det er mange uheldige idiomatiske løsninger i TT, og det forstyrrer leseropplevelsen og forståelsen av den helhetlige meningen i teksten. Jeg tolker de mindre vellykkete resultatene som at det i vesentlig grad skyldes manglende forståelse for at oversettelse bør foregå på diskursivt nivå/tekstnivå og ikke på leksikalsk eller setningsnivå. Det virker ikke som om mange av

oversetterne har foretatt en grundig kontrollesning ('*analyse justificative*'). Dertil kommer at flere av oversetternes kognitive kunnskaper om originallkulturen virker mangelfull. Jeg begrunner denne formodningen med at jeg observerte flere feilaktige eller misvisende oversettelser av franske publikasjoner, offentlige instanser i tillegg til et antall leksikalske misforståelser/feiloversettelser.

8. KONKLUSJON

8.1 Generelle konklusjoner

I denne oppgaven har jeg forsøkt å belyse utfordringene som ligger i overføring av kulturbundne elementer i oversettelse av pragmatiske tekster. Jeg har også søkt svar på om eksplisitering er nødvendig for å lykkes med å overføre slike typiske kulturelle trekk. Etter først å ha presentert den interpretative oversettelsesteoriens grunnprinsipper, for så å forklare hvordan meningsteorien definerer selve oversettelsesprosessen, definerte jeg i oppgavens tredje kapittel begrepet ”kultur” hvor jeg også framhevet betydningen av oversetterens kulturelle innsikt. Hensikten var å gi en dypere forståelse av hvorfor oversettelse krever mye mer enn bare språklige kompetanser. Dette er i overensstemmelse med hva den interpretative oversettelsesteorien hevder. Kultur og språk blir ofte blandet sammen, men det er viktig å forstå at de faktisk er to forskjellige størrelser. Jeg mener dette kommer fram i oppgaven slik den beskriver både språklige og kulturelle karakteristika.

I tredje kapittel la jeg fram Marianne Lederers forslag til oversettelsesstrategier for å illustrere hvordan overføring av typisk kulturelle trekk i en oversettelse kan foregå. En tekst bør oversettes slik at det gjenskapes en likeverdig/ekvivalent formulering liksom i originalen, men den kan selvfølgelig samtidig inneholde enkelte språklige samsvarigheter/korrespondanser. Språket såvel som teksten fungerer begge to med synekdoke, som dermed påvirker bruken av det eksplisitte/implisitte i de respektive språk. Derfor kan man ikke snakke om tilføyelser eller uteblivelser, men man gjenskaper en helhetlig, ekvivalent versjon av originalen på diskursnivå. Lederer gir ikke et fasitsvar på hvordan man sikrer at alle kulturelle aspekter i en tekst blir tilfredsstillende oversatt, men hun tilbyr en rekke teoretiske hjelpemidler for å overvinne utfordringer i den forbindelse. Det tredje kapittelet ble til slutt komplettert av et utvidet teoretisk perspektiv før jeg i neste kapittel framla rammene for pragmatiske tekster.

Tekstanalysene i oppgavens andre del ga i første rekke et innblikk i hvilke overveielser en oversetter bør gjøre seg for at han skal lykkes i forståelsen av tekstbudskapet. Etterfølgende så vi konkret ved hjelp av flere eksempler hvordan meningsteoriens prinsipper kan anvendes i praktisk oversettelse for å se om oversetteren lykkes med overføringen av typisk kulturelt betingede enheter i teksten. Analysen av oppgavens

pragmatiske tekster viste at blant annet overføring av egennavn ("*nom propre*") ofte byr på store utfordringer. Disse krevde oftest å eksplisiteres på den ene eller andre måten for å gi fullverdig og god mening i TT.

8.1.1 Kommentarer til NHH-tekst 2010

I denne første teksten kommer det tydelig fram at det er avgjørende for resultatet om oversetteren har solide kognitive kunnskaper. Artikkelen er skrevet på bakgrunn av den politiske virkelighet i Frankrike og har både et historisk og samtidsmessig preg. Jeg ser de største kulturelt betingete utfordringene i overføringen av kulturbundne egennavn ("*nom propre*"), men den kulturelle bakgrunnsviden blir også vesentlig i forhold til hvor vellykket meningen i TT fremstår. Angående overføringen av egennavn som refererer til typiske kulturelle elementer i SC, konstaterte jeg at det i de fleste tilfellene er mest lempelig å eksplisitere disse. Det mest tydelige eksempelet er nok "*giscardisé*" som jeg mener krever en omfattende eksplisitering ved f.eks. å forklare klart og tydelig hva det henvises til. Et annet eksempel er eksplisitering av skrivemåten ("*LouisXV*" -> "*Ludvig den 15.*"). Vi så også at ved   erstatte egennavnet med en referent som fortydeliggjør hva den henviser til ("*l'Elysée*" -> "*presidentembetet*"), blir det klart for TT-leserne hva det refereres til i den aktuelle konteksten. Ved   anvende en strategi som innebærer eksplisitering, krever det at oversetteren deverbatiserer konseptet, det vil si referenten som henviser til f. eks. en person eller institusjon som er forankret i en bestemt kultur. Det er avgjørende   gjenskape en ekvivalent synekdoke i TT for   unngå s kallte "cultural bumps" slik Ritva Lippihalme (1997) skriver om i "*Culture bumps. An empirical Approach to the translation of Allusions*". Ved en direkte overføring av et egennavn, uten noen form for forklaring, riskierer oversetteren   utsette TT-leseren for misforståelser og kulturelle uklarheter. Dette vil forkludre leseropplevelsen og oppfattelsen av tekstbudskapet i sin helhet.

8.1.2 Kommentarer til NHH-tekst 2009

Oppgavens andre originaltekst byr helt klart på kulturbundne utfordringer av det s rfranske begrepet "*laicit *". Det er primært dette uttrykket hele artikkelen er oppbygget rundt. Det er også denne teksten jeg har viet størst oppmerksomhet når det gjelder kulturell innsikt fordi jeg finner den spesielt relevant og interessant både fra et oversettelsesperspektiv, men også fra et kognitivt perspektiv. På grunn av en slik ekstensiv analyse av "*laicit *"-begrepet i tekstanalysen, og på grunn av begrepets kompleksitet har

jeg nøyet meg med å fokusere på dette i teksten. Dette typisk kulturbundne elementet krever etter min vurdering eksplisitering på høyt plan, mens eksempelet om artikkelforfatterens ordensrang i det franske losjesystemet er av mindre betydning. Jeg inkluderte det som et eksempel for å illustrere hvordan eksplisitering påvirker TT-lesernes forståelse for kulturbundne konsepter i ST, selv om de ikke utgjør hovedbudskapet. De versjonene som har lyktes best i å formidle artikkelforfatterens budskap til leserne er etter min oppfatning de som eksplisiterer ”*laïcité*”-begrepet tilstrekkelig.

Jeg finner det interessant at såpass mange av oversetterne har valgt uttrykket *verdslighet*. Personlig tolker jeg dette mer i retning av jordisk/ikke-hellig/ikke-gudelig med snev av en materialistisk undertone. Dette kommer også frem i ordbokens definisjonen av uttrykket. I Jesper Tangs danske oversettelse *Hvad er religion?* (2003: 21) av boken *Les Religions expliquées à ma fille*, skrevet av den franske filosof og journalist Roger-Pol Droit (2000), finner man blant annet en definisjon av det avgjørende motsetningsparet *hellig* kontra *verdslig* i forbindelse med begrepet religion. Religion må sies å være unektelig knyttet til begrepet ”*laïcité*”. Her defineres det *verdslige* (også kalt profane) som alt annet enn det som er hellig. Droit (dansk overs. 2003: 29) beskriver likeledes motsetningsparet *religiøst samfunn* kontra *verdslig samfunn*. Han hevder at i religiøse samfunn hvor den utøvende makt hviler i en bestemt religion, blir politiske beslutninger fattet i overensstemmelse med hva religionen krever. Sagt på en forenklet måte blir det som er hellig for religionen også hellig for staten. Droit forklarer videre det verdslige samfunn (som han setter synonymt med det borgerlige samfunn) som et hvor alle kollektive og offentlige anliggender (i særdeleshet skolen!) ligger utenfor religionens område. Staten forholder seg således nøytral til religion som betraktes som borgernes private anliggende.

Beskrivelsen av sistnevnte type samfunn stemmer jo bra overens med den franske ”*laïcité-modellen*”, mens beskrivelsen av det verdslige/borgerlige samfunn, etter min oppfatning, ikke blir helt treffende på den norske situasjonen i og med at den offisielle, norske statsreligionen ikke blir påtvunget folk slik det er tilfelle i land styrt av prestevelder. Min vurdering er at ikke enhver norsk leser er inneforstått med hva den franske, *verdslige* samfunnsmodellen, ”*laïcité-modellen*”, innebærer. Derfor er det en risiko for at uttrykket ”*verdslig*” ikke er tilstrekkelig dekkende i denne konteksten for å forstå argumentene i debatten som taes opp i originalteksten.

Når det gjelder uttrykket ”*skillet mellom stat og kirke*” er noe av det første som slår meg at i en norsk kontekst synes altså religion å være lik med kirke, som igjen symboliserer kristendom. Dette kan forklares med de lange og sterke tradisjonene kristendommen har i Norge, men reelt sett mener jeg det er mer presist å snakke om et *skille mellom stat og religion*, fordi religion omfatter mer enn den kristne kirke. I originalteksten brukes faktisk uttrykket ”*l'État et la religion*”, og jeg ser ingen problemer i å bruke tilsvarende uttrykk på norsk. Til tross for at norske lesere er vant til debatten om forholdet mellom *stat og kirke* i Norge, så bør leserne gjøres oppmerksom på at det handler altså ikke kun om den religionen som den kristne kirke står for, men om alle religioner. Det er en vesentlig nyanseforskjell i mine øyne. Debatten om statens rolle i forhold til religion er nemlig svært aktuell i flere land, og jeg mener at med det utdanningsnivået man finner blant nordmenn flest, kan man tillegge dem den troverdighet at de er i stand til å mobilisere sin kognitive allmenviten slik at de kan relatere til debatten i et mer globalt perspektiv enn kun sett med norske briller. Med det vil jeg uttrykke at man ikke skal undervurdere TC-mottakerne, selv om det selvfølgelig kan være rom for å inkludere fortydeliggjørende formuleringer slik at oversetteren lykkes i å overføre den opprinnelige, intenderte meningen fra originalteksten til den oversatte versjonen.

Versjonen som formulerer *statens nøytralitet i religions-og trosspørsmål* kan sies å være vellykket i det en fortydeliggjøring av uttrykket ”*laïcité*” kommuniseres til TC-leserne. Oversetteren eksplisiterer hva det opprinnelige begrepet refererer til. Et slikt valg virker absolutt klokt og legitimt i den aktuelle konteksten, spesielt ettersom det i denne versjonen også suppleres med varierende uttrykk og direkte overføring av originaluttrykk fra SL.

Angående uttrykket ”*sekulær/sekularisering*” kan dette tolkes som en svekkelse av religiøs dominans i samfunnet og at ulike områder/institusjoner i samfunnet blir løsrevet fra kirkelig/religiøs kontroll og dermed *verdsliggjøres*. Dette er i oversensstemmelse med ordbokens definisjon ovenfor. *Sekularisering* kan også henlede til ”frigjørelse” av religiøs overtro, eller til av-kristning, alt ettersom hvilke briller som ser. Personlig assosierer jeg *sekularisering* med en prosess i tråd med ovenstående tolkning om svekkelsen av religiøs innflytelse (liksom tidligere omtalt i oppgaven angående utviklingen i både Norge og Frankrike, i særdeleshet i undervisningssammenheng). *Sekularisering* kan muligvis også fortolkes som mer eller mindre ”avvikling” av religion i samfunnet, i hvert fall

tilsynelatende. Jeg tolker *sekulær* på grensen til hva som også sies i definisjonen om *verdslig*, nemlig henimot det regelrett *religionsfrie* eller *gudløse*.

Oversetterne som har valgt å inkludere det typisk franske begrepet "*laïcité*" ved å overføre det i sin originale form, men som også legger til en presiserende forklaring av begrepet, har etter min mening lykket best med å overføre det kulturbundne elementet. En slik eksplisitert løsning gjør det klart for TC-leserne at det opprinnelig er snakk om en debatt med argumenter ut fra et fransk perspektiv. Et slikt perspektiv er absolutt overførbart og i høyeste grad aktuelt og relevant også i en norsk samfunnskontekst. Utgangspunktene er jo noe forskjellige ettersom religion ikke har samme status i de to samfunnene, men det er allikevel mange fellesnevner som verdier om frihet, likeverd og respekt for sine medborgere. Man kan argumentere for at flere av de nevnte verdier nettopp er kristne verdier slik som nordmenn flest kjenner dem.

Man skal selvfølgelig være varsom med å dømme andres oversettelser, men etter min bedømming tyder det på en viss forskjell blant oversetterne når det gjelder deres bikulturelle kognitive viten og dermed forutsetning for forståelse av selve utgangspunktet for teksten, det mye omtalte begrepet "*laïcité*". I et forsøk på å forstå oversettelse av kulturbundne elementer, kan en grundig tekstanalyse og deretter evaluering av ulike oversettelsesvalg være et godt utgangspunkt. Jeg finner at de som har lykket best i å få fram betydningen av hele "*laïcité*"-begrepet er de som har eksplisitert tilstrekkelig. Disse oversetterne virker til å ha vært mere kulturelt bevisste enn de som ikke rammer blink etter min opfatning. De øvrige versjonene hvor oversetteren etter min mening har benyttet seg av mindre treffende uttrykk, har ikke fanget "*laïcité*"-begrepets innhold i samme dekkende grad.

8.1.3 Kommentar om NHH-tekst 2008

Jeg opplever denne teksten som den minst utfordrende av de tre med tanke på typisk kulturelle elementer i oversettelse. Teksten er et godt eksempel på en pragmatisk tekst i og med at den er informativ og objektiv. Tekstforfatteren er anonym til forskjell fra de to andre tekstene hvor forfatteren tilkjennegis. I de to første originaltekstene ser vi også at journalisten tydelig setter sitt subjektive preg på teksten.

Det som kan sies om denne siste teksten, er at det er relevant for en vellykket oversettelse at man forstår hvilken status champagne og produksjon av dette produktet har i Frankrike, spesielt for de franske lokalmiljøene. Oversetteren formodes å besitte den nødvendige kulturelle viten om både geografiske, administrative og gastronomiske trekk ved originalkulturen. Det blir derfor oversetterens oppgave å avveie hvor mye relevant informasjon om slike kulturelle trekk som bør fremgå i oversettelsen for at TT-leserne skal forstå hva teksten refererer til når denne type enheter forekommer. Teksten omtaler flere geografiske steder i Frankrike som ST-leserne intuitivt er inneforstått med hva representerer. Det er ikke nødvendigvis TT-leserne i samme grad. Selv om oversetteren kan formode at TT-leserne er allmennt opplyste og har en viss kunnskap om Frankrike, kan det være nyttig å eksplisitere f. eks. status, assosiasjoner og tradisjoner som forbindes med geografiske stedsnavn, publikasjoner og administrative organer i en fransk kontekst.

Eksempelvis regnes Reims for champagnens vugge, og områdene i de franske fylkene Marne og l'Aube er kjente champagnedistrikter. Oversetteren bør videre overveie om en fortydeliggjøring av de forskjellige kulturbundne organer, publikasjoner og administrative prosedyrer er på sin plass.

8.2 Sluttkommentar

Jeg analyserte meg frem til at noen versjoner fra oppgavens tekstmateriale var mer vellykket enn andre. Det var i hovedsak de oversettelsene hvor oversetteren hadde funnet løsninger som samsvarer med meningsteoriens prinsipper om eksplisitering samt ekvivalenser på tekstnivå. For å løse problemer i forbindelse med profesjonell oversettelse av kulturbundne elementer, konkluderer jeg at ved å støtte seg til meningsteoriens prinsipper, og da særlig synekdokebegrepet om eksplisitering, vil oversetteren lykkes. Dersom oversetteren ignorerer de kulturelt implisitte meningene i teksten og lar være å eksplisitere enheter som er kulturelt betinget, vil ikke den fulle meningen i tekstbudskapet framstå klart nok for TT-leserne. Ergo bekrefter jeg hypotesen jeg stilte i starten av oppgaven:

Eksplisitering av typisk implisitte kulturelle trekk er nødvendig for at oversetteren lykkes med å formidle meningen i tekstbudskapet.

Helheten og funksjonen i en tekst, liksom de kulturelle elementer, må også taes med i betraktning ved utførelse av praktisk oversettelse. Slik oppnår oversetteren en idiomatisk korrekt og logisk sammenhengende oversettelse (TT) som er ekvivalent med originalen (ST) i innhold/budskap, men ikke nødvendigvis alltid i lingvistiske eller grammatikalske former og struktur.

Spørsmålet hvorvidt det er mulig å oppnå det siste, samtidig med at man lykkes med å gjenformulere en ekvivalent versjon i henhold til meningsteoriens prinsipper, kan inspirere til videre diskusjon. Det vil alltid være et spørsmål om fortolkning og ulike standpunkt til hva som betraktes som vellykket oversettelse. Det er alltid lett å kritisere både egne og andres oversettelser, men mindre enkelt å gi en optimal løsning selv.

Min oppfatning av en dyktig oversetter med fornemmelse for hvilke deler av teksten som behøver eksplisitering, er én som evner å finne en god balanse uten å verken over-eller under-eksplisitere. Det er viktig ikke å undervurdere leserne og deres evne til forståelse og fortolkning av budskapet i teksten, samtidig som det er avgjørende å gi dem tilstrekkelig informasjon slik at de har muligheten til å forstå teksten på tilnærmet samme premisser som leserne av originalteksten. Oversetteren som lykkes med å kommunisere forfatterens budskap fra originalteksten til en oversatt versjon ved hjelp av eksplisitering, har forstått hva oversettelse handler om, nemlig å formidle meningen i teksten.

Jeg slutter meg til Lederes positive tankegang om utfordringer i oversettelse, og da spesielt når det gjelder kulturbundne elementer. Det hele kan oppsummeres ved Marianne Lederers (2006) påstand om at oversettelse alltid er mulig for den som har forstått en tekst og som er i stand til å gjenformulere meningen med teksten:

”la traduction est toujours possible pour celui qui comprend un texte et en exprime le sens” (Lederer 2006:108)

Det er selvfølgelig umulig å være fullstendig objektiv når man oversetter ettersom to oversettere sjelden vil interpretere hundre prosent likt. Det finnes aldri én fasitløsning på en oversettelse, men flere mulige løsninger hvorav noen vil framstå mer vellykket enn andre. Jeg avrunder oppgaven med å oppmuntre både erfarne oversettere og noviser i faget til å fortsette å strebe etter optimale løsninger på oversettelser av ulike typer tekster.

Oversettelse er uten tvil en berikelse for mennesker gjennom det faktum at fremmede kulturerer blir mer forståelige for andre. Det vil alltid være mulig å overføre meninger og budskap fra et språk til et annet på tvers av ulike kulturer dersom man anvender den interpretative oversettelsesteoriens grunnleggende prinsipper, og særlig dem som angår eksplisitering. Slik vil meninger kunne forstås tross språklige og kulturelle ulikheter, og menneskene mister ikke, men vinner, ny viten.

Alt er et spørsmål om interpretasjon...

9. APPENDIKS

NHH er opphavskilde til samtlige vedheftete appendiks som danner grunnlaget for masteroppgavens tekstmateriale. Alle tekstene er allmenntekster hentet fra translatøreksamen i fransk-norsk.

Appendiks 1:

Translatøreksamen ved NHH 2010: Originaltekst + 6 eksamensbesvarelser (T1-T6)

”Comment la crise économique a ”giscardisé » Nicolas Sarkozy », Bertrand Le Gendre, publisert i « Le Monde » den 6. April 2010

Appendiks 2 :

Translatøreksamen ved NHH 2009 :Originaltekst + 9 eksamensbesvarelser (T1-T9)

”Propositions pour la défense de la laïcité », Jean-Michel Quillardet, publisert i « Le Figaro » den 28. August 2008

Appendiks 3 :

Translatøreksamen ved NHH 2008 : Originaltekst + 6 eksamensbesvarelser (T1-T6)

« Quand le champagne fait exploser ses frontières », Utdrag av en artikkel publisert i « Le Figaro économie » den 14. mars 2008

2010 Allmenn tekst

Comment la crise économique a "giscardisé" Nicolas Sarkozy

Habités par la même fièvre réformatrice, les deux jeunes présidents Valéry Giscard d'Estaing et Nicolas Sarkozy (48 et 52 ans) se font une haute idée d'eux-mêmes et ne le cachent pas. L'un et l'autre sont convaincus de la nécessité de moderniser la société française. Mais, le temps de s'installer à l'Elysée, la crise économique les rattrape. D'abord sous le charme, l'opinion se détourne et exige des comptes.

[...]

Giscard donne un style nouveau à la présidence de la République, et veut "décrisper" la vie politique. Il invite des éboueurs à un petit déjeuner à l'Elysée ; il dîne, en le faisant savoir, chez des Français ordinaires. On ne le voit pas en [short](#), grimant, comme Nicolas Sarkozy, le perron de l'Elysée, mais il joue de l'accordéon à la télévision.

[...]

D'abord séduits, ou indulgents, les Français se lassent de ces lubies qui sentent le fabriqué. Ils devinent l'homme derrière sa simplicité affichée. Vanité et narcissisme, Giscard et Sarkozy ont plus d'un trait en commun.

VGE, le patricien, qui se dit descendant de Louis XV, exige d'être servi le premier à table à l'Elysée. Il refuse de s'expliquer sur des diamants que lui a offerts le président Bokassa de la Centrafrique. Combien ? Pour quelle valeur ? Qu'en a-t-il fait ? L'effet sur l'opinion est désastreux.

Sarkozy, le nouveau riche, affiche le même dédain des critiques et du qu'en-dira-t-on. Comme pour Giscard, le charme est rompu. En mai 2008, il a déjà perdu trente-quatre points de popularité en neuf mois.

La crise économique accélère leur dégringolade : la faillite de Lehman Brothers (septembre 2008) et ses lendemains pour Sarkozy ; le premier choc pétrolier pour Giscard. Un temps, Valéry Giscard d'Estaing croit la crise conjoncturelle. Le second choc pétrolier (1973-1974) le détrompe. Elle est structurelle. [...] Comme Nicolas Sarkozy aujourd'hui, il doit ralentir le rythme des réformes et repenser le cours de son mandat.

Bertrand Le Gendre Le Monde 06.04.10

Den økonomiske krisen årak til at Nicolas Sarkozy lider samme skjebne som en av sine forgjengere

De to unge, franske presidentene, Valéry Giscard d'Estaing og Nicolas Sarkozy (hhv. 48 og 52 år) lider begge av den samme reformsyken. Ingen av de to legger skjul på at de har store tanker om seg selv. De er begge overbeviste om at det er nødvendig å modernisere det franske samfunnet. De har knapt nok kommet seg innenfor dørene i regjeringslokalene i Elysée-palasset før de innhentes av den økonomiske krisen. Velgerne vender dem ryggen og forlanger resultater etter først å ha latt seg sjarmere. (...)

Giscard innfører en ny presidentstil i den franske republikken. Han ønsker å gjøre politikken mer spiselig for folk flest. Presidenten inviterer gatefeiere på frokost i Elysée-palasset og forteller at han faktisk spiser middag hos helt alminnelige folk. Man ser aldri Giscard ikledt shorts på vei opp trappene foran Elysée-palasset slik vi har sett Nicolas Sarkozy, derimot spiller Giscard trekkspill på TV.(...)

Franskmennene bærer ikke lenger over med disse merkelige innfallene som virker påtatt, og de lar seg heller ikke forføre som de gjorde i starten. De har gjennomskuet mannen bak den tilsynelatende enkle framtoningen. Giscard og Sarkozy har flere felles trekk. Forfengelighet og selvdyrkelse er noen av dem.

Aristokraten Valéry Giscard d'Estaing påstår han nedstammer fra Ludvig den 15. og forlanger å være den første som får servert mat i Elysée-palasset. Han nekter å forklare seg angående diamantene han fikk i gave fra den sentralafrikanske presidenten Bokassa. Hvor mange? Hvilken verdi representerer de? Hva har han gjort med dem? Virkningene av dette er katastrofale blant opinionen.

Den nyrike Sarkozy viser tilsvarende samme forrækt for den kritikk og hva mere til han utsettes for. Liksom for Giscard, virker ikke sjarmoffensiven lenger. I mai 2008 hadde han allerede mistet 34 poeng av sin popularitet på bare ni måneder.

Den økonomiske krisen forsterker nedturen deres: dagen derpå for Sarkozy når Lehman Brothers går konkurs (september 2008), den første oljekrisen for Giscard. Først tror Valéry Giscard d'Estaing det er snakk om en krise av konjunktorell karakter. Da den andre oljekrisen kommer (1978-1979) forstår han at det dreier seg om en strukturell krise.(...) Den gang tvinges Giscard, liksom Nicolas Sarkozy tvinges i dag, til å innføre reformer mer langsomt samt å revurdere sin politiske kurs i den tiden som gjenstår av mandatet hans.

Bertrand Le Gendre i den franske dagsavisen "*Le Monde*" 06.04.10

2010 Fransk (allmennspråklig tekst)**Slik har den økonomiske krisen gjort president Nicolas Sarkozy lik tidligere president Giscard d'Estaing**

Preget av den samme reformfeberen, har begge de to unge presidentene, Valéry Giscard d'Estaing og Nicolas Sarkozy (48 år og 52 år) et høyt selvbilde, som de ikke prøver å skjule. Begge er overbevist om nødvendigheten av å modernisere det franske samfunnet. Men den økonomiske krisen innhenter dem begge så snart de er installert i Elysée palasset. Opinionen som først lot seg sjarmere, snur seg mot dem og krever resultater. [...]

Giscard gir en ny stil til presidentembetet og vil gjøre det politiske liv mindre ”stivt”. Han inviterer søppeltømmere på frokost i Elysée palasset, spiser middag hos ordinære franskmenn og lar det bli kjent. Man ser ham ikke ikledd shorts i full fart opp inngangstrappen på Elysée palasset, slik som man kan se Sarkozy, men til gjengjeld spiller han trekkspill på tv. [...]

Selv om de først lot seg forføre, eller var overbærende, blir franskmennene lei av disse innfallene, som virker falske. De skjønner hvordan mannen bak den påtatte likefremheten er. Forgjengelighet og selvopptatthet er blant de trekkene Giscard og Sarkozy har til felles .

Den aristokratiske Valéry Giscard d'Estaing, som påstår å være etterfølger fra Ludvig den femtende, forlanger å bli servert først ved bordet i Elysée palasset. Han nekter å forklare seg vedr. diamantene som han fikk av den sentralafrikanske presidenten, Bokassa. Hvor mange? Hvor mye var de verdt? Hva har han gjort med dem? Dette får katastrofale følger for folkeopinionen.

Nyrike Sarkozy viser forakt overfor sine kritikere og bryr seg ikke om hva folk sier. Som for Giscard, er illusjonen borte. I mai 2008 har han allerede mistet trettifire poeng på popularitetsskalaen i løpet av 9 måneder.

Den økonomiske krisen setter forgang i nedturen for begge to. Fallitten til Lehmann Brothers (september 2008) og følgende av den for Sarkozy; den første oljekrisen for Giscard. I en periode trodde Valéry Giscard d'Estaing at krisen var konjunkturbetinget. Den andre oljekrisen (1978-1979) viser noe annet . Den er strukturell.[...] På samme måte som Nicolas Sarkozy i dag, må han bremse ned rytmen på reformene og revurdere den videre kurs for sitt mandat.

Bertrand Le Gendre, Le Monde, 06.04.10

2010 Fransk (allmennspråklig tekst)**Hvordan den økonomiske krisen har ”giscardisert” Nicolas Sarkozy**

De to unge presidentene Valéry Giscard d’Estaing og Nicolas Sarkozy (48 og 52 år) har den samme reformfeberen, de har høye tanker om seg selv, og de skjuler det ikke. De er begge overbeviste om nødvendigheten av å modernisere det franske samfunnet, men i løpet av tiden det tar å installere seg i Elysée-palasset, innhenter den økonomiske krisen dem. Opinionen, som først har blitt sjarmert, vender ryggen til og krever forklaringer. [...]

Giscard gir en ny stil til republikkens presidentverv og ønsker å ”løse opp” det politiske livet. Han inviterer søppelkjørerne til en frokost i Elysée-palasset; han spiser middag hos vanlige franskmenn og sørger for at folk får vite om det. Man ser ikke ham som Nicolas Sarkozy i tettsittende shorts på Elysée-palassets trappeavsats, men han spiller trekkspill på TV. [...]

Etter først å ha blitt forført eller å ha utvist overbærenhet, blir franskmennene lei av disse påfunnene som lukter påtatte. De aner mannen bak den enkle fasaden. Forfengeligheten og selvdyrkingen viser at Giscard og Sarkozy har mer enn ett felles trekk.

Den fornemme Valéry Giscard D’Estaing, som hevder å være en etterfølger av Ludvig XV, krever å bli servert først i Elysée-palasset. Han nekter å forklare seg om diamanter han har fått i gave fra president Bokassa i Sentral-Afrika. Hvor mange? Hvor mye er de verdt? Hva har han gjort med dem? Det gir en katastrofal innvirkning på opinionen.

Sarkozy, den nyrike, viser samme arroganse overfor kritikken og folkesnakket. Sjarmen svinner hen, som for Giscard. I mai 2008 har han allerede mistet 34 popularitetspoeng på ni måneder.

Den økonomiske krisen setter fart på presidentenes fall: Lehman Brothers’ konkurs (september 2008) og følgene det har for Sarkozy; den første oljekrisen for Giscard. Valéry Giscard d’Estaing tror et øyeblikk at det handler om en konjunkturkrise. Den andre oljekrisen (1978-1979) får ham til å åpne øynene, krisen er strukturell. [...] Han må bremse reformhastigheten og tenke over mandatets utvikling, slik Sarkozy må gjøre i dag.

Bertrand Le Gendre, *Le Monde* 06.04.10

TRA602 FRANSK

TRA602028

Dato: 11.05.2010

side 1 av 2

Allmennspråklig tekst

Hvordan økonomisk krisen har "giscardisert" Nicolas Sarkozy.

Reform ivrige, de unge presidentene Valéry Giscard d'Estaing og Nicolas Sarkozy (48 og 52 år) viser åpenbart at de har store ideer. Begge er overbevist over hvor viktig det franske systemet trenger modernisering. Likevel kommer økonomisk krisen på bane før de rekker å etablere seg i Elyseen. Sjarmert i begynnelsen, vender folk ryggen og begynner å kreve tilbakemelding.

Giscard innfører en ny stil i Republikkens presidenthus, han vil "avslappe" politikken. Han ber renovasjonsarbeidere på frokost på Elyseen; han informerer vanlige franskmenn om sine middager. Vi ser ikke ham med shorts, klatrende opp perrongen som Nicolas Sarkozy, men på TV spiller han trekkspill.

Begeistret, eller tålmodig i begynnelsen, blir franskmenn etter hvert lei av disse påfunn som ser ut som lureneri. De gjennomskuer mannen bak den stilte simpelheten. Innbilsk og selvopptatt, har Giscard og Sarkozy, sammen mer enn et felles trekk.

Praktiserende lege, som påstår han er etterkommer fra Louis XV, krever VGA å være den første som får servert på bords på Elyséen. Han nekter å forklare seg om diamantene han fikk fra Sentralafrikanske Republikk presidenten Bokassa. Hvor mye? Hva er verdien? Hva gjorde han med de? Virkningen over folkemeningen er katastrofal.

Sarkozy, en ny rikmann, viser fram samme forakt mot kritikk og meninger. På samme måte som Giscard, sjarmen er brutt opp. I mai 2008, mistet han allerede tretti fire poeng i meningsmåling etter 9 måneder.

Økonomi krisen setter fart i nedturen ned for begge: Lehman Brother konkurs (september 2008) og sine ettervirkninger for Sarkozy; den første oljesjokk for Giscard. En stund trodde Valéry Giscard d'Estaing at krisen var konjunkturrell. Han ble tatt opp i senga av det andre oljesjokket (1978-1979). Den var strukturell. Det samme gjelder for Nicolas Sarkozy, han bør ta det saktere med moderniseringsrytmen og tenke på nytt sitt mandatsforløp.

Bertrand le Gendre, Le MONDE 06.04.10

TRA 602 Fransk

Kandidat nummer: 602027

2010-05-11

Side 1/2

Allmennspråklig tekst**Hvordan den økonomiske krisen har ”giscardisert” Nicolas Sarkozy**

Begge de to unge presidentene Valéry Giscard d’Estaing og Nicolas Sarkozy (48 og 52 år) innehar den samme reformfeberen og legger heller ikke skjul på at de har meget høye tanker om seg selv. Begge to er overbeviste om at det franske samfunnet trenger modernisering. Men ikke før har de falt til ro i Elysée-palasset, så blir de innhentet av den økonomiske krisen. Etter først å ha vært sjarmert i senk, vender opinionen dem nå ryggen og fremsetter krav om at oppgjørets time er kommet. [...]

Giscard gir Republikkens presidentskap en ny stil, og vil ”myke opp” det politiske livet. Han inviterer renovasjonsarbeidere på frokost i Elysée-palasset; han lar Gud og hvermann få vite at han spiser middag hos gjennomsnittsfranskmannen. Man ser ham ikke i shorts, løpende opp steintrappen til Elysée-palasset slik som Nicolas Sarkozy, men han spiller trekkspill på tv. [...]

Først var franskmennene betatt eller overbærende, nå er de lei av disse tilsynelatende oppkonstruerte nykkene. De ser omrisset av mannen bak den demonstrative folkeligheten. Forfengelighet og narsissisme, Giscard og Sarkozy har mange felles trekk.

VGE, aristokraten, som påstår han er etterkommer av Ludvig XV, forlanger å bli servert først ved bordet i Elysée-palasset. Han nekter å forklare seg om diamantene han har fått forært av president Bokassa fra Sentral-Afrika. Hvor mange? Til hvilken verdi? Hva har han gjort med dem? Virkningen på opinionen er katastrofal.

Den ny-rike Sarkozy viser den samme forakten for kritikken og for hva folk måtte mene. Akkurat som for Giscard, så er trolldommen brutt. I mai 2008, har han allerede tapt trettifire poeng i popularitet på ni måneder.

Den økonomiske krisen fremskynder den sterke tilbakegangen deres: konkursen til Lehman Brothers (september 2008) og Sarkozys påfølgende blåmandag; det første oljesjokket for Giscard. En stund tror Valéry Giscard d’Estaing at krisen er konjunkturbestemt. Det andre oljesjokket (1978-1979) får ham ut av villfarelsen. Den er strukturell. [...] På samme måte som Nicolas Sarkozy gjør det i dag, må han bremse reformrytmen og stake ut en ny kurs for embetsperioden sin.

Bertrand Le Gendre, Le Monde 06.04.10

Om hvordan den økonomiske krisen har ”giscardisert” Nicolas Sarkozy

De to unge presidentene Valéry Giscard d’Estaing og Nicolas Sarkozy er begge besatt av samme reformfeber. De har høye tanker om seg selv og legger ikke skjul på det. Den ene som den andre er de overbevist om at det er nødvendig å modernisere det franske samfunn. Men i løpet av den tiden det tok å installere seg på Elyséet ble de innhentet av den økonomiske krisen. . Etter først å ha latt seg sjarmere har folket nå vendt seg bort og krever forklaringer.

Giscard gjør en ny vri på vervet som Republikkens president og vil ”myke opp” det politiske liv. Han ber søppelkjørerene til frokost på Elyséet, og han spiser middag, mens han passer på at alle får vite om det, hjemme hos den vanlige franskmann. Man ser ham ikke løpende oppover Elysée-trappene i shorts slik som Nicolas Sarkozy men han spiller trekkspill på tv.

Fra å først la seg forføre til siden å føle overbaerenhet er franskmennene nå gått lei av alle disse påfunnene som virker noe iscenesatt. De skimter mannen bak den påtatte folkeligheten. Forfengelighet og selvdyrkelse, Giscard og Sarkozy har ikke bare ett felles karaktertrekk.

VGE, patrisieren, som påstår at han stammer fra Louis XV, krever være den første til å bli servert ved bordet i Elyséet. Han nekter å gi noen forklaring på diamantene som president Bokkassa fra Sentralafrika har gitt ham. Hvor mange? Til hvilken verdi? Hva har han gjort med dem? Dette har en katastrofal virkning på folkets mening.

Sarkozy, oppkomlingen, viser samme nedlatenhet overfor kritikk som for hva man måtte tenke og mene om ham. På samme måte som for Giscard er nå fortryllesen brutt. I mai 2008 hadde han allerede tapt tretti-fire popularitetspoeng og det bare på ni måneder.

Den økonomiske krisen påskynder fallet: Lehman Brothers-konkursen (september 2008) og konsekvensene det fikk for Sarkozy; den første oljesmellen for Giscard. En stund tror han at krisen er konjunkturbetinget. Oljesmell nummer to (1978-1979) viser at han tok feil. Den er strukturell. Han må dempe reformrytmen noe og tenke i andre baner på hvordan han skal gjennomføre mandatet sitt.

Bertrand Le Gendre, Le Monde, 06.04.2010

Allmenn tekst (fransk) (2009)

Propositions pour la défense de la laïcité

La laïcité est en danger, en France, en Europe, dans le monde. Pour autant, cette laïcité est mise en cause. Les théocraties existent toujours, de plus en plus virulentes. En Afghanistan, des groupes armés, au nom de la foi, voudraient s'emparer du pouvoir et chasser les femmes des universités tout en les couvrant de voiles. À Jérusalem, des adeptes de Mahomet, d'Abraham et de Jésus se disputent des territoires, des histoires, des idéologies, alors qu'en ce lieu chacun devrait se rassembler autour de la liberté et des valeurs de la démocratie... On pourrait multiplier les exemples.

En France et en Europe, si la violence n'est plus au cœur des questions religieuses, il n'en reste pas moins vrai que vouloir réintroduire la foi dans les débats éthiques, accorder un statut privilégié aux dimensions spirituelles et religieuses, considérer que l'histoire de l'Europe est essentiellement chrétienne, reformuler les rapport entre l'État et la religion ne peuvent qu'accentuer les revendications identitaires et communautaires qui, au lieu de rassembler dans l'exercice de la citoyenneté, démultiplient les peuples et divisent les nations. Le principe de laïcité est ouverture et non fermeture.

Ouverture vers l'autre dans son humanité, dans ses droits imprescriptibles, dans l'exercice de ses libertés sur un même fondement, qui est celui de l'égalité devant la loi, de l'égalité des philosophies de la connaissance, de la vie et des origines, des idéologies politiques et des rapports entre l'individu, la société et l'État. Cette laïcité, que l'on nous dit toujours non traduisible dans d'autres langues, est parfaitement traduisible en actes.

Le modèle laïque n'est français que par les circonstances de l'histoire, mais est universel par son sens. [...] Beaucoup de crimes ont été commis au nom de la religion. Beaucoup de crimes ont aussi été commis au nom de l'athéisme. Aucun crime n'a jamais été commis au nom de la laïcité.

[...]

Article de Jean-Michel Quillardet, publié dans le journal Le Figaro du 28 août 2008*

**Avocat, grand maître du Grand Orient de France*

Lagt ut 27.05.2009

TRA602 Fransk-Norsk
Dato: 12.05.09

602031
Side 1 av 2 sider

Til forsvar for verdsligheten

Verdsligheten er i fare. I Frankrike, i Europa, i hele verden blir den utfordret. Presteveldene eksisterer fortsatt, og de er stadig mer ondskapsfulle. I Afghanistan vil væpnede grupper ha makten på vegne av sin religion, og kvinnene jages fra universitetene mens de tildekkes med slør. I Jerusalem krangler Muhammeds, Abrahams og Jesus etterfølgere om landområder, historie og ideologi, mens de heller burde stå sammen om frihet og demokratiets verdier... Jeg kunne ha gitt mange eksempler.

Selv om vold ikke lenger står sentralt når det gjelder de religiøse spørsmålene i Frankrike og i Europa, så er det ikke mindre sant at det å ville gjeninnføre religion i etiske debatter, å innvilge spirituelle og religiøse størrelser en privilegert status, å betrakte Europas historie først og fremst som kristen og å omformulere forholdet mellom stat og religion bare vil bidra til å forsterke kravene om anerkjennelse og fellesskap. I stedet for at borgere står sammen skilles folkegrupper ut og nasjoner blir splittet. Verdslighetsprinsippet står for åpenhet, ikke utelukkelse.

Verdslighetsprinsippet betyr åpenhet overfor vår neste i hans menneskelighet, åpenhet overfor vår nestes ufortapelige rettigheter og overfor menneskers utøvelse av rettigheter på et felles grunnlag. Dette grunnlaget er likhet for loven, likeverdighet mellom kunnskapsfilosofier, livet og opprinnelsen, politiske ideologier og forholdet mellom individet, samfunnet og staten. Denne verdsligheten, som vi alltid sier ikke lar seg oversette til andre språk, lar seg fullt ut omsette i handling.

Den verdslige modellen er fransk bare gjennom omstendigheter i historien. Betydningen av den er universell.[...] Det er blitt gjort mange lovbrudd i religioners navn så vel som i ateismens. Men aldri er det blitt begått lovbrudd i verdslighetens navn. [...]

Artikkel av Jean-Michel Quillardet, publisert i avisen Le Figaro den 28. august 2008.*

**Advokat og stormester av Grand Orient de France [fransk frimurerorden].*

TRA602fransk
Dato: 12.05.09

Kandidatnummer 602032
Side 1/2

Initiativ til forsvar for verdsligheten

Verdsligheten er i fare, både i Frankrike, i Europa og i verden ellers. Av den grunn er den trukket inn i debatten. Prestevelder finnes fortsatt, og de blir mer og mer ondartet. I Afghanistan forsøker bevæpnede grupper i troens navn å ta over makten, jage kvinnene vekk fra universitetet og dekke dem til med slør. I Jerusalem krangler tilhengere av Mohammed, Abraham og Jesus om landområder, historier og ideologier, selv om de i stedet for burde ha samlet seg om frihet og demokratiske verdier. Eksempelene er mange.

I Frankrike og Europa står ikke lenger volden i sentrum av religionsspørsmål. Likevel vil det å gjeninnføre troen i etikkdebattene, gi en privilegert stilling til religiøse og åndelige størrelser, se på Europas historie som i all hovedsak kristen, og å gjøre om på forholdet mellom stat og kirke bare forsterke kravene fra disse grupperingene. Disse kravene splitter folk og nasjoner i stedet for å få dem til å samles som borgere av samme land. Verdslighetens prinsipp er åpenhet, ikke det motsatte.

Åpenhet mot vår neste som et menneske med uforelderlige rettigheter. Et menneske som utøver sin frihet på en felles grunnvoll, nemlig likhet for loven, likhet mellom forskjellige syn på kunnskap, liv og opprinnelse, likhet mellom politiske ideologier og likhet i forholdet mellom individet, samfunnet og staten. Denne verdsligheten som vi alltid har blitt fortalt at ikke kan oversettes til andre språk, kan utmerket godt omsettes i handlinger.

Det er bare historiens tilfeldigheter som har gjort at verdsligheten er fransk, for dens betydning er universell. [...] Mange forbrytelser har blitt begått i religionens navn. Mange forbrytelser har også blitt begått i ateismens navn. Ingen forbrytelse har noensinne blitt begått i verdslighetens navn. [...]

Artikkel skrevet av Jean-Michel Quillardet, på trykk i avisen Le Figaro den 28. august 2008*

** Advokat, ordensmester i den franske storlosjen*

TRA602 + Fransk
Dato 12.05.09

602034
Side 1 av 2

2009 Fransk (Allmennspråkleg tekst)

Forslag til forsvar av skilje mellom stat og kyrkje

Både i Frankrike, i Europa og i resten av verda er skiljet mellom stat og kyrkje i fare, og vert følgjeleg sett under angrep. Det finst framleis prestevelde, og dei vert stadig meir virulente. I Afghanistan ynskjer væpna styrker på grunnlag av trua si å gripa makta og jaga dei slør-tildekte jentene frå universiteta. I Jerusalem strider tilhengjarane av Muhammed, Abraham og Jesus om territorium, historie og ideologiar, sjølv om kvar og ein på denne staden burde samla seg om fridom og demokratiske verdiar... Ein kan nemna mange andre eksempel.

Valden er ikkje lenger kjernen i dei religiøse spørsmåla i Frankrike eller i Europa. Men, likevel er det slik at å vilja gjeninnføra gudstrua i etiske debattar, gi spirituelle og religiøse aspekt ei særstilling, vurderer den europeiske historia som grunnleggjande kristen og reformulera tilhøvet mellom stat og religion berre er med på å framheva dei identites- og fellesskapsmessige krava. I staden for å samla borgarane i samfunnsdeltakinga fører desse krava til mindre kontakt mellom folka og til splitting av nasjonar. Prinsippet om verdslegdom er openheit og ikkje utestenging.

Det handlar om den einskilde si openheit mot andre i det som gjeld humanitet, rettar som ein ikkje kan tapa, fridomsutfolding basert på eit felles grunnlag om likskap for lova, likeverda til dei ulike filosofiane om kunnskap, livet og opphavet, politiske ideologiar og tilhøvet mellom mennesket, samfunnet og staten. Ein har alltid vorte fortald at det franske ordet for verdslegdom (*laïcité*) ikkje kan omsetjast til andre språk, men tydinga er likevel fullt mogeleg å overføra i form av handlingar.

Den verdslege modellen er berre fransk på grunn av historiske omstende, men den har ei universell tyding. (...) Mange kriminelle handlingar har vorte utførte både i religionen og i ateismen sine namn. Derimot har ingen kriminelle handlingar nokon gong vorte utførte ved å påkalla verdslegdomen. (...)

Artikkel av Jean-Michel Quillardet, publisert i avisa Figaro den 28. august 2008*

** Advokat, stormeister i den sentrale frimurarlosjen Grand Orient de France i Frankrike*

TRA602 Fransk (økonomisk-administrativ tekst)
12.05.2009 matin

TRA 602036
1

Til forsvar for statens nøytralitet i trosspørsmål

Statens nøytralitet i trosspørsmål (laïcité) er i fare, i Frankrike, i Europa, i verden. Til tross for dette tas atskillelsen av religion og politikk opp til diskusjon. Teokratier finnes, og de griper stadig mer offensivt om seg. I Afghanistan vil væpnete styrker i troens navn overta makten og jage kvinnene bort fra universitetene samtidig som de tildekker dem med slør. I Jerusalem strides tilhengere av Muhammed, Abraham og Jesus om områder, deler av historien, ideologier, enda de alle, her mer enn noe annet sted, burde samles rundt friheten og demokratiets verdier... Og det kunne nevnes mange fler eksempler.

I Frankrike og i Europa strides det riktignok ikke lenger med voldelige midler om religiøse spørsmål, men det er ikke deso mindre sant at å ville innføre troen påny i den etiske debatten, plassere åndelige og religiøse dimensjoner sentralt, anse historien i Europa for å være kristen først og fremst, omdefinere forholdet mellom stat og kirke, kan ikke føre til noe annet resultat enn å gi større vekt til kravene som fremmes av trossamfunn og etniske grupperinger og som, istedenfor å samle alle i utøvelsen av politiske borgerrettigheter, bremser folkenes utvikling og splitter nasjonene. Prinsippet som ligger til grunn for statens nøytralitet i religionsspørsmål er ikke stengsel, men åpning.

Åpning mot de andre som mennesker, med hans og hennes umistelige rettigheter, i utøvelsen av deres frie rettigheter på et felles grunnlag, nemlig likhet for loven, likeverdighet av filosofisk tankegods om kunnskapen, livet og dets opprinnelse, av politiske ideologier og forholdet mellom individet, samfunnet og staten. Denne form for "laïcité", statens nøytralitet i trosspørsmål, som det sies ikke kan omsettes til andre språk, kan ihvertfall omsettes fullkomment i handlinger.

Atskillelsen av religion og politikk i staten er et fransk mønster utelukkende i henhold til historiske omstendigheter, men den er universell i betydningen. [...] Mange forbrytelser har blitt begått i religionens navn. Mange forbrytelser har også blitt begått i ateismens navn. Men ingen forbrytelse har noensinne blitt begått i den religionsnøytrale statens navn.

Artikkel av Jean-Michel Quillardet*, publisert i Le Figaro, 28. august 2008

* Advokat, stormester av Grand Orient de France

TRA602 FRANSK
Dato: 12.05.09

Kandidatnummer 602035

Side 1 av 2 sider

2009 Fransk (Allmennspråklig tekst)

Argumenter for forsvar av sekulariteten

Sekulariteten er i fare, både i Frankrike, i Europa og i verden. Dermed stilles det også spørsmålsteget ved denne sekulariteten. Prestevelder eksisterer fortsatt, og de blir stadig mer aggressive. I Afghanistan skal bevæpnede grupperinger - i troens navn - ønske å overta makten og jage kvinnene vekk fra universitetene, det hele mens slørene kastes over dem. I Jerusalem krangler tilhengere av Muhammed, Abraham og Jesus om landområder, historie og ideologier, og dette på et sted hvor man burde samle seg om friheten og demokratiets verdier ... Mange flere eksempler kunne vært nevnt.

Volden står kanskje ikke lenger sentralt i de religiøse spørsmålene i Frankrike og Europa. Like fullt er det tydelig at det å ville gjeninnføre troen i etiske debatter, anerkjenne høy status for de åndelige og religiøse dimensjonene, anse Europas historie som hovedsakelig kristen og omdefinere forholdet mellom stat og religion bare vil forsterke kravene om identitet og samfunn. Disse kravene som fragmentiserer folk og splitter nasjoner, i stedet for å virke samlende gjennom utøvelsen av statsborgerskapet. Prinsippet for sekularitet er åpning, ikke lukking.

Det handler om en åpning overfor andre gjennom medmenneskelighet, gjennom umistelige rettigheter, gjennom utøvelsen av frihet på ett og samme grunnlag, nemlig likhet for loven, likhet for kunnskapens filosofier, for livet og opprinnelsen, for politiske ideologier og forhold mellom individ, samfunn og stat. Denne sekulariteten, som vi hele tiden får høre ikke kan oversettes til andre språk, kan uten problem oversettes til gjerninger.

Den sekulære modellen er kun fransk gjennom historiens kontekst, men den er universell i sin betydning. [...] Mange forbrytelser er begått i religionens navn. Mange forbrytelser er begått i ateismens navn. Men ingen forbrytelse er noensinne begått i sekularitetens navn. [...]

Artikkel av Jean-Michel Quillardet*, utgitt i avisen *Le Figaro* 28. august 2008

*Advokat og stormester i den sentrale, franske frimurerlosjen

Kandidatnr. 602037

Forslag til verdslighetens forsvar

Verdsligheten er i fare – i Frankrike, i Europa og i verden. Derfor mistenkes verdsligheten. Teokratiene eksisterer fortsatt, mer og mer smittsomme. I Afganistan vil væpnede grupper i troens navn ta makten og jage kvinnene fra universitetene mens de dekker dem til med slør. I Jerusalem krangler Mohammeds, Jesu og Abrahams disipler om territorier, historier og ideologier, mens enhver i Jerusalem burde samles om frihet og demokratiets verdier... Vi kunne komme med mangfoldige eksempler.

Om volden ikke lenger befinner seg i hjertet av religiøse spørsmål i Frankrike og Europa, så er det ikke mindre sant at å ville gjenintrodusere troen i de etiske debattene, å gi åndelige og religiøse dimensjoner privilegierte status, å betrakte Europas historie som vesentlig kristen, og å omformulere forholdet mellom stat og religion, ikke kan annet enn å fremheve identitets- og tilhørighetskravene som i stedet for å samle i felles statsborgerskap og borgerplikt, reduserer mangfoldet og skaper splid mellom nasjonene. Verdslighetens prinsipp er åpenhet, ikke innelukning.

Åpenhet mot den andre i dennes menneskelighet, ufortapelige rettigheter og frihetsutøvelse på et og samme fundament, som er likhet for loven, likestilling når det gjelder kunnskaps-, livs- og opprinnelsesfilosofi, politisk ideologi og forholdet mellom individet, samfunnet og Staten. Denne verdsligheten som det sies at ikke kan oversettes, lar seg fullkomment oversette i handlinger.

Den verdslige samfunnsmodellen er fransk gjennom historiske omstendigheter, men universell i betydning. [...] Det er mange forbrytelser som har blitt begått i religionens navn. Det er også mange forbrytelser som har blitt begått i ateismens navn. Ikke en eneste forbrytelse har blitt begått i verdslighetens navn. [...]

Artikkel skrevet av Jean-Michel Quillardet, publisert i avisen Figaro 28. august 2008*

**Advokat, Grand Maître ved Grand Orient de France*

TRA602FRANSK

12.05.09

side 1 av

Kandidat nr.602028

2009 – fransk allmennspråklig tekst

Noen ord til forsvar for verdsligheten

Verdsligheten er i fare, i Frankrike, i Europa, i verden. Verdsligheten er derfor satt på dagsordenen. Teokratiene eksisterer fortsatt, stadig mer ondskapsfulle. I Afghanistan prøver væpnede grupperinger å gripe makten og jage kvinnene bort fra universitetene i troens navn, mens de tildekker dem med slør. I Jerusalem krangler tilhengerne av Muhammed, Abraham og Jesus om landområder, historier, ideologier, mens de nettopp der burde samles om frihet og demokratiets verdier.... Man kunne nevne utallige flere eksempler.

Volden står ikke lenger i sentrum for religiøse spørsmål i Frankrike og i Europa. Til tross for det gjeninnføres trosspørsmål i etiske debatter, det gis en privilegert status til spirituelle og religiøse størrelser, det hevdes av mange at Europas historie egentlig er kristen, og forholdet mellom stat og religion omformuleres. Alt dette bare understreker at fordringene på identitet og fellesskap reduserer folkegrupper og skiller nasjoner i stedet for å samle folk i utførelsen av deres borgerplikter. Verdslighetens prinsipp er åpenhet og ikke stengsel.

Vi bør være åpne mot andre i menneskelighet, i umistelige rettigheter, i utøvelsen av frihet på samme grunnlag, det vil si likhet for loven, likhet i tanker om kunnskap, om livet og dets opprinnelse, om politiske ideologier og om forhold mellom det enkelte individ, samfunnet og staten. Denne verdsligheten, som man alltid forteller oss franskmenn ikke kan uttrykkes i andre språk, kan full ut uttrykkes i handling.

Vår modell av verdslighet er fransk bare gjennom historiens tilfeldigheter, men den har en universell betydning.(...) Mange forbrytelser er begått i religionens navn. Mange forbrytelser er også begått i ateismens navn. Aldri har det blitt begått forbrytelser i verdslighetens navn. (...)

Artikkel av Jean-Michel Quillardet*, offentliggjort i avisen Le Figaro 28.august 2008.

- Advokat, stormester i losjen Grand Orient de France.

TRA602 Fransk
Dato: 12.05.09

602033
Side 1 av 2

2009 Fransk (allmennspråklig tekst)

Til forsvar for religionsnøytraliteten

Religionsnøytraliteten er i fare, i Frankrike, i Europa, i hele verden. Likevel er denne religionsfriheten omstridt. Det eksisterer fortsatt land der religionen styrer, og de blir mer og mer ondskapsfulle. I Afghanistan ønsker armerte grupperinger å tilrive seg makten i troens navn og jage kvinnene vekk fra universitetene og tvinge dem til å dekke seg med sjal. I Jerusalem kranter Mohammeds, Abrahams og Jesus' tilhengere om landområder, historier og ideologier, selv om hver og en nettopp på dette stedet burde samle seg om frihet og demokratiets verdier... Det finnes også mange andre eksempler.

Selv om vold ikke lenger er det sentrale i religiøse spørsmål i Frankrike og i Europa, er det likevel slik at det å ville gjeninnføre troen i etiske debatter, det å gi en privilegert status til spirituelle og religiøse dimensjoner, det å tenke at Europas historie først og fremst er kristen, samt å omgjøre forholdet mellom staten og religionen, ikke kan føre til annet et enn at de særkrav enkelte befolkningsgrupper har blir tilspisset. Dette medfører at befolkningen, i stedet for å samles om å være gode borgere, blir satt tilbake, og land blir satt opp mot hverandre. Religionsnøytralitetens prinsipp er åpenhet, ikke stengsel.

Åpenhet mot sin neste, som menneske, med sine ufravikelige rettigheter og med frihet tuftet på likhet for loven, filosofenes og kunnskapens likhet, livet og dets opphav, politiske ideologier og forhold mellom individet, samfunnet og staten. Denne religionsnøytraliteten, som man alltid forteller oss ikke kan oversettes til andre språk, kan likevel oversettes gjennom sine handlinger.

Den religionsnøytrale modellen er kun fransk grunnet historiske hendelser og er i sitt innhold universell. Mange forbrytelser har blitt gjort i religionens navn. Mange forbrytelser har også blitt gjort i ateismens navn. Ingen forbrytelser har blitt gjort i religionsnøytralitetens navn.

Artikkel skrevet av Jean-Michel Quillardet, publisert i avisen Le Figaro den 28. august 2008*

**Advokat, "stormester, Grand Orient de France"*

TRA602FRANSK
12.05.09

602029
1/3

2009 Fransk (Allmennspråklig tekst)

Argumenter for å beholde et sekulært samfunn

Det sekulære samfunn er truet i Frankrike, i Europa og i resten av verden. Til tross for dette stiller man spørsmålsteget ved det sekulære samfunn. Teokratier (samfunn styrt av religiøse ledere) eksisterer fortsatt og de blir ~~flere og flere~~ flere og flere utbredt. Væpnede afghanske grupper ønsker å overta makten, jage kvinnene bort fra universitetene og dekke dem til med slør. I Jerusalem krangler Mohammed-tilhengere, de som tror på Jesus og de som tror på Abraham om landområder, historie og ideologi, isteden for å gjøre det de burde gjøre, nemlig å samle seg om verdier som frihet og andre demokratiske verdier ... man kunne funnet mange flere eksempler.

Selv om vi ikke lenger har religiøse kriger i Frankrike eller andre steder i Europa, er det allikevel sant at det å gjeninnføre debatten om tro i etiske debatter og det å gi en privilegert status til det spirituelle og religiøse, det å stadig understreke at Europa bygger på en kristen tradisjon, det å endre forholdet mellom stat og kirke, kan ikke gjøre annet enn å skape større splittelse mellom nasjonene, å få flere grupperinger i befolkningen, samt å bidra til at hver enkelt ønsker å kreve sin rett til å kunne vise sin identitet og gruppetilhørighet. Tanken bak et sekulært samfunn er åpenhet og ikke lukkehet.

Åpenhet mot sine medmennesker som bygger på humanisme, moralske verdier som ikke foreldes, disse frihetene disse er bygget på prinsippet om likhet for loven, likhet til å tilegne seg kunnskap, like rettigheter til et verdig liv uansett opphav, frihet til å kunne ha egne politiske ideologier, og forholdet mellom individ og stat. Denne verdsligheten som man stadig sier at ikke er oversettbar til andre språk. Den er i hvert fall overførbart i handlinger.

Denne franske modellen om et sekularisert samfunn er fransk bare på grunn av historiske tilfeldigheter, men den er universell i sitt innhold. [...] Det har skjedd mye galt i religionens navn. Mange forbrytelser har også blitt begått i ateismens navn. Men ingen forbrytelse er blitt begått i det sekulariserte samfunnets navn. [...]

Artikkel av Jean-Michel Quillardet *, trykket i avisen *Le Figaro* den 28. august 2008. * Advokat og har høy gradering i frimureri i Frankrike.

Allmenn tekst

2008

Quand le champagne fait exploser ses frontières

Viticulture

Quarante communes intègrent l'appellation champagne

Le village de Champfleury se battait depuis quarante ans pour obtenir le droit de planter des vignes. Situé à quelques encablures de Reims, ce bourg constitue une sorte d'îlot isolé au milieu d'un océan de vignes. Mais depuis hier, le destin des 454 habitants de Champfleury a basculé. L'Institut national de l'origine et de la qualité (Inao) a arrêté hier la liste de quarante communes qui intégreront la nouvelle aire d'appellation champagne. Cette liste sera publiée au *Journal officiel* dans quinze jours. Champfleury en fait partie. Car, selon les observateurs avertis, l'Inao a entériné la liste déjà adoptée en octobre dernier par le Syndicat général des vignerons de la Champagne.

Sur les hauteurs de Champfleury village, au lieu-dit du haut des Vériaps, de part et d'autre du château d'eau et en lieu et place des champs de blé, devraient sortir de terre, d'ici à sept ou huit ans, les premiers plants. « Nous devrions déboucher nos premières bouteilles d'ici à 2021 », se félicite Gérard Poix, qui vient, sans difficulté, d'être réélu maire de sa commune.

Le champagne fait exploser ses frontières pour répondre à une demande exponentielle. Cinq experts mandatés par la très sérieuse Inao ont planché sur ce dossier délicat. Un historien, un phytosociologue, un climatologue, un géologue et un technicien de la vigne ont dressé la liste tant attendue des quarante nouvelles communes éligibles à l'appellation champagne, à partir de critères de typicité et de terroir, choisies parmi pas moins de 300 candidats. Les heureux élus se concentrent essentiellement sur les départements de la Marne et de l'Aube. (...).

A compter d'aujourd'hui s'ouvre une enquête publique qui devrait s'étaler sur environ six mois. Pendant cette période, les communes non retenues pourront défendre leur dossier.

Extrait d'un article paru dans le Figaro économie du vendredi 14 mars 2008

Lagt ut: 10.07.2008

Norges
Handelshøyskole

efmd.org

cems.org

pimnetwork.org

NORWEGIAN SCHOOL OF ECONOMICS

TRA602Fransk
20.05.08

TRA602038
1/2

2008 Fransk (Allmennspråklig tekst)

Champagnen går ut over sine grenser

Vindyrking

Førti kommuner får ta i bruk betegnelsen champagne

Landsbyen Champfleury har kjempet i førti år for å oppnå rettigheter til å plante vinranker. Denne bygda som ligger like i nærheten av Reims, utgjør en slags øy isolert i et helt hav av vinplanter, og i går tok skjebnen til de 454 innbyggerne i Champfleury et skritt i riktig retning. Det nasjonale institutt for opphav og kvalitet (Inao) slo i går fast listen med de førti kommunene som skal få ta del i det nye området som benytter benevnelsen champagne. Listen vil bli publisert i "Journal Officiel" om to uker og Champfleury er en del av denne. Det blir sagt fra kontrollørene at Inao allerede har tinglyst listen som ble vedtatt i oktober i fjor av foreningen for vindyrkere i Champagne.

På høydene rundt Champfleury landsbyen, eller rettere sagt fra toppen av Vériaps, på begge sider av vannslottet, og rundt omkring kornåkrene burde de første plantene komme opp fra jorden om ca syv til åtte år. "Vi bør kunne sprette de første flaskene før 2021" jubler Gérard Poix, som uten problemer ble gjenvalgt som ordfører i sin kommune.

Champagnen må gå langt ut over sine grenser for å tilpasses den eksplosive veksten i etterspørselen. Fem eksperter med fullmakt fra Inao kastet seg over denne eksplisitte saken. Ut i fra 300 potensielle kandidater valgte en historiker, en plantesosiolog, en klimatolog, en geolog og en vintekniker ut den etterlengtede listen over de førti aktuelle kommunene ut i fra kriterier som type og egn. De heldige utvalgte er for det meste lokalisert i de to fylkene Marne og l'Aube.

Fra i dag av settes det i gang en folkeundersøkelse som kommer til å vare i rundt seks måneder og i denne perioden kan de kommunene som ikke ble valgt forsvare sine argumenter.

Utkast fra en artikkel i Le Figaro økonomi fredag 14. mars 2008.

TRA602fransk
20.05.2008

TRA602033

Side 1 av 4 sider

NÅR CHAMPAGNEN SPRENGER GRENSER

VINDYRKING

40 kommuner får benytte benevnelsen champagne

Landsbyen Champfleury har slåss i 40 år for retten til å dyrke vinplanter. Denne lille kjøpstaden ligger kun noen steinkast fra Reims og utgjør så å si en isolert øy midt i et hav av vinranker. Men i går tok skjebnen en helt ny vending for de 454 innbyggerne i Champfleury. Det nasjonale instituttet for produksjonssted og kvalitet (INAO – Institut national de l'origine et de la qualité) vedtok i går listen over de 40 kommunene som vil inngå i det nye området som kan benytte benevnelsen champagne. Listen vil bli offentliggjort i Europeiske Fellesskaps Tidende. Og Champfleury står på listen. Ifølge informerte kilder, har INAO stadfestet listen som allerede i oktober i fjor ble vedtatt av hovedorganisasjonen for vindyrkere i Champagne (Syndicat général des vignerons de la Champagne).

På høydene rundt landsbyen Champfleury, på dette lille stedet øverst i Vériaps, på begge sider av vanntårnet og der hveteåkrene er utbredte, vil de første plantene om syv eller åtte år stikke opp av jorden. "Innen 2021 vil vi ha sprettet de første flaskene", sier en meget fornøy Gérard Poix, som nettopp, og uten problemer, ble gjenvalgt som ordfører for sin kommune.

Champagnen har sprengt sine grenser for å imøtekomme en rask og vedvarende økning i etterspørselen. Fem eksperter fikk i oppdrag av det meget solide INAO å utarbeide informasjonsunderlaget i denne ømtålige saken. En historiker, en plantesosiolog, en klimatolog, en geolog og en ekspert på vinplanter satte opp den etterlengtede listen over hvilke 40 nye kommuner som skulle få benytte benevnelsen champagne. Kriteriene som lå til grunn, var typiske egenskaper og landbruksjord, og de utvalgte ble plukket ut blant hele 300 søkere. De heldige utvalgte befinner seg i hovedsak i fylkene Marne og Aube. (...).

Fra og med i dag legges det frem en offentlig høring som vil strekke seg over cirka seks måneder. I dette tidsrommet får de kommunene som ikke ble plukket ut, anledning til å fremme sine synspunkter.

Utdrag av artikkel i avisen Figaro, økonomidelen, den 14. Mars 2008.

TRA602-Fransk-Allmenn
20.05.2008

TRA602032
Side 1 av 5

Når Champagne utvider sine landområder

Vindyrking

Førti kommuner har tillatelse til å benytte benevnelsen Champagne

Landsbyen Champfleury har kjempet i førti år får og få tillatelse til å plante vinranker. Dette stedet som ligger noen få kilometer fra Reims, er som en liten isolert øy midt iblant uttallige vingårder. Men i går ble fremtiden til de firehundre og femtifire innbyggerne i Champfleury snudd på hodet. Instituttet for kvalitets- og opprinnelsesmerking (Inao) avgjorde i går hvilke førti kommuner som vil bli innlemmet i det nye området som får tillatelse til å bruke benevnelsen Champagne. Denne listen vil bli publisert i det offentlige lysningsbladet *Le Journal officiel* om femten dager, og Champfleury er blant disse kommunene. I følge informerte kilder, har instituttet for kvalitets- og opprinnelsesmerking (Inao) bare stadfestet det vedtaket fagforeningsorganisasjonen, Syndicat général des vignerons de la Champagne gjorde i oktober i fjor.

På høydene ved landsbyen Campfleury på et stedet som er kalt høyden fra Vériaps, og ved vanntårnet kan man se utover kornåkrer, og på ett eller annet sted der vil det om syv eller åtte år komme tilsyne jord og de første vinranker. "Vi skulle kunne åpene korkene på våre første flasker innen 2021", sier en hentykt Gérard Poix som nettopp er blitt gjenvalg ordfører med stor oppslutning.

Champagne utvider sine landområder for å kunne dekke den enorme etterspørselen. Fem eksperter som er oppnevnt av det svært seriøse Inao instituttet, har jobbet med denne sensitive saken. En historiker, en herbalist, en klimaekspert, en geolog og en spesialist på druedyrking har utarbeidet denne listen over de førti kommuner som er kvalifisert til å stå på valglisten for å bli tildelt rettigheter til å kunne benytte seg av benevnelsen champagne. Det var i underkant av 300 kandidater, og utvelgelsen har de gjort på bakgrunn av kriterier som kvaliteten og type jordsmonn. De lykkelige utvalgte kommunene befinner seg i hovedsak i regionene rundt *Marne et l'Aube*. (...)

Fra og med i dag, vil det bli opprettet en offentlig klageinstans hvor de kommuner om ikke er blitt utvalgt, kan klage på avgjørelsen. De har en frist på rundt seks måneder til å utarbeide en klage.

Utdrag av en artikkel fra økonomitidsskriftet *Le Figaro économie* av fredag 14. mars 2008

TRA602 Fransk
20.05.2008

602037
1/3

Når champagnen sprenger sine grenser

Vindyrking

Førti kommuner innbefattes i benevnelsen Champagne

Landsbyen Champfleury hadde kjempet i førti år for å oppnå retten til å plante vinranker. Omtrent en halv mil fra Reims ligger denne landsbyen som en slags ensom øy midt inne i et hav av vingårder. Men igår fikk sjebnen til de 454 innbyggerene ~~(landsbyen)~~ en radikalt annen vending. Det nasjonale instituttet for opprinnelse og kvalitet, Institut national de l'origine et de la qualité (Inao), avgjorde nemlig i går listen over de førti kommunene som skal innlemmes i det nye området hvor benevnelsen champagne kan benyttes. Listen blir så publisert i Journal Officiel om to uker. Champfleury står på den listen. For ifølge velinformerte observatører, har Inao godkjent listen som ble vedtatt allerede i oktober ifjor av Syndicat général des vignerons de Champagne, vindyrkerne i landskapet Champagne sin egne yrkesorganisasjon.

På høydene over landsbyen Champfleury, på et sted kalt Vériaps, på begge sider av vannverket og der hvor hveteåkrene ligger i dag, vil så, syv elle åtte år fra nå, de første vinplantene tyte opp av jorden. - Vi vil kunne åpne de første flaskene innen 2021, sier Gérard Poix fornøyd. Han er nettopp med største letthet blitt gjenvalgt til borgermester i kommunen.

Champagnen sprenger sine grenser for å kunne tilfredsstille en etterspørsel som stiger eksponentielt. Fem eksperter med mandat fra den meget seriøse Inao har bearbeidet denne intrikate saken. En historiker, en fytososiolog, en klimaekspert, en geolog og en teknisk spesialist for vindyrking har satt opp den lenge etterlengtede listen over de førti nye kommunene som kan kvalifisere til benevnelsen champagne, på grunnlag av en rekke kriterier som gjelder typiske egenskaper og jordsmonn. Valget sto blant 300 kandidater. De lykkelige utvalgte er samlet hovedsakelig i fylkene Marne og Aube. (...)

Fra i dag legges saken ut til offentlig høring i omtrent seks måneder. I denne perioden vil de kommunene som ikke kom med på listen, kunne forsvare sin søknad.

Utdrag av en artikkel trykket i Le Figaro économie fredag 14 mars 2008

TRA602031-allmenn.doc
Dato: 20.05.08

fransk til norsk

TRA602031
Side 1 av totalt 2 sider

2008 Fransk (allmennspråklig tekst)

Når champagnen bobler over sine grenser

Vinproduksjon

Førti kommuner får rett til å benytte benevnelsen champagne

Landsbyen Champfleury har i førti år kjempet for å få rett til å plante vinstokker. Der den ligger noen kabellengder fra Reims er denne landsbyen nesten som en enslig liten øy midt i et hav av vinmarker. Men siden i går har innbyggernes fremtidsutsikter endret seg dramatisk. Det franske instituttet for opprinnelse og kvalitet (Inao) vedtok i går en liste på førti kommuner som heretter omfattes av det nye distriktet som kan benytte benevnelsen champagne. Listen offentliggjøres i det franske lysningsbladet *Journal officiel* om to uker, og der står Champfleury. For ifølge de som har fulgt med i denne saken, har Inao forkastet listen som ble vedtatt sist oktober av champagneprodusentenes egen interesseorganisasjon.

På høydedragene i landsbyen Champfleury, oppe på det lille stedet Vériaps, på begge sider av vanntårnet og der det til nå har vært hveteåkrer, skal de første vinstokkene vokse frem om sju-åtte år. "Innen 2021 kommer vi til å sprete de første flaskene," sier en begeistret Gérard Poix, som nylig, med et betryggende flertall, er blitt gjenvalgt som borgermester i kommunen.

Champagnedistriktet utvider sine grenser for å tilfredsstille en sterkt økende etterspørsel. Fem eksperter engasjert av det betydningsfulle Inao har arbeidet grundig med denne vanskelige saken. En historiker, en plantesosiolog, en klimatolog, en geolog og en vintekniker har satt sammen denne listen mange har ventet på, som omfatter de førti nye kommunene som tilfredsstiller kravene for benevnelsen champagne. Disse er valgt ut på grunnlag av typekriterier og jordsmonn, blant flere enn 300 kandidater. De lykkelige utvalgte ligger fortrinnsvis i fylkene Marne og Aube. (...).

I dag legges saken ut til ca. seks måneders offentlig høring. I denne perioden kan de kommunene som ikke er kommet med på listen, kjempe for sin sak.

Utdrag fra en artikkel publisert på økonomisidene i Le Figaro fredag 14. mars 2008

TRA602 FRANSK
20.05.08

TRA602 602028
Side 1 av 2

Fransk - Allmenn

Når champagnen eksploderer sine egne grenser

Vindyrking

Førti kommuner integreres i benevnelsen champagne

Landsbyen Champfleury har kjempet i førti år for å få retten til å plante vinstokk. Denne landsbyen, plassert noen kilometer fra Reims, danner en slags isolert holme midt i et hav av vinplanter. Men siden i går har skjebnen til de 454 beboerne i Champfleury blitt snudd på hodet. Det nasjonale instituttet for opprinnelse og kvalitet (Inao) stoppet i går listen over de førti kommunene som danner det nye området som vil nevnes som champagne. Denne listen vil bli publisert i *Journal Officiel* (den Offisielle Journalen) om femten dager. Champfleury er en del av listen. Dette, påpeker velorienterte observatører, er fordi Inao har tinglyst listen som allerede ble godtatt i oktober i fjor av Vindyrkernes Hovedsyndikat i Champagne (Syndicat Général des Vignerons de la Champagne).

På høydene rundt landsbyen Champfleury, der det lokale stedsnavnet er Vériaps, på begge sider av vanntårnet og istedenfor de nåværende hveteåkerne vil de første stiklingene komme opp av jorda om syv til åtte år. "Vi vil kunne åpne våre første flasker rundt 2021, regnet fra i dag", sier en glad Gérard Poix, som nettopp ble gjenvalgt uten vanskeligheter til ordfører i kommunen sin.

Champagnen eksploderer sine egne grenser for å innfri den eksepsjonelle etterspørselen. Fem eksperter fra den veldig pålitelige Inao fikk mandat til å fare gjennom disse fintfølede dokumentene. En historiker, en fytososiolog, en klimatolog, en geolog og en vinstokkeksperter har satt opp den etterlengtede listen over de førti nye kommunene som er valgbare til benevnelsen champagne, basert på kriterier om egnethet og jordsmonn, valgt blant ikke mindre enn 300 kandidater. De lykkelige utnevnte er hovedsakelig samlet i departementene Marne og Aube (...)

Fra og med i dag åpner offentlige høringer som kommer til å strekke seg omtrent over seks måneder. I denne perioden vil kommuner som ikke ble tatt i betraktning ha mulighet til å forsvare deres sak.

Utdrag fra en artikkel publisert i le Figaro économie fredag 14 mars 2008

BIBLIOGRAFI

KILDER

Delisle, Jean : *La traduction raisonnée*, 5. utg., 2000. Les Presses de l'Université d'Ottawa

Delisle, Jean : *L'Analyse du discours comme méthode de traduction*, 1984. Edition d'Université d'Ottawa

Droit, Roger-Pol.: *Les Religions expliquées à ma fille*, Editions Seuil, 2000. Oversatt av Jesper Tangen: *Hvad er religion?*, 1. utg. 1. opplag, Rosinante, København 2003

Durieux, Christine: "Vers une théorie décisionnelle de la traduction », *La Revue LISA*, Vol. VII – nr 3/2009

Furuhaug, Ingrid: *Strategisk kamp for felles verdier. En analyse av utredningene Laïcité et République og Identitet og dialog*. Masteroppgave i religionshistorie ved IKOS, UiO, Nov. 2006

Hong Van, Dinh: « La théorie du sens et la traduction des facteurs culturels » i *Synergies Pays riverains du Mékong n° 1 - 2010 pp. 141-171*

Israël, Fortunato, Lederer, Marianne: *la Théorie Interprétative de la Traduction*, éditions 2005. Cahiers Champollion.

- T.I: Genèse et développement.
- T. II: Convergences, mises en perspectives.
- T. III: De la formation...à la pratique professionnelle

Katan, David: *Translating Cultures. An Introduction for Translators, Interpreters and Mediators*. 2. utg. 2004. St. Jerome Publishing, Manchester, UK.

Lederer, Marianne: *La traduction aujourd'hui – Le modèle interprétatif*, nouvelle édition 2006. Cahiers Champollion.

Lederer, Marianne : "Quelques considérations théoriques sur les limites de la traduction du culturel" i : *Les limites du traduisible. Forum Vol.3 No 2*, 2004. Paris: Presses de la Sorbonne Nouvelle.

Lederer, Marianne, Israël, Fortunato : « La liberté en traduction - Actes du Colloque International tenu à l'E.S.I.T. les 7, 8 et 9 juin 1990 », Didier Érudition, 1991

Leppihalme, Ritva: *Culture bumps. An empirical Approach to the translation of Allusions*. Topics in Translation: 10, 1997, Multilingual Matters Ltd.

Lundquist, Lita: *Oversættelse - problemer og strategier, set i tekstlingvistisk og pragmatisk perspektiv*. 3.utg 2005, Forlaget Samfunnslitteratur, 2005

Mi-Yeon, Jeon og Brisset, Annie: « La notion de culture dans les manuels de traduction : domaines allemand, anglais, coréen et français » i *Meta: Translators' Journal*, vol. 51, n° 2, 2006, p. 389-409. <http://id.erudit.org/iderudit/013264ar>

Rydning, Antin F.: "Le défi du procédé synecdoqien en traduction", i *Meta: Translators' Journal*, vol. 49, n° 4, 2004, p. 856-875. <http://id.erudit.org/iderudit/009786ar>

Seleskovitch, Danica: *Langage, langues et mémoire – étude de la prise de notes en interprétation consécutive*. 1975

Venuti, Laurence : *Translation Studies Reader*, 2000, London, Routledge

Vinay, J. P. et Darbelnet, J.: *Stylistique comparée du français et de l'anglais*, 1977, Paris, Les Éditions Didier

ORDBØKER

Berulfsen, B. og Gundersen, D. : *Fremmedord og synonymer blå ordbok*, Kunnskapsforlaget, 5. utg., 3. opplag, 2004. Består av *Fremmedord blå ordbok*, 16.utg., 2003 og *Norske synonymer blå ordbok*, 3. utg., 2002

Elligers, A. og Jacobsen, T.: *Fransk blå ordbok, Fransk-norsk/Norsk-fransk*, Kunnskapsforlaget, 4.utg. 2002

Larousse : *Le petit Larousse illustré*, 2005, 100e édition, Larousse 2004

Store norske leksikon, nettugaven : <http://www.snl.no>

Nettverkstedets ordbokbaser på Ordnett.no (fransk-norsk og norsk-fransk):
<http://www.nettverksted.no/ordnett.php?Sesid=250412>

INTERNETTSIDER

http://ressources-cla.univ-fcomte.fr/gerflint/Mekong1/dinh_hong_van.pdf

<http://www.erudit.org/revue/meta/2006/v51/n2/013264ar.pdf>

<http://www.erudit.org/revue/meta/2004/v49/n4/009786ar.pdf>

<http://a.aftenposten.no/kontakt/article3854.ece>

<http://www.dn.no/avis/info/2290902>

http://fr.wikipedia.org/wiki/Bertrand_Le_Gendre

http://fr.wikipedia.org/wiki/Le_Monde

http://fr.wikipedia.org/wiki/Le_Figaro

http://fr.wikipedia.org/wiki/Affaire_des_diamants

http://fr.wikipedia.org/wiki/Palais_de_l%27%C3%89lys%C3%A9

http://fr.wikipedia.org/wiki/Journal_officiel_de_la_R%C3%A9publique_fran%C3%A7aise

http://fr.wikipedia.org/wiki/Institut_national_de_l%27origine_et_de_la_qualit%C3%A9

<http://www.mattilsynet.no/>